

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om konsulära tjänster och till lag om upphävande av 6 och 8 § lagen om utrikesförvaltningen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om konsulära tjänster. Det föreslås att den lagstiftning om utrikesförvaltningen som gäller konsulära tjänster samt nuvarande praxis i fråga om konsulära tjänster samlas och uppdateras i lagen. Det föreslås också att dels principerna för konsulära tjänster, dels rutinerna vid lämnandet av enskilda tjänster, vilka inte tidigare reglerats på lagnivå skall regleras i lagen. Mottagarna av konsulära tjänster skall i huvudsak vara finska sammanslutningar samt personer som antingen är finska medborgare eller i Finland stadigvarande bosatta utlänningar. Lagen eftersträvar en så uttömmande reglering av de konsulära tjänsterna som möjligt.

Lagens viktigaste syfte är att å ena sidan utrikesförvaltningen och dess tjänstemän, som lämnar ut tjänsterna, och å andra sidan kunderna, som tar emot tjänsterna, skall vara medvetna om sina rättigheter och skyldigheter samt intressen bättre och påtagligare än vad som är fallet i dag. Lagen avser att bestämma om utrikesförvaltningens skyldighet att följa intressebevakningen och verkställigheten av rättigheter för mottagarna av konsulära tjänster i utlandet, varvid internationellt accepterade mänskliga rättigheter och andra internationella förpliktelser skall

beaktas. Meningen är att lagen skall konsolidera den internationella praxis enligt vilken det är utrikesförvaltningens primära skyldighet att genom råd och vägledning försöka hjälpa kunden till självhjälp vid sidan av annat konsulärt bistånd. För sådana fall där kunden inte klarar av att lösa sina problem utan hjälp av utrikesförvaltningen försöker lagen reglera - så uttömmande som möjligt - den service som utrikesförvaltningen då skall lämna.

Enskilda konsulära tjänster som lagen avser att reglera är tjänster till nödställda personer, tjänster i krissituationer, tjänster till frihetsberövade och till åtalade, tjänster vid dödsfall, tjänster som gäller kvarlåtenskap, tjänster som gäller inhämtande av uppgifter om enskilda, tjänster för att återföra barn samt notariella tjänster. Dessutom är det meningen att lagen skall ha bestämmelser om personregister som förs av beskickningarna med tanke på krissituationer.

I propositionen ingår dessutom ett förslag till lag om ändring av lagen om utrikesförvaltningen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft tidigast sex månader efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sidan
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge	4
2.1. Lagstiftning och praxis	4
2.1.1. Bestämmelser och föreskrifter som gäller utrikesförvaltningens verksamhetsområde	4
Lagen om utrikesförvaltningen	4
Förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet	4
Förordningen om utrikesförvaltningen	5
Förordningen om utrikesrepresentationen	5
Utrikesministeriets föreskrifter och anvisningar	5
2.1.2. Konsulära uppgifter som rör enskilda personer och sammanslutningar	5
Rådgivning	5
Bistånd till nödställda	6
Bistånd till dem som är åtalade, anhållna, häktade eller avtjänar frihetsstraff	6
Bistånd i krissituationer	7
Bistånd i barnkidnappningsärenden	7
Bistånd i samband med dödsfall	7
Uppgifter i samband med kvarlåtenskap	8
Uppgifter som gäller fartyg och sjömän	8
Ånskaaffande av ämbetsbevis o.dyl. dokument samt adressuppgifter	8
2.1.3. Övrig lagstiftning	9
2.1.4. Tjänsternas mottagare	9
2.1.5. Avgifter för konsulära tjänster	10
2.1.6. Förvaltning	10
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	10
2.2.1. Allmänt om lagstiftningen i de nordiska länderna och EU-länderna	10
2.2.2. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna	11
Norge	11
Sverige	11
Danmark	12
Island	12
2.2.3. Lagstiftningen i vissa EU-länder	12
Tyskland	12
Österrike	13
Storbritannien	13
Luxemburg	14
Portugal	14
Frankrike	14
2.3. Bedömning av nuläget	15
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	17
3.1. Propositionens mål	17
3.2. De viktigaste förslagen	18

4. Propositionens verkningar	22
4.1. Ekonomiska verkningar	22
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	22
4.3. Verkningar för medborgarna	23
5. Beredningen av propositionen	23
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	23
5.2. Remissutlåtanden	23
6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll	24
6.1. Samband med andra propositioner	24
6.2. Samband med internationella fördrag	24
Wienkonventionen om konsulära förbindelser och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser	24
Nordiska samarbetsöverenskommelsen	25
Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen	25
Bilaterala konsularavtal	26
Internationell rättsvärd	26
Ovriga internationella överenskommelser	27

DETALJMOTIVERING .....

1. Lagförslag	27
1.1. Lag om konsulära tjänster	27
1 kap. Allmänna bestämmelser	27
2 kap. Förvaltning	34
3 kap. Tjänster för nödställda	36
4 kap. Tjänster i krissituationer	39
5 kap. Tjänster för dem som berövats sin frihet och till åtalade	41
6 kap. Tjänster vid dödsfall	43
7 kap. Tjänster som gäller kvarlåtenskap	44
8 kap. Tjänster som gäller inhämtande av uppgifter om enskilda	45
9 kap. Tjänster för att återföra barn	46
10 kap. Notariella tjänster	48
11 kap. Behandlingen av personuppgifter i krissituationer	50
12 kap. Särskilda bestämmelser	51
1.2. Lagen om utrikesförvaltningen	53
1.3. Förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet	53
1.4. Förordningen om utrikesförvaltningen	53
1.5. Förordningen om utrikesrepresentationen	53

2. Närmare bestämmelser .....

3. Ikraftträdande .....

LAGFÖRSLAGEN .....

1. Lagen om konsulära tjänster .....

2. Lagen om upphävande av 6 och 8 § lagen om utrikesförvaltningen .....

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Det finns ingen sammanhängande lagstiftning vare sig om utrikesförvaltningens skyldigheter att ge konsulära tjänster eller om rätten att erhålla sådana tjänster. Lagstiftningen om utrikesförvaltningens konsulära tjänster består av flera olika författningar. I bestämmelserna om utrikesförvaltningen finns endast få bestämmelser om enstaka konsulära tjänster som skall ges till finska medborgare och finska sammanslutningar. Lagstiftningen preciserar inte heller vilka av utrikesförvaltningens uppgifter som skall räknas som konsulära tjänster. Av hävd har man i Finland ansett att de uppgifter som räknas upp i artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (FördrS 50/1980), i det följande Wienkonventionen, är konsulära uppgifter. Artikel 5 i Wienkonventionen definierar uppgifter som en konsulär tjänsteman har rätt att arbeta med inom ramen för sin behörighet i en konventionsstat. I konventionen kodifieras bl.a. den internationella sedvanerättens princip om statens rätt att skydda sina medborgare på en främmande stats område. Wienkonventionen ingicks 1963 och den trädde i kraft internationellt 1967. I Finland trädde konventionen i kraft den 12 juni 1980. Konventionen är den första omfattande multilaterala överenskommelsen om konsulära förbindelser. Konventionen har tillträtts av 160 stater (1.9.1998).

För att avhjälpa bristerna i den nuvarande lagstiftningen och för att lagstiftningen skall motsvara den faktiska situationen föreslås att en särskild lag stiftas om konsulära tjänster och om handhavandet av dessa tjänster. Meningen är att i lagen samla bestämmelserna om sådana konsulära tjänster som utges till enskilda personer och sammanslutningar, till den del det inte finns bestämmelser om detta på annan plats eller om de bestämmelser som finns är föråldrade eller alltför obestämda.

Genom lagen om konsulära tjänster strävar man efter att klargöra behörighetsfördelningen mellan utrikesministeriet och den enskilda representationen i fråga om utgivandet av konsulära tjänster. Den konkreta handläggningen av ett konsulärt ärende skall ankomma på representationen medan utrikesministeriet skall sköta planering, ledning och övervakning.

Lagens viktigaste syfte avser att förbättra rättsskyddet såväl för den som ger ut tjänster som för den som tar emot tjänster. Meningen är att genom enhetlig lagstiftning precisera de rättigheter, förmåner och skyldigheter som dessa har.

Lagen om konsulära tjänster kommer att förbättra de i Finland permanent bosatta utlänningarnas tillgång till tjänsterna.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

2.1.1. Bestämmelser och föreskrifter som gäller utrikesförvaltningens verksamhetsområde

Lagen om utrikesförvaltningen

Lagstiftningen på utrikesförvaltningens verksamhetsområde innehåller rätt få bestämmelser om konsulära uppgifter. På lagnivå finns endast en sådan bestämmelse, dvs. 8 § lagen om utrikesförvaltningen (1164/1987), vilken gäller ekonomiskt bistånd till finska medborgare som råkat i nödställt läge utomlands.

Förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet

Närmare bestämmelser om ekonomiskt bistånd har utfärdats i förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet (1240/1996). I förordningen har de principer inskrivits som utrikesförvaltningen iakttagit då den bistått finländare som under tillfällig vistelse i utlandet råkat i nödställt läge. Enligt förordningen kan ekonomiskt bistånd endast lämnas till finsk medborgare som tillfälligt vistas i utlandet och som av beskickningen konstaterats vara nödställd till följd av sjukdom, olycksfall, brott eller någon annan därmed jämförbar omständighet och som inte utan beskickningens hjälp kan få tillgång till tillräckliga medel för att avhjälpa den omedelbara nöden.

Huvudregeln är att man till den som uppfyller kriterierna för ekonomiskt bistånd förmedlar pengar mot insättning, t.ex. från personens eget konto. Om det inte är möjligt att få en insättning kan beskickningen mot åter-

betalningsförbindelse ge ekonomiskt bistånd för hemresa.

Med stöd av förordningen är det inte möjligt att ge ekonomiskt bistånd t.ex. för avlönande av rättegångsbiträde eller för betalning av rättegångskostnader. Pengar förmedlas och ekonomiskt bistånd ges endast för att avhjälpa den omedelbara nöden.

Förordningen om utrikesförvaltningen

En allmän definition av utrikesförvaltningens uppdrag finns i 1 § förordningen om utrikesförvaltningen (166/1995). Den viktigaste bestämmelsen med hänsyn till de konsulära uppgifterna ingår i paragrafens femte punkt enligt vilken utrikesförvaltningen skall bevaka finska medborgares rättigheter och intressen i utlandet samt hjälpa dem som råkat i trångmål utomlands. Förordningen specificerar inte närmare formen, volymen eller kvaliteten på det bistånd som lämnas.

I förordningens 33 § 1 mom. bestäms om bistånd till dem som inte är finska medborgare. Enligt detta lagrum kan en beskickning tillhandahålla tjänster även för medborgare i ett annat nordiskt land, flyktingar och statslösa, om dessa är permanent bosatta i Finland. Detsamma gäller i vissa fall också andra utlänningar som har starka band till Finland. Enligt bestämmelsen skall närmare föreskrifter om biståndet meddelas av utrikesministeriet.

Enligt 33 § 2 mom. i förordningen bestäms om beskickningarnas skyldighet att bistå medborgare från ett annat nordiskt land i samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (FödrS 28/1962), i det följande nordiska samarbetsöverenskommelsen. Om bistånd till Europeiska unionens (EU) medborgare i tredje länder bestäms i artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Förordningen om utrikesrepresentationen

I förordningen om utrikesrepresentationen (159/1964) ingår materiella bestämmelser om konsulära uppgifter. Dessa gäller uppgifter beträffande handelsfartyg (31—35 §) samt sjömän och andra enskilda personer (36—45 §). Av de konsulära uppgifterna enligt förordningen kan nämnas 36 §, enligt vilken beskickningar, konsulat och särskilda delegationer, inom ramen för sina rättigheter

och befogenheter, skall vidta åtgärder som befins påkallade och nödvändiga med anledning av finska medborgares framställningar och ansökningar. Härvid skall dock beaktas att sakernas natur möjligen påkallar att särskilda föreskrifter införskaffas från utrikesministeriet.

Ovriga delar av förordningen har upphävts 1978. De upphävda bestämmelserna gällde utrikesrepresentationens allmänna organisation, personalen vid utrikesrepresentationen samt allmänna bestämmelser om utrikesrepresentationens åligganden. De bestämmelser om konsulära uppgifter som fortsatte att vara i kraft är i fråga om innehållet så gott som identiska med bestämmelserna i förordningen från 1919, dvs. förordning, innefattande instruktion för beskickningarna och konsulatet (107/1919). I praktiken tillämpas bestämmelserna i förordningen om utrikesrepresentationen knappast längre.

Utrikesministeriets föreskrifter och anvisningar

Utrikesministeriet har i cirkulär till representationerna meddelat närmare föreskrifter och anvisningar om handhavandet av konsulära uppgifter inom utrikesrepresentationen. Föreskrifter och anvisningar har lämnats om såväl sådana uppgifter som det finns närmare lagstiftning om som uppgifter som grundar sig på en mycket generell bestämmelse.

Många föreskrifter och anvisningar gäller uppgifter som inte direkt ålagts beskickningarna i lagstiftningen om utrikesförvaltningen eller i annan lagstiftning. Dessa uppgifter grundar sig främst på 1 § 5 punkten förordningen om utrikesförvaltningen. Det är i regel fråga om uppgifter som inte kan skötas eller som är besvärliga att sköta utomlands utan medverkan av beskickningen i fråga.

2.1.2. *Konsulära uppgifter som rör enskilda personer och sammanslutningar*

Rådgivning

Rådgivning är en central uppgift för utrikesförvaltningen i samband med bevakningen av medborgarnas intressen och rättigheter och biträdet till nödställda. Med stöd av 4 § lagen om förvaltningsförfarande (598/1982) skall utrikesförvaltningen ge råd i ärenden som hör till dess verksamhetsområde. På grund av de särförhållanden som gäller för

en beskicknings verksamhetsområde har rådgivning om myndighetsförfarandet och förhållandena i verksamhetsområdet blivit en allt viktigare konsulär uppgift för såväl utrikesministeriet som beskickningarna. I praktiken är det inte ovanligt att den rådgivning som beskickningarna lämnar även gäller kontakter med finska myndigheter och finsk lagstiftning, t.ex. ändringar som inträffat i fråga om medborgarskap, värnplikt och familjerätt.

Bistånd till nödställda

Wienkonventionen om konsulära förbindelser ger konventionsstaterna rätt att skydda och bistå sina medborgare i den mottagande staten. Enligt artikel 5 i konventionen skall en konsulär beskickning bl.a. skydda den sändande statens och dess medborgares, både fysiska och juridiska personers, intressen (punkt a), lämna hjälp och bistånd åt den sändande statens medborgare, både fysiska och juridiska personer (punkt e), samt bevakna underårigas och andra omyndigas intressen, när de är medborgare i den sändande staten, särskilt i de fall där förordnande av förmyndare eller god man för dem är påkallat (punkt h).

Enligt 1 § 5 punkten i förordningen om utrikesförvaltningen hör det till utrikesförvaltningens uppgifter att hjälpa finska medborgare som råkat i trångmål utomlands. Bestämmelser om biståndet till nödställda finns även i förordningen om utrikesrepresentationen, 8 § lagen om utrikesförvaltningen och förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet.

En person kan bli nödställd till följd av att han eller hon drabbats av en olycka, ett olycksfall, en allvarlig sjukdom, ett brott eller någon annan därmed jämförbar omständighet. Om personen i fråga inte själv förmår sköta situationen, bistår beskickningen honom eller henne med beaktande av de lokala förhållandena och hjälper vid behov till med att få lämplig sjukvård eller läkarundersökning, göra brottsanmälan hos den lokala polisen, erhålla rättshjälp, t.ex. advokat, upprätthålla kontakt med de nära anhöriga och få annan hjälp som behövs. En nödställd person kan också få hjälp med att ordna resan tillbaka till Finland. Om man misstänker att ett brott gäller en finsk medborgares personliga frihet, skall ärendet meddelas behöriga myndigheter i Finland

och i den berörda staten. Huvudansvaret för skötseln av ärendet ligger på myndigheterna i stationeringslandet. Utrikesministeriet och beskickningen bistår vid förmedlingen av information mellan bl.a. myndigheterna, samt vid upprätthållandet av kontakt med de anhöriga. Om en anhörig till en finsk medborgare som vistas utomlands misstänker att denne försvunnit eller råkat i nödställt läge i utlandet, t.ex. till följd av ett brott, kan beskickningen försöka utreda omständigheterna, i första hand med hjälp av de lokala myndigheterna.

Bistånd till dem som är åtalade, anhållna, häktade eller avtjänar frihetsstraff

Om en finsk medborgare anhålls, häktas eller på annat sätt berövas sin frihet i utlandet, skall han eller hon enligt artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser och internationell sedvanerätt ha rätt att be polis- eller fängelsemyndigheterna underätta den finska beskickningen om frihetsberövandet. I bilaterala konsulära överenskommelser, t.ex. med Ryssland och Polen, finns det dessutom bestämmelser om att stationeringslandets myndigheter skall meddela frihetsberövandet till den finska beskickningen utan dröjsmål, oberoende av om den frihetsberövade begär detta eller ej.

Behörigheten i fråga om behandlingen av brottmål tillkommer stationeringslandets myndigheter. För att trygga den frihetsberövades rättsskydd och mänskliga rättigheter skall beskickningen utreda om den person som är föremål för brottsundersökning eller åtalad kan erhålla ett allmänt rättsbiträde och vid behov en tolk på tjänstens vägnar genom myndigheterna i stationeringslandet. Om detta inte är möjligt, kan beskickningen hjälpa till att skaffa ett rättsbiträde eller en tolk. Personen i fråga skall i första hand själv svara för de kostnader som följer av rättegången.

På begäran förmedlar beskickningen också vid behov nödvändiga utgifter i en begäran om deponering för att betala borgenssumma som krävs för frigivande eller böter. Beskickningen kan inte blanda sig i den lokala rättegången och inte heller påverka den frihetsberövades ställning i förhållande till stationeringslandets jurisdiktion. Beskickningen har små möjligheter att ge juridisk rådgivning eller att föra en persons sak, eftersom dessa uppgifter ankommer på rättsbiträdet

eller advokaten. I mån av möjlighet försöker beskickningen följa hur målet utvecklas hos stationeringslandets myndigheter. Vid behov utreds stationeringslandets benådningspraxis. En företrädare för beskickningen besöker i mån av möjlighet den frihetsberövade på dennes begäran och upprätthåller vid behov kontakt med honom eller henne.

Bistånd i krissituationer

Beskickningarna bistår finska medborgare i krissituationer som uppstår i stationeringslandet. Det kan vara fråga om storolyckor, naturkatastrofer, miljöolyckor, politiska oroligheter, interna sammandrabbningar mellan befolkningsgrupper eller krigstillstånd.

Behöriga myndigheter i stationeringslandet svarar för krishantering, räddningsåtgärder, skydd och utredning av offrens identitet samt för informationen. Beskickningen biträder vid förmedlingen av uppgifter som gäller utredandet av olycksoffrens identitet, informationsförmedlingen mellan myndigheterna i stationeringslandet och hemlandet, nödvändiga kontakter med de anhöriga samt andra uppgifter i samband med en eventuell evakuering och repatriering eller som är relevanta för att hantera krisen. Utrikesministeriet har gett beskickningarna anvisningar om utarbetandet av beredskaps- och evakueringsplaner. De personer som evakueras skall själva svara för de kostnaderna som föranleds av åtgärder i samband med evakueringen.

I krissituationer kan evakuering ordnas tillsammans med de övriga nordiska länderna eller EU-länderna. Samarbetet grundar sig på artikel 34 i nordiska samarbetsöverenskommelsen och artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Bistånd i barnkidnappingsärenden

De rättsliga uppgifter som anknyter till familj och barn, särskilt rådgivning, har ökat och blivit mer komplicerade. Till följd bl.a. av det allt livligare resandet har antalet samboförhållanden och äktenskap ökat mellan finska medborgare och utländska medborgare och man kan anta att de fortsättningsvis kommer att öka. Ärligen ingås ca 2 000 äktenskap mellan utländska och finska medborgare. Då äktenskapet börjar spricka eller i samband med skilsmässa uppstår tvister om barnens underhåll och omvårdnad. I extrem-

fall kan en tvist leda till att barnet bortförs eller kvarhålls utan tillstånd, dvs. kidnappas.

År 1994 ratificerade Finland konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (FördrS 57/1994), i det följande Haagkonventionen om barnkidnappning, och den europeiska konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (FördrS 56/1994). Dessa konventioner trädde i kraft i Finland den 1 augusti 1994. Centralmyndigheten i varje stat, i Finland justitieministeriet, skall vidta åtgärder enligt konventionerna för att återföra ett barn i det fall att det olovligen har bortförts till eller kvarhållits i en konventionsstat.

I ett sådant fall där ett barn olovligen har bortförts till eller kvarhållits i en främmande stat som inte har anslutit sig till Haagkonventionen om barnkidnappning, skall utrikesministeriet och beskickningarna biträda vid utredandet av fallet. Handläggningen av barnkidnappningar grundar sig närmast på 1 § 5 punkten i förordningen om utrikesförvaltningen. Bestämmelsen är allmänt hållen och föreskriver inte närmare vilka åtgärder som utrikesförvaltningen har rätt eller skyldighet att vidta för att återföra barnet till Finland. Enligt artikel 5 h i Wienkonventionen om konsulära förbindelser har en konsular tjänsteman rätt att bevaka underåriga medborgares och andra omyndiga medborgares intressen.

I praktiken kan utrikesministeriet och beskickningarna vidta åtgärder för att utreda ett barns vistelseort och förhållanden, åstadkomma förlikning och få barnet återsänt på frivillig väg, utreda den lokala lagstiftningen om vårdnaden om barn och överflyttningsförfarandet samt vidta åtgärder för att erhålla rättsbiträde och annan rättshjälp enligt den lokala lagstiftningen. I första hand försöker man utreda barnets vistelseort och förhållanden genom de lokala myndigheternas förmedling, i regel polisen och socialmyndigheterna.

Bistånd i samband med dödsfall

Enligt artikel 37 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser är myndigheterna i stationeringslandet skyldiga att underrätta behörig konsular beskickning då en medborgare i den sändande staten har avlidit. När en beskickning erhållit underrättelse att en

finsk medborgare har avlidit inom beskickningens distrikt, ankommer det på beskickningen och utrikesministeriet att vidarebefordra underrättelsen till den avlidnes anhöriga samt att bistå vid ordnandet av begravning, kremering eller hemsändning av stoftet. Beslutet om begravningen eller om andra åtgärder fattas av den avlidnes anhöriga.

Uppgifter i samband med kvarlåtenskap

I 40 § förordningen om utrikesrepresentationen bestäms att beskickningen skall ha vissa skyldigheter i fråga om kvarlåtenskapen efter en finsk medborgare som avlidit i utlandet, om en fullmyndig arvinge eller annan behörig person inte finns på platsen. Dessa skyldigheter gäller åtgärder som direkt har samband med skötseln av kvarlåtenskapen, t.ex. omhändertagande av den efterlämnade egendomen och verkställande av bouppteckning. Praktiska åtgärder i samband med kvarlåtenskapen skall skötas i enlighet med lagen i den aktuella staten.

Enligt artikel 5 g i Wienkonventionen om konsulära förbindelser innefattar de konsulära uppgifterna bevakande av den sändande statens medborgares intressen, både fysiska och juridiska personers, i avlidna personers kvarlåtenskap.

I praktiken strävar utrikesministeriet och beskickningarna efter att säkerställa vid behov att den egendom som efterlämnats av en finsk medborgare som avlidit i utlandet tas om hand på vederbörligt sätt, att arvingarna i Finland kontaktas och att de får hjälp med att ordna med ombud i kvarlåtenskapsärendet. Kvarlåtenskapsärenden i utlandet har i regel en lokal boförvaltare, i allmänhet en advokatbyrå eller en offentlig boförvaltarmyndighet som vid behov inleder rättegång. Boutredningen sker i enlighet med lagen i det aktuella landet eller den aktuella delstaten.

Arvingarna har möjlighet att sköta arvsfrågan med medverkan av beskickningen och ministeriet. De åtgärder som vidtas innebär att nödvändiga dokument, bl.a. släktutredning och förmånstagarnas fullmakter, överlämnas till boförvaltaren och att tillgångarna redovisas till arvingarna i Finland.

Under de senaste åren har antalet internationella, av utrikesförvaltningen skötta kvarlåtenskapsärenden minskat betydligt. I allt större utsträckning har kvarlåtenskapsärendena övertagits av emigranternas arvingar i

utlandet och dessa har vid behov tagit direktkontakt med en lokal advokat. År 1998 redovisades genom utrikesministeriets förmedling sammanlagt 24 utländska dödsbon i Finland. Av dessa kom största delen från Förenta Staterna och Kanada. Motsvarande siffra år 1988 var 68.

Uppgifter som gäller fartyg och sjömän

I artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser ingår bestämmelser om bistånd till fartyg och besättningar. Punkt k i artikel 5 gäller konsulära tjänstemäns rätt att utöva tillsyn och kontroll i fråga om fartyg hemmahörande i den sändande staten och luftfartyg registrerade i denna stat samt deras besättningar. Punkt l gäller bistånd till nämnda fartyg och besättningar, upptagande av förklaringar angående fartygs resa, granskning och visering av skeppshandlingar, anställande av förhör rörande händelser som inträffat under resan, utan intrång i stationeringslandets myndigheters befogenheter, och avgörande av tvister mellan befälhavaren, det övriga befälet och manskapet.

I förordningen om utrikesrepresentationen finns bestämmelser om uppgifter som rör finska fartyg och luftfartyg samt medlemmar av besättningen. Dessa bestämmelser gäller bl.a. beskickningens uppgifter när ett brott begåtts ombord på ett fartyg, när ett fartyg lidit skeppsbrott, när en sjöman avlidit samt bistånd till sjöman. I praktiken förekommer konsulära uppgifter i fråga om sjömän och fartyg sällan. Bistånd till sjömän lämnas på samma grunder som bistånd till andra finska medborgare och åtgärder som gäller fartyg vidtas från fall till fall i enlighet med anvisningar från utrikesministeriet.

Anskaffande av ämbetsbevis o.dyl. dokument samt adressuppgifter

För rättsliga behov skaffar utrikesministeriet med hjälp av beskickningarna fram adressuppgifter på personer som är bosatta i utlandet, skaffar på skriftlig begäran av enskilda eller myndigheter och med hjälp av beskickningarna ämbetsbevis, släktutredningar, dödsattester och dylika handlingar, under förutsättning att uppgifterna inte är skyddade genom lagstiftningen i den aktuella staten eller att det finns något annat faktiskt hinder.

2.1.3. Övrig lagstiftning

Vid sidan av den lagstiftning som gäller utrikesförvaltningens verksamhetsområde ingår flera bestämmelser om utrikesförvaltningen i annan lagstiftning. Ministeriet och beskickningarna skall dessutom alltid beakta de krav och skyldigheter som följer av bl.a. den allmänna förvaltningsrätten, t.ex. av lagen om förvaltningsförfarande och lagen om allmänna handlingars offentlighet (83/1951) och av statstjänstemannarätten.

Enligt olika lagar utför beskickningarna eller beskickningstjänstemän som förordnats för särskild uppgift bl.a. följande uppdrag:

- beviljande av pass för finska medborgare i utlandet (passlagen 642/1986),
- mottagande av erkännanden av faderskap (lagen om faderskap 700/1975),
- mottagande och översändande av anmälningar om medborgarskap (medborgarskapslagen 401/1968),
- utförande av uppgifter som i Finland ankommer på notarius publicus, t.ex. styrkande av underskrifter och kopior (lagen om notarius publicus 287/1960),
- utförande av olika uppgifter som gäller sjömän och fartyg, t.ex. mönstring (sjömanslagen 423/1978, mönstringslagen 1005/1986, sjölagen 674/1994),
- bestyrkande av köp (köpvittnesförordningen 958/1996).

Beskickningarna skall också ta emot och förmedla olika anmälningar och ansökningar. Sådana uppgifter ankommer på beskickningarna med stöd av t.ex. 40 § lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) och 3 § lagen om lönegaranti (649/1973).

Utrikesministeriet sköter förhandsröstningen i utlandet i enlighet med vad som bestäms i vallagen (714/1998).

Utrikesförvaltningen lämnar handräckning till finska myndigheter enligt lagregler om handräckning och enligt prövning dessutom även i andra situationer. Handräckning med stöd av lag lämnas oftast till rättsliga och polisiära myndigheter samt till socialmyndigheter.

2.1.4. Tjänsternas mottagare

Finska medborgare som vistas tillfälligt i utlandet. Att bevaka finska medborgares intressen och rättigheter i utlandet är huvudregeln i bestämmelserna om utrikesförvaltningens konsulära uppgifter. Rätten att skyd-

da den sändande statens medborgare och sammanslutningar har uttryckligen fastställts även i artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser.

Utrikesförvaltningens konsulära tjänster riktas i första hand till finska medborgare som vistas tillfälligt i utlandet. Också i förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet har man sålunda begränsat utgivandet av bistånd till uttryckligen denna grupp.

Finska medborgare som är permanent bosatta i utlandet. Konsulära uppgifter till finska medborgare som är permanent bosatta i utlandet gäller i allmänhet beviljande av pass, åtgärder i samband med kvarlåtenskap, att fungera som köpvittne och lämna andra notariella tjänster samt att ta emot och till behörig myndighet i Finland översända anmälningar om medborgarskap och befolkningsuppgifter.

Finska sammanslutningar. Den nya förordningen om utrikesförvaltningen innehåller inte någon direkt bestämmelse om skyldighet att biträda finska sammanslutningar. Den gamla, upphävda förordningen om utrikesförvaltningen (485/1990) föreskrev att beskickningarna skulle biträda finska medborgares och samfunds rättigheter och intressen. I fråga om konsulära tjänster jämställs dock finska sammanslutningar med finska medborgare. De tjänster som lämnas åt sammanslutningar gäller i allmänhet olika notariella åtgärder samt delgivning.

Finska myndigheter. Finska myndigheter lämnas handräckning enligt lag och enligt prövning även i andra situationer. De av utrikesförvaltningens uppgifter som grundar sig på annan lagstiftning än den som hör till utrikesministeriets verksamhetsområde gäller i stor utsträckning handräckning till finska myndigheter. Handräckning lämnas t.ex. i frågor som gäller utredande av faderskap och uppbörd av underhållsbidrag, delgivning av handlingar, värnplikt, medborgarskap och befolkningsuppgifter.

Utlänningar. Med stöd av 33 § 1 mom. förordningen om utrikesförvaltningen kan en beskickning också lämna tjänster till i Finland permanent bosatta medborgare i ett annat nordiskt land, flyktingar och statslösa samt i vissa fall också till andra utlänningar som har starka band till Finland. I förordningen definieras inte vad som avses med permanent bosatt. Utgångspunkten är att en utlänning som är permanent bosatt i Finland

och har permanent uppehållstillstånd jämföras med finsk medborgare i fråga om konsulära tjänster.

Om biträde åt medborgare i Europeiska unionen bestäms i artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och om biträde till medborgare i nordiskt land i artikel 34 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen.

2.1.5. Avgifter för konsulära tjänster

Utrikesministeriet har den 14 december 1998 utfärdat ett beslut om avgifter för utrikesförvaltningens prestationer (1024/1998) med stöd av 8 § lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992), 7 § lagen om utrikesförvaltningen och 36 § förordningen om utrikesförvaltningen. Lagen om grunderna för avgifter till staten utgår från att de prestationer som utförs av statliga myndigheter skall vara avgiftsbelagda, om inte annat följer av särskilda skäl.

För konsulära tjänster, t.ex. skötsel av kvarlåtenskapsärenden, anskaffning av handlingar och notariella uppdrag, uppbärs en avgift enligt utrikesministeriets ovan nämnda beslut. Den som erhåller en tjänst skall också i regel svara för övriga relevanta kostnader som t.ex. arvode till rättsbiträde och tolk.

2.1.6. Förvaltning

Enligt 15 § 1 mom. 6 punkten reglementet för statsrådet (1522/1995) hör det till utrikesministeriets verksamhetsområde att tillvarata finska medborgares intressen och rättigheter och hjälpa dem i utlandet. Med stöd av 1 § förordningen om utrikesförvaltningen är detta en uppgift för utrikesförvaltningen, dvs. utrikesministeriet och underlydande utrikesrepresentation. Förhållandet mellan ministeriet och utrikesrepresentationen regleras i 1 § lagen om utrikesförvaltningen. I bestämmelserna om utrikesförvaltningen finns inte särskilt många behörighetsbestämmelser i fråga om konsulära tjänster. Det anses att den allmänna ledningen, utvecklingen och tillsynen av förvaltningsområdet hör till utrikesministeriets behörighet. Till ministeriets behörighet hör också att följa och kontrollera beskickningarnas verksamhet. Med stöd av 22 § 1 mom. förordningen om utrikesför-

valtningen beslutar utrikesministeriet om ärenden som skall avgöras vid en beskickning. Enligt paragrafens 2 mom. avgör beskickningschefen de ärenden som utrikesministeriet bestämt att skall avgöras vid beskickningen. I beskickningens arbetsordning kan beslutanderätten delegeras till en annan tjänsteman vid beskickningen.

I 5 § förordningen om utrikesförvaltningen bestäms om beskickningar som hör till utrikesrepresentationen. Enligt denna paragraf har Finland diplomatiska beskickningar och konsulära beskickningar i olika stater. Diplomatiske beskickningar är ambassader som förestås av en ambassadör eller en chargé d'affaires ad interim, ständiga representationer och särskilda representationer i internationella organisationer och samarbetsorgan samt legationer. Konsulära beskickningar är karriärkonsulat och honorära konsulat. Konsulaten förestås av en utsänd generalkonsul, konsul eller vicekonsul. En honorär konsul kan ha titeln honorär generalkonsul, honorär konsul, honorär vicekonsul eller konsularagent. Finland har sammanlagt ca 400 sådana honorära konsulater. I de stater där Finland har en diplomatisk beskickning eller där chefen vid en finsk beskickning i något annat land har ackrediterats att tjänstgöra som diplomatisk representant utöver det egentliga stationeringslandet, arbetar de konsulära beskickningarna under den diplomatiska beskickningen i fråga.

Med stöd av gällande bestämmelser om utrikesförvaltningen kan alla beskickningar sköta konsulära uppgifter inom sitt verksamhetsområde, men i praktiken gäller detta inte de ständiga representationerna och de särskilda representationerna. De honorära konsulatens konsulära uppgifter är begränsade, eftersom de honorära konsulaterna ofta är medborgare i sitt stationeringsland och inte står i vare sig tjänste- eller arbetsförhållande till finska staten, utan sköter uppdraget som honorär konsul vid sidan av sina egentliga arbetsuppgifter.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

2.2.1. Allmänt om lagstiftningen i de nordiska länderna och EU-länderna

I de nordiska länderna och i medlemsstaterna i Europeiska unionen formas de konsu-

lära uppgifterna av bestämmelser och regler på flera olika rättsområden. De konsulära uppgifterna bestäms av den internationella sedvanerätten, Wienkonventionen om konsulära förbindelser, internationella överenskommelser och nationella rättsregler, administrativa bestämmelser och rådande praxis. Den konsulära tjänstemannen fungerar som administrativ allmän tjänsteman vars uppgifter gäller olika förvaltningsområden.

De nordiska länderna och EU-länderna lämnar mycket likartade tjänster till enskilda, sammanslutningar och myndigheter.

Konsulära uppgifter definieras dock olika i olika länder och deras författningsstatus varierar likaså. De olika länderna har med utgångspunkt i landets egen förvaltningskultur och lagstiftning bestämt den författningsnivå som ansetts lämplig för att reglera skötseln av de konsulära uppgifterna.

2.2.2. Lagstiftningen i de övriga nordiska länderna

Norge

I Norge regleras utrikesförvaltningens uppgifter i en lag av den 18 juli 1958, Lov om utenrikstjenesten.

Med stöd av 1 § i lagen skall utrikesförvaltningen bevaka och främja norska intressen i relationerna med utlandet och lämna norska medborgare råd, hjälp och skydd i förhållande till utländska myndigheter, personer och inrättningar. Utöver detta lagrum innehåller lagen bestämmelser om uppgifter som på tjänstens vägnar kan utföras inom utrikesrepresentationen. Sådana uppgifter är t.ex. bestyrkande av köp, mottagande av ed och försäkran och vigsel till äktenskap.

Lagen tar inte upp samtliga uppgifter för utrikesförvaltningen, utan man har utfärdat närmare bestämmelser genom instruktionen för utrikesförvaltningen (Instruks for utenrikstjenesten fastsatt ved kgl. resolusjon av 17. desember 1976). För bl.a. skötseln av de i lagens 1 § avsedda uppgifterna meddelar instruktionen närmare bestämmelser om utrikesförvaltningens allmänna uppgifter, om biträde åt enskilda samt om uppgifter som gäller sjömän, fartyg och luftfartyg och norska militära enheter. I instruktionen finns särskilda paragrafer om de flesta konsulära uppgifterna och dessutom en närmare redogörelse angående handläggningen av den uppgift som omnämns i respektive paragraf.

Sverige

Med stöd av beslut av svenska regeringen (SFS 1987:62) utger svenska utrikesdepartementet årligen en samlad upplaga av Föreskrifter för utrikesförvaltningen (UF).

Samlingen innehåller de departementsbeslut som skall kungöras i författningssamling eller som riktar sig till utlandsmyndigheterna eller som annars är av allmänt intresse för utrikes förvaltningen. Dessa beslut innehåller bestämmelser om många konsulära uppgifter inom Sveriges utrikesrepresentation. Dessutom ingår uppgifter som ankommer på utrikesrepresentationen i annan lagstiftningen, t.ex. i passlagen.

Förordningen med instruktion för utrikesrepresentationen (1992:247), utfärdad av svenska regeringen och kungjord i författningssamlingen, innehåller anvisningar för beskickningar, delegationer och konsulat i utlandet. I den ingår även bestämmelser om konsulära uppgifter. Enligt 10 § förordningen har de svenska beskickningarna och konsulaten en allmän skyldighet att bevaka svenska medborgares och svenska företags rättigheter och intressen i utlandet samt att vaka över att landets medborgare och företag får åtnjuta de förmåner och rättigheter som tillerkänns dem i gällande överenskommelser mellan Sverige och verksamhetslandet. I förordningen finns dessutom bestämmelser om bistånd till enskilda, stöd åt medborgare i nordiska länder och unionsmedborgare, notarius publicus uppgifter utomlands, uppgifter som gäller sjöfart och luftfart samt vissa andra frågor som hör samman med handhavandet av konsulära uppgifter.

Det svenska regeringskansliet har särskilda föreskrifter för flera konsulära uppgifter (Föreskrifter för utrikesförvaltningen). Sådana föreskrifter har meddelats bl.a. om åtgärder vid dödsfall i utlandet (Utrikesdepartementets föreskrifter om åtgärder vid dödsfall i utlandet, UF 1987:12), om utrikesrepresentationens beredskap vid kriser och katastrofer (Utrikesdepartementets föreskrifter om utlandsmyndigheternas beredskap, UF 1988:1), om överföring av medel till nödställda i utlandet (Utrikesdepartementets föreskrifter om överföring av medel till nödställda i utlandet, UF 1988:6), om svenska medborgares depositioner (Utrikesdepartementets föreskrifter om depositioner vid utlandsmyndigheterna, UF 1988:7), om ekonomiskt bistånd till nödställda i utlandet (Utri-

kesdepartementets föreskrifter om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m.m., UF 1990:2) och om ekonomiskt bistånd i brottmål (Utrikesdepartementets föreskrifter om ekonomiskt bistånd i brottmål m.m., UF 1990:3).

Bestämmelser om handläggningen av konsulära uppgifter ingår även i den svenska förvaltningslagen (1986:223). Enligt 4 § förvaltningslagen skall varje myndighet lämna upplysningar, vägledning, råd och annan sådan hjälp i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Hjälpen skall lämnas i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Med stöd av förvaltningslagen är en konsulär tjänstemans primära uppgift att genom råd och anvisningar hjälpa den hjälpbehövande att själv lösa sitt problem, dvs. bistånd av utlandsmyndigheten kommer i fråga först i andra hand.

Danmark

Danmark har ingen särskild konsulär lag, vilket innebär att de konsulära uppgifterna och principerna för lämnande av tjänster grundar sig på Wienkonventionen om konsulära förbindelser, andra internationella överenskommelser, olika lagar och bestämmelser om konsulära uppgifter samt gällande praxis. I Danmark pågår inga lagstiftningsprojekt som har anknytning till konsulära uppgifter.

Island

Enligt 1 § i den isländska lagen om utrikesrepresentationen skall en beskickning skydda och hjälpa isländska medborgare i förhållande till verksamhetslandets myndigheter, institutioner och enskilda personer. Begreppet isländska medborgare avser såväl fysiska som juridiska personer. Någon särskild lag om konsulära uppgifter finns inte.

Islands utrikesministerium har meddelat anvisningar om skötsel av konsulära uppgifter i en handbok som publicerades 1995. Anvisningarna som gäller enskilda och sammanslutningar rör bl.a. notariella förrättningar, efterforskning av försvunna personer, ekonomiskt bistånd till nödställda, hemsändning och annan hjälp, uppgifter i samband med dödsfall, skötsel av kvarlåtenskapsärenden, bistånd i brottmål samt familjerättsliga

uppgifter. I handboken ingår också anvisningar om bl.a. frågor som hör samman med sjömän och fartyg, vilka utgör en viktig del av Islands konsulära uppgifter.

2.2.3. Lagstiftningen i vissa EU-länder

Tyskland

I Tyskland har en lag om konsulära uppgifter givits 1974 (Gesetz über die Konsularbeamten, ihre Aufgaben und Befugnisse). Andringar har inte gjorts i lagen.

Allmänt om konsulärlagen. Formuleringen av lagen visar att de konsulära uppgifterna inte fått en uttömmande definition i lagen. I Tyskland har det inte ansetts ändamålsenligt att i detalj reglera de uppgifter som ankommer på en konsulär tjänsteman och inte heller att utfärda en förordning om genomförandet av lagen, eftersom det med beaktande av särförhållandena i utlandet inte är möjligt att i lag förutse samtliga situationer. Lagreglerna måste vara tillräckligt flexibla för att de skall kunna tillämpas i så många situationer som möjligt. Den konsulära lagen innehåller allmänna bestämmelser om handläggningen av konsulära uppgifter och om gränserna för uppgifterna. Vidare ingår bestämmelser om enskilda konsulära uppgifter och konsulära fullmakter, om utsända konsulära tjänstemäns och honorära konsulers ställning samt bestämmelser om kostnader och avgifter som skall uppbäras för konsulär verksamhet. I sin verksamhet använder de konsulära tjänstemännen handboken Handbuch der konsularischen Praxis. Om den konsulära verksamheten finns dessutom publikationen Konsularrecht, som är en kommentar till den tyska konsulärlagen. I publikationen ingår även en samling folkrättsliga överenskommelser och nationella bestämmelser om konsulära förbindelser mellan stater samt om konsulära tjänstemän och deras uppgifter och fullmakter.

Den tyska lagens allmänna bestämmelse om konsulära uppgifter. Enligt 1 § i konsulärlagen skall en konsulär tjänsteman främja samarbetet mellan Tyskland och den mottagande staten samt enligt prövning lämna bistånd och råd till tyskar.

Den tyska lagens centrala uppgiftsområden samt enskilda konsulära uppgifter och fullmakter. Enligt 2 § i konsulärlagen skall konsulära tjänstemän handlägga uppgifter som ankommer på dem med stöd av konsulärla-

gen eller andra rättsregler eller administrativa bestämmelser. Lagrummet innehåller en uppräknig av de uppgiftsområden som de konsulära tjänstemännen särskilt skall sköta. Dessa områden är medborgarskapsärenden, pass- och visumfrågor, befolkningsregisterärenden, notariella uppdrag och legaliseringar, frågor som gäller sjöfart och sjömän, delgivning av handlingar, skötsel och förmedling av framställningar om rättshjälp, medverkan vid handläggning av frågor som gäller fakultativ jurisdiktion och kvarlåtenskapsärenden samt tillsyn över efterlevnaden av överenskommelser.

Utöver den nämnda listan ingår närmare bestämmelser i lagen dels om handläggningen av dessa frågor, dels om andra enskilda konsulära uppgifter och fullmakter. Regler har utfärdats om bistånd till nödställda, bistånd vid katastrofer, bistånd till fångar, vigande till äktenskap, anmälan av födda och döda, överflyttning av avlidna och skötsel av kvarlåtenskap, styrkande av handlingar, mottagande av utredningar, t.ex. ed eller försäkran, legalisering av utländska handlingar, styrkande av officiella inhemska handlingar, förhör och hörande, delgivning av handlingar och mottagande av sjöförklaringar. I lagen ingår dessutom särskilda bestämmelser om dödsfall. Dessa gäller bl.a. kontrasignering av testamente och arvsavtal.

Gränserna för konsulära uppgifter och fullmakter som gäller enskilda uppgifter. Enligt 3 § 1 mom. i konsulärlagen skall en konsulär tjänsteman vid handhavandet av sina uppgifter beakta de nationella tyska bestämmelserna om inte konsulärlagen innehåller några särskilda bestämmelser. Konsulärlagens 4 § innehåller bestämmelser om gränserna för den konsulära verksamheten. Enligt lagrummet skall en konsulär tjänsteman vid handhavandet av sina uppgifter beakta de gränser som ställs av verksamhetsdistriktets lagar och bestämmelser, Wienkonventionen om konsulära förbindelser samt andra gällande överenskommelser mellan Tyskland och den mottagande staten. De konsulära uppgifterna gäller huvudsakligen tyska medborgare som inte är permanent bosatta i verksamhetslandet. Uppgifter som gäller utlänningar anknyter främst till inresor och rådgivning. Artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen utvidgar de konsulära tjänstemännens uppgifter till att även omfatta unionsmedborgare på det sätt som fastställs i fördraget.

I bestämmelserna om enskilda konsulära uppgifter har man närmare fastställt i vilken omfattning en konsulär tjänsteman har rätt och skyldighet att utföra den nämnda konsulära uppgiften, t.ex. biträde åt en enskild medborgare. Särskilt i fråga om bestämmelserna om bistånd utgår man från att den konsulära tjänstemannen har prövningsrätt i fråga om hjälpens kvalitet, form och volym med beaktande av bl.a. särförhållandena i verksamhetslandet. En konsulär tjänsteman är dessutom skyldig att hjälpa nödställda endast i det fall att den nödställda inte kan klara situationen på annat sätt.

Österrike

Den österrikiska förbundsstatslagen från 1986 om antalet ministerier i förbundsstaten, deras verksamhetsområden och inrättandet av dem (Bundesgesetz über die Zahl, den Wirkungsbereich und die Einrichtung der Bundesministerien) fastställer att utrikesärendena hör till utrikesministeriets verksamhetsområde om de inte sorterar under något annat ministeriums behörighetsområde i förbundsstaten.

Enligt lagen omfattar verksamhetsområdet särskilt bl.a. skyddande av medborgarna och deras egendom i utlandet och i förhållande till utlandet, förmedling av rättshjälp och handräckning samt frågor om konsulära avgifter. Lagen innehåller inga närmare bestämmelser om hur dessa uppgifter skall utföras och inte heller om behörighetens gränser och den konsulära tjänstemannens fullmakter att utföra sådana uppgifter. För det konsulära arbetet finns dessutom en särskild lag om grunderna för avgifter. Den reviderades 1992.

Storbritannien

I Storbritannien har man inte stiftat någon särskild konsulärlag och några lagstiftningsprojekt i anknytning till konsulära uppgifter är inte heller aktuella i Storbritannien. De uppgifter som ankommer på en konsulär tjänsteman, skötseln av uppgifterna och gränserna för verksamheten baserar sig på olika lagar och bestämmelser, Wienkonventionen om konsulära förbindelser och anvisningar från det brittiska utrikesministeriet.

I Storbritannien utarbetades ett program för bättre och effektivare offentlig service Citizen's Charter, 1992. Programmet inne-

håller fyra viktiga mål för 1990-talet. Dessa är: att förbättra den offentliga servicens kvalitet, att öka medborgarnas valmöjligheter samt att tillse att medborgarna vet vilken service de är berättigade till och att medborgarna skall känna till möjligheterna att söka ändring. Principerna i Citizen's Charter har av brittiska utrikesministeriet utsträckts till att gälla även beskickningarna genom programmet för konsulära uppgifter (Consular Action Plan), som uppdateras regelbundet. Centrala mål i detta program är bl.a. tydlig och uppdaterad information om de konsulära tjänster som finns att tillgå samt att det skall finnas standarder och mål för de tidsgränser som gäller för utgivandet av tjänster, t.ex. beviljande av pass. Denna information skall medborgarna ha tillgång till på ett enkelt sätt i form av lättbegripliga broschyrer.

Luxemburg

Utrikesministeriet i Luxemburg har meddelat enhetliga anvisningar om konsulära uppgifter (Consular Instructions for Diplomatic and Consular Representation of the Grand Duchy of Luxembourg November 1995). Liksom den tyska konsularlagen innehåller dessa anvisningar en allmän bestämmelse om konsulernas uppgifter i huvuddrag, en förteckning över de centrala uppgiftsområdena och skyldigheterna för konsulära tjänstemän samt närmare bestämmelser om vissa enskilda konsulära uppgifter och skyldigheter. Anvisningarna definierar dem dock inte på ett uttömmande sätt.

Enligt den generella bestämmelsen i anvisningarna utgör internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt och luxemburgska lagar, bestämmelser och andra föreskrifter grunden för en konsulär tjänstemans ansvar. Konsulerna skall bistå och skydda luxemburgska medborgare, som är bosatta inom konsulns verksamhetsdistrikt eller som ber om hjälp. Konsulerna skall svara på regeringens framställningar om handräckning och skall enligt bästa förmåga informera utrikesministeriet om frågor och handlingar som kan ha betydelse för Luxemburg. I anvisningarna för konsulerna ingår en förteckning över de uppgifter som särskilt ankommer på en konsulär tjänsteman. Denna förteckning motsvarar exempelförteckningen i artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Uppgifter som gäller luftfartyg

och fartyg har dock inte tagits med på listan.

Uppgifter och skyldigheter för en konsulär tjänsteman är, enligt uppgiftsförteckningen, bl.a. att bevilja pass och resedokument till luxemburgska medborgare samt att hjälpa och bistå luxemburgska medborgare, såväl fysiska som juridiska personer. Närmare bestämmelser har utfärdats om beviljandet av pass och andra resedokument, om viseringar, om legaliseringar av handlingar, utfärdande av olika slags intyg och om bistånd till luxemburgska medborgare som råkat i svårigheter utomlands. Dessutom innehåller anvisningarna olika administrativa bestämmelser.

Portugal

I Portugal gavs en ny lag den 30 december 1997 om konsulära uppgifter (Regulamento Consular) och den trädde i kraft den 30 januari 1998. Lagen ändrades genom en lag den 27 mars 1998, vilken återställde de honorära konsulernas möjlighet att utföra vissa konsulära uppgifter. Lagen ger en rättslig ram åt ett modernt konsulväsende. Utöver det konsulära skyddet betonas såväl kulturella som kommersiella uppgifter. Lagen fastställer konsulat av olika status, tjänstemännen vid dessa och uppgifterna, från egentlig konsulär och notariell verksamhet till reviderade uppgifter som gäller kulturell, kommersiell och social verksamhet. I lagen betonas konsulärt samarbete med såväl andra EU-länder som andra portugisiskspråkiga länder. Vid det portugisiska utrikesministeriet har man tillsatt en arbetsgrupp för att följa de ändringar i konsulär praxis som följer av den nya lagstiftningen.

Frankrike

I Frankrike avser begreppet "den konsulära rätten" ett regelverk av sådana bestämmelser som tillämpas på konsulära ärenden. Den konsulära rätten innehåller flera olika rättsliga normer, förordningar, bestämmelser och cirkulär som an knyter till administrationen och skyddandet av fransmän i utlandet. Det finns inte någon särskild konsularlag i Frankrike. Inom den närmaste framtiden kommer inga större ändringar att göras inom den konsulära rätten, endast vissa ändringar av närmast teknisk natur. I Frankrike betonar man att en konsulär tjänstemans uppgifter omfattar alla delområden inom den offentliga förvaltningen och att det inte är möjligt

att upprätta en uttömmande definition av de konsulära uppgifterna.

En konsulär tjänsteman skall bl.a. skydda franska sammanslutningar och franska medborgare, bistå nödställda, bistå anhållna och häktade och efterforska försvunna. Anvisningar har t.ex. lämnats om sociala bidrag till fransmän som vistas i utlandet och om ersättningar till offer för terrorism. Andra uppgiftsområden som med stöd av nämnda bestämmelser och föreskrifter ankommer på en konsulär tjänsteman är bl.a. ålliganden som notarius publicus, legalisering av handlingar, medborgarskaps- och äktenskapsärenden, registrering av medborgare i utlandet, sjömans- och fartygsärenden samt ärenden som gäller val, pass och inresetillstånd.

2.3. Bedömning av nuläget

De nuvarande bestämmelserna om konsulära tjänster är spridda i flera olika lagar och i regler av olika status. Regler på lagnivå saknas i fråga om många enskilda konsulära tjänster; formen, kvaliteten och gränserna är inte bestämda eller så är reglerna alltför lösa. Utrikesförvaltningens åtgärder grundar sig delvis på sedvanerätten. Bestämmelserna om konsulära tjänster som lämnas inom utrikesförvaltningen innehåller mycket noggrann lagstiftning på vissa uppgiftsområden, t.ex. sjöfarten. Detaljerade bestämmelser kan också finnas i någon internationell överenskommelse som förpliktar till konsulära tjänster.

Utrikesministeriet och beskickningarna lämnar dock en stor mängd konsulära tjänster enligt de få bestämmelserna som gäller utrikesförvaltningens verksamhetsområde, närmast med stöd av 1 § 5 punkten förordningen om utrikesförvaltningen. Om de flesta uppgifterna finns närmare bestämmelser och anvisningar endast i cirkulär som utfärdats av utrikesministeriet. Dessa cirkulärs status som bestämmelser under lag- och förordningsnivå är besvärlig, om det inte finns någon lagregel om rätten att utfärda närmare bestämmelser och föreskrifter.

De konsulära uppgifterna som utrikesministeriet och beskickningarna skall sköta har ökat och blivit mera komplicerade. Medborgarna är klart mera medvetna om sina rättigheter och åberopar allt oftare inte bara nationell lagstiftning utan också internationella överenskommelser när de ber om utrikesförvaltningens hjälp i sin sak. Detta har för sin

del ökat behovet av en lag om konsulära tjänster, vilken dels skulle fastställa vilka tjänster som skall lämnas, dels principerna för detta arbete. Detta skulle förbättra rättskyddet såväl för dem som får tjänsterna som för tjänstemännen som ger ut tjänsterna. I utlandet sköter utrikesförvaltningen många uppgifter som hör till olika förvaltningsområdens behörighet. Att behärska uppgifterna är mycket krävande för den enskilde tjänstemannen.

Det vore viktigt att i lagen om konsulära tjänster fastställa de uppgifter som utrikesförvaltningen skall sköta och som på grund av sin karaktär inte hör samman med annan lagstiftning. Bestämmelserna bör dessutom anknäta till bestämmelserna om konsulära uppgifter i Wienkonventionen om konsulära förbindelser. I 1 § 5 punkten förordningen om utrikesförvaltningen har det inte fastställts vilka åtgärder utrikesministeriet och beskickningarna skall vidta för att hjälpa medborgarna. I lagen borde inskrivas de bestämmelser som gäller tjänster till enskilda medborgare eller sammanslutningar och som det inte finns bestämmelser om i annan speciallagstiftning eller som har utformats med utgångspunkt i bestämmelser och principer i Wienkonventionen om konsulära förbindelser och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser (FördrS 3/1970), internationell sedvanerätt och annan allmän internationell rätt.

Eftersom det inte finns någon generell bestämmelse om principerna och gränserna för handläggningen av konsulära tjänster, kräver ofta den som behöver konsulära tjänster att utrikesförvaltningen skall vidta åtgärder som inte hör till utrikesförvaltningens behörighet. En befogenhetsbegränsande faktor är särskilt verksamhetslandets nationella lagstiftning, som företrädarna för främmande stat skall följa. Dessutom skall alla som vistas på en främmande stats territorium följa vistelselandets lagar och administrativa och andra bestämmelser och de lyder under vistelselandets lagskipning och jurisdiktion. Enligt folkrätten skall en främmande stat också avhålla sig från inblandning i frågor som hör till verksamhetslandets nationella behörighet.

Utrikesministeriets, beskickningarnas och den enskilda tjänstemannens behörighet och beslutanderätt i frågor som gäller konsulära tjänster är oklar. Utrikesministeriet kontrollerar och styr en beskickning samt lämnar den råd i fråga om en enskild konsulär

tjänst, och härvid har överlappning av utrikesministeriets och beskickningarnas kompetenser uppkommit i fråga om vem behörigheten och beslutanderätten tillkommer. För tydlighetens skull borde lagstiftningen i fråga om beskickningarna betona beskickningschefens ansvar för kontrollen av och besluten om konsulära tjänster.

Enligt gällande bestämmelser motsvarar inte en i Finland bosatt utlännings ställning en finsk medborgares ställning i fråga om mottagandet av konsulära tjänster. Lagen och förordningen om utrikesförvaltningen samt förordningen om utrikesrepresentationen gäller utgivande av tjänster till finska medborgare. Enligt 33 § förordningen om utrikesförvaltningen kan tjänster som en beskickning tillhandahåller finska medborgare också ges till i Finland permanent bosatta medborgare i ett annat nordiskt land, flyktingar och statslösa. Enligt nuvarande skrivning är alltså utlänningars rätt att få konsulära tjänster vid beskickningarna villkorad. Principen om den personella dimensionen i de grundläggande rättigheterna och principen om lika behandling talar inte för att personer som är permanent bosatta i Finland skall ha ett sämre utgångsläge än finska medborgare vad avser tillgången till konsulära tjänster. Genom annan lagstiftning, folkrätten eller lagstiftningen i verksamhetslandet kan dock möjligheten att bistå andra än finska medborgare de facto vara begränsad.

Vissa av bestämmelserna om enskilda konsulära uppgifter inom utrikesförvaltningen är föråldrade. Särskilt de i förordningen om utrikesrepresentationen reglerade skyldigheterna i fråga om kvarlåtenskapsärenden och frågor som gäller sjömän och sjöfart motsvarar inte längre dagens behov. Då man dessutom tidigare under årens lopp har upphävt flera kapitel och enskilda bestämmelser i förordningen, återstår av förordningen endast spridda bestämmelser om utrikesrepresentationens uppgifter.

Förordningen om utrikesrepresentationen innehåller även bestämmelser som närmast gäller tillämpningsområdet för förundersökning, utredning och därmed sammanhörande tvångsmedel till följd av brott, om vilka det skall föreskrivas i lag. Befogenheter av denna typ regleras numera heltäckande i polislagen från 1995 (493/1995), vilken innehåller bl.a. bestämmelser om personer som biträder polisen samt om handräckning av annan myndighet än polisen. Enligt 38 § 2 mom.

förordningen om utrikesrepresentationen kan befälhavaren på ett fartyg eller luftfartyg överlämna en person som anhållits till en finsk beskickning. Aven föremål som kan ha betydelse för utredningen kan överlämnas till en finsk beskickning enligt förordningens 38 § 3 mom. Ett sådant föremål skall vidarebefordras till behörig myndighet i Finland. De åtgärder som avses i 38 § 2 och 3 mom. bör utgå från en polisbegäran om handräckning eller bistånd. Utrikesministeriet har den 16 mars 1998 inbegärt utlåtande av arbetsministeriet och av delegationen för sjömansärenden, som sorterar under arbetsministeriet, om upphävande av förordningen om utrikesrepresentationen. Delegationen för sjömansärenden har meddelat arbetsministeriet att den inte anser det nödvändigt att man särskilt reglerar utrikesförvaltningens uppgifter i fråga om sjömän och fartyg och delegationen hade inget att anmärka med anledning av ett upphävande av förordningen. Arbetsministeriet förenade sig med delegationens uppfattning.

Bestämmelser om beskickningarnas rätt att förteckna finska medborgare som vistas i utlandet och att använda uppgifterna vid kriser samt bestämmelser om evakuering av medborgare saknas. I samband med att lagen om konsulära tjänster stiftas, är det skäl att ta in bestämmelser om beskickningarnas personregister för att klarlägga den rättsliga grunden för insamling, användning, överlåtelse och annan behandling av uppgifter som är nödvändiga i krissituationer. Genom att skriva in bestämmelserna i lagen om konsulära tjänster kommer praxis att bättre motsvara kraven i Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter, i det följande direktivet om personuppgifter. Enligt artikel 6 i direktivet skall medlemsstaterna bl.a. föreskriva att personuppgifterna skall samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål. Genom personregisterbestämmelserna kommer man att säkerställa ett flexibelt överlämnande av uppgifter till t.ex. andra EU-beskickningar och andra nordiska beskickningar då detta är nödvändigt för att skydda finska medborgares och tjänsteberättigade utländska medborgares personliga säkerhet i krissituationer.

Enligt 7 § lagen om notarius publicus stadgas det särskilt om notarius publicus vid

Finlands utrikesrepresentation. I 6 § lagen om utrikesförvaltningen fastställs de personer som inom utrikesrepresentationen är berättigade till och som får utföra uppgifter som ankommer på notarius publicus i Finland. Dessa personer är: attaché, administrativ attaché och tjänsteman i högre tjänsteställning än dessa. Med stöd av samma lagrum får utrikesministeriet genom särskilt bemyndigande ge en vid beskickningen anställd finsk medborgare rätt att inom verksamhetsområdet utföra uppgifter som i Finland ankommer på notarius publicus eller som enligt lag, förordning eller något internationellt avtal utomlands ankommer på beskickningen. I praktiken har utrikesministeriet i vissa fall gett en vid beskickningen anställd tjänsteman endast begränsade befogenheter att verka som notarius publicus vid beskickningen. Härvid har rätten att utföra notariella uppdrag i regel begränsats till att bekräfta riktigheten av underskrift och avskrift. Lagen om notarius publicus ändrades 1996 bl.a. så att behörighetsvillkoret för en tjänst som notarius publicus numera är juris kandidatexamen. Motsvarande behörighetsvillkor gäller inte den som sköter notariella uppdrag vid en beskickning och beskickningarna kan inte heller i praktiken alltid ha ett tillräckligt antal tjänstemän som uppfyller detta behörighetsvillkor. Däremot bör utrikesministeriet även i fortsättningen ha möjlighet att vid behov begränsa befogenheterna till att gälla endast vissa uppgifter.

Vid beskickningarna utförs en betydande mängd olika notariella uppdrag som i Finland ankommer på notarius publicus enligt lag eller förordning. En del av dessa uppdrag är åtgärder som lagstiftaren önskat att skall vara möjliga att utföra även i utlandet. En sådan åtgärd är t.ex. mottagande av erkännande av faderskap. Ett missförhållande i dagens läge är särskilt det faktum att författningarna inte definierar de notariella uppdrag som det vore nödvändigt och ändamålsenligt att utföra vid beskickningarna. I lagen om notarius publicus bestäms om de uppgifter som notarius publicus är skyldig att utföra på begäran. I 6 § lagen om utrikesförvaltningen ingår ingen motsvarande skyldighet, utan tjänstemannen ges endast rätt att utföra uppdrag. I detta ingår en viss rätt till prövning i fråga om de notariella uppdrag som beskickningen utför. För att förenhetliga praxis är det motiverat att så tydligt som möjligt reglera de notariella uppgifter

som skall utföras vid beskickningarna. Beskickningarna bör även i fortsättningen utföra de uppdrag som man uttryckligen vill att skall utföras även i utlandet.

Flera av de uppgifter som åligger notarius publicus enligt 4 § lagen om notarius publicus är på grund av sin art eller natur sådana att de inte är lämpliga att utföra vid beskickningarna i utlandet. Sådana uppgifter är upptagande av protest enligt checklagen (244/1932) och växellagen (242/1932), övervakning av lotteridragningar, verkställande av utlottningar av obligationer, aktier eller andra värdepapper och utförande av andra liknande åligganden samt närvaro såsom vittne vid tillslutande eller öppnande av tresorfack eller annat förvaringsrum eller vid anbringande eller borttagande av försegling. Vid beskickningarna har inte förekommit något behov av upptagande av protest eller av att utföra andra av de nämnda uppgifterna. Dessutom bör man särskilt vid prövningen av behovet av upptagande av protest märka att detta kräver särskilt kunnande och att inkorrekt handläggning leder till att borgenären förlorar sin rätt att väcka talan mot indossenten, utställaren och andra växelgäldenärer förutom acceptanten.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Propositionens mål

En sammanhållen lag om konsulära tjänster kommer att tillhandahålla en tillräcklig grund för utrikesförvaltningens konsulära verksamhet även i fråga om de uppgifter som det i dagens läge endast finns allmänna bestämmelser om eller som helt saknar lagstiftning. En utgångspunkt är också att eftersträva reglering på lagnivå av den konsulära verksamheten. I dagens läge grundar sig de flesta konsulära tjänster på internationell praxis och sedvanerätt. I många fall utmärks den konsulära verksamheten av att den gäller ett konkret fall och att åtgärderna är brådskande. Därför är det nödvändigt att man har så entydiga regler som möjligt om de konsulära tjänster som lämnas och att dessa regler är genomförbara i praktiken. Lagens viktigaste syfte är att ange vilka konsulära tjänster som skall lämnas, att fastställa de allmänna gränserna för handläggningen samt att klarlägga kompetensfördelningen mellan utrikesministeriet och be-

skickningarna i fråga om utgivandet av tjänsterna. Man har försökt utforma bestämmelserna om konsulära tjänster så att de vid behov skall vara tillräckligt flexibla. Lagen om konsulära tjänster kommer att förbättra medborgarnas likställighet och de handläggande tjänstemännens rättsskydd genom att bestämmelserna samlas i en enda lag.

Lagens namn uttrycker att serviceprincipen i lagen om förvaltningsförfarande betonas vid utgivandet av konsulära tjänster. Serviceprincipen i lagen om förvaltningsförfarande gäller verksamheten vid såväl utrikesministeriet som beskickningarna. Den är en del av begreppet god förvaltningssed, som bl.a. omfattar lämplig myndighetsverksamhet utan dröjsmål och rätten för sökande att erhålla ett beslut med angivande av skäl i frågor som gäller personens intressen och rättigheter.

3.2. De viktigaste förslagen

Man har strävat efter att klarlägga *kompetensfördelningen* i fråga om konsulära tjänster så att man i lagen har intagit de allmänna bestämmelserna om förvaltningen som avser konsulära tjänster. Meningen är att utrikesministeriet skall sköta den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av den konsulära verksamheten, medan beskickningarnas viktigaste uppgift är att sköta de enskilda konsulära ärendena. Denna kompetensfördelning baserar sig på att beskickningarna i ett konkret fall har de bästa förutsättningarna att bedöma hur det konsulära ärendet skall skötas i landet i fråga. Det föreslås att lagen skall få en bestämmelse som anger vilka beskickningar som skall sköta konsulära tjänster. Det ankommer dock på utrikesministeriet att vid behov biträda och ge råd om handläggningen av ett enskilt uppdrag.

Med stöd av tidigare lagstiftning begränsas *mottagarna av tjänster* i princip till finska medborgare. Det föreslås att man i lagen skriver in en bestämmelse med stöd av vilken utlänningar som är permanent bosatta i Finland skall jämföras med finska medborgare i fråga om mottagande av tjänster.

Det föreslås att bestämmelserna om konsulära tjänster till stor del skall formuleras så att gällande praxis för enskilda konsulära tjänster, dvs. med tyngdpunkten lagd på *rådgivning*, skall gälla. Med utrikesförvaltningens konsulära tjänster avses i förslaget de

konsulära uppgifter enligt artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser som en beskickning kan utföra inom sitt distrikt och som har angivits i den föreslagna lagen om konsulära tjänster. Det är dock inte meningen att lagen om konsulära tjänster skall omfatta samtliga uppgifter som anges i artikel 5, t.ex. uppgifter på det kulturella och kommersiella området, utan syftet är att ange tjänster som lämnas till enskilda medborgare eller sammanslutningar för att bevaka deras intressen och rättigheter eller för att bistå dem.

Den moderna informationsteknologin och övriga förbättringar av möjligheterna till internationellt umgänge bidrar för sin del till att det är ännu enklare än tidigare att sköta ärenden utan medverkan av utrikesförvaltningen. I lagförslaget betonas dels förstahandskaraktären hos utrikesförvaltningens rådgivning, dels kundens eget ansvar för skötseln av ett ärende. I utrikesförvaltningens konsulära verksamhet har rådgivningen en allt viktigare del. Kunderna har dock ofta en oriktig uppfattning om rådgivningens kvalitet och volym. Rådgivningen gäller inte själva substansen i ärendet och rådgivning innebär inte heller att beskickningen fungerar som juridisk rådgivare.

Inom utrikesförvaltningen betonas särskilt rådgivning som hör samman med verksamhetslandets särförhållanden och myndighetsförfaranden. Det föreslås att en uttrycklig bestämmelse om denna rådgivning skall tas in i lagen. Meningen är att rådgivningen skall vara av allmän natur och inte gälla substansfrågor i ett enskilt ärende. Den ges för att underlätta kundens beredskap att sköta ärendet i den främmande staten och hos dess myndigheter och inhämta nödvändig information i detta syfte, t.ex. om förvaltningskulturen i landet. Det föreslås att rådgivningsplikten beträffande handläggningen av ärenden vid myndigheterna i en främmande stat skall begränsas till frågor som gäller bevakningen av intressen och rättigheter hos den främmande statens myndigheter. Meningen är att rådgivningsplikten skall begränsas till utrikesförvaltningens möjligheter att ge råd. Utrikesförvaltningens möjligheter till tillgång till information som behövs för att ge råd åt kunden kan vara begränsade i verkligheten.

De allmänna begränsningarna som rör konsulära tjänster baseras till en del på internationell sedvanerätt och annan internatio-

nell rätt. I förslaget har de allmänna begränsningarna och rådgivningens förstahandskaraktär samt kundens skyldighet att främja lämnandet av service inskrivits i lagens allmänna bestämmelser och de gäller alla konsulära tjänster som avses i lagen.

De viktigaste internationella överenskommelserna i fråga om detta är Wienkonventionen om konsulära förbindelser och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Även om begränsningarna i fråga om den konsulära verksamheten ingår i folkrätts principer, har det föreslagits att de viktigaste bestämmelserna om begränsningarna skall skrivas in i lagen, särskilt på grund av dessas informativa karaktär. Som det viktigaste föreslås att i lagen inskrivs en bestämmelse om utrikesförvaltningens skyldighet att handlägga de konsulära tjänsterna inom ramen för de gränser som uppställs av lagar och bestämmelser i beskickningens verksamhetsdistrikt med beaktande av folkrätten och de internationella överenskommelser som binder Finland. Dessutom föreslås en inskrivning av den allmänna internationella praxis enligt vilken utrikesministeriet, beskickningen eller en anställd vid dessa inte kan fungera som rättegångsbiträde, rättegångsombud eller juridisk rådgivare för den som anhåller om konsulära tjänster. Med stöd av artikel 5, punkt i, i Wienkonventionen om konsulära förbindelser och vissa bilaterala konsulära överenskommelser är det möjligt för en beskickning att företräda eller på lämpligt sätt ordna att en finsk medborgare eller en finsk sammanslutning blir företrädare när dessa som frånvarande eller av annat skäl inte kan börja bevaka sina intressen och rättigheter inom utsatt tid. Wienkonventionen om konsulära förbindelser härstammar från en tid då förbindelser och datakommunikation samt möjligheterna att från Finland sköta ärenden i utlandet eller förmedlingen av information från utlandet till Finland var betydligt sämre än i dag. I dagens läge har beskickningarna i praktiken biträtt i fråga om ordnandet av representation, med andra ord hjälpt till att skaffa en advokat eller ett annat rättegångsombud.

Meningen är att lagen skall definiera vad som avses med *nödständig*. Det föreslås att lagen om tjänster till nödställda skall uppta bestämmelser om lämnande av nödvändig hjälp, förmedling av tillgångar och ekonomiskt bistånd samt bistånd till orättmätigt frihetsberövade. Med nödvändig hjälp avses

åtgärder som en nödställd beroende på situationen behöver för att eliminera det nödställda läget. Vid bedömningen av åtgärder beaktas bl.a. den biståndsplikt som researrangörer har till följd av lagen om paketresor (1079/1994) om en resande insjuknar under resan, råkar ut för ett olycksfall eller lider annan skada. Enligt 16 § lagen om paketresor skall researrangören bistå resenären med att få sjukvård eller tidigare hemtransport eller med att utreda brottet eller skadan samt i andra nödvändiga åtgärder. I fråga om biståndet bör man särskilt beakta också de situationer där den som råkat i nödställt läge kan få nödvändig hjälp av en annan konventionsstats beskickning eller på annat håll med stöd av en internationell överenskommelse som binder Finland, t.ex. artikel 34 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen och artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Bestämmelserna om förmedling av pengar och ekonomiskt bistånd i 8 § lagen om utrikesförvaltningen och i förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet föreslås bli intagna i huvudsak i lagen, varför de tidigare bestämmelserna om bistånd föreslås bli upphävda. En bestämmelse om möjligheten att vägra lämna ekonomiskt bistånd till följd av missbruk av biståndet föreslås i lagförslaget. I gällande författningar om utrikesförvaltningen finns inte någon motsvarande bestämmelse. Bestämmelserna om bistånd till den som blivit föremål för orättmätigt frihetsberövande kommer att innehålla skyldigheter om under rättande av myndigheter, förmedling av information och kontakt mellan den frihetsberövade och de nära anhöriga samt skyldighet att följa ärendets handläggning hos myndigheterna i den främmande staten. Ett orättmätigt frihetsberövande skall vid behov tas upp med lämpliga myndigheter i den främmande staten. Den frihetsberövade skall också bistås på annat sätt så som andra nödställda.

I fråga om tjänster som lämnas i *krissituationer* föreslås bestämmelser för att skydda den personliga säkerheten samt evakuera och repatriera medborgare. Dessutom bör den information som lämnas i krislägen regleras med hänsyn till finska medborgare och i Finland permanent bosatta utlänningar samt deras nära anhöriga.

I en krissituation är det primära syftet att lämna hjälp för att skydda den personliga säkerheten. Vid bedömningen av hjälpåtgär-

derna och deras omfattning skall man enligt förslaget beakta krissituationen, de faktiska möjligheterna att lämna hjälp, övriga omständigheter samt EU-ländernas och de övriga nordiska ländernas åtgärder i krissituationen. För att ordna och genomföra en evakuering kan en beskickning få betydande hjälp av en beskickning från ett annat EU-land. Skydd av egendom ingår inte i de föreslagna bestämmelserna.

För att utföra de uppgifter som avser att skydda den personliga säkerheten föreslås att man i lagen skriver in bestämmelser om beskickningarnas *personregister och om behandlingen av personuppgifter*. Meningen är att bestämmelserna skall gälla upprätthållandet av och syftet med registret samt behandling och överlåtande till utlandet av uppgifterna. Bestämmelsen har utformats med hänsyn till begrepp och andra krav i EU-direktivet om personuppgifter och lagstiftningsreformen om skydd för personuppgifter. Enligt förslaget skall beskickningarna ha möjlighet att av andra myndigheter, sammanslutningar eller enskilda erhålla uppgifter som är nödvändiga för skötseln av uppgifterna, utan hinder av sekretessbestämmelserna. En beskickning skall få rätt att överlämna uppgifter ur registret till främmande stats myndighet när detta är nödvändigt för att skydda en registrerads intresse som är av grundläggande betydelse. Genom detta säkerställer man att främmande stats myndigheter eller beskickningar vid behov kan få uppgifter om finska medborgare och i Finland permanent bosatta utlänningar i ett krisområde och bistå vid skyddandet av deras personliga säkerhet. Förslaget betonar dock förfarandets undantagskaraktär och man har inte rätt att överlämna uppgifter till främmande stats myndighet annat än i nödvändiga situationer.

I fråga om tjänster till *frihetsberövade och åtalade* föreslås att i lagen skall inskrivas bestämmelser om direkt hjälp till den frihetsberövade, om åtgärder under frihetsberövandet, om förmedling av pengar till den frihetsberövade samt en bestämmelse om bistånd till den som är åtalad. Wienkonventionen om konsulara förbindelser och vissa bilaterala konsularavtal förutsätter att myndigheterna i landet i fråga skall meddela om anhållande, häktning eller annat frihetsberövande. Biståndet skall följa internationell praxis i fråga om hjälp till frihetsberövade och åtalade. Biståndet skall även beakta den berörda personens möjligheter att få hjälp

med stöd av en internationell överenskommelse som binder Finland, t.ex. artikel 34 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen och 8 c artikeln i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Valet av åtgärder i ett enskilt fall skall även baseras på dels behovet, dels de faktiska möjligheterna att sköta uppgiften. Åtgärderna utförs på begäran av den berörda personen, varvid personen i fråga har möjlighet att låta bli att kontakta beskickningen eller att avbryta kontakten.

För att direkt biträda den som berövats sin frihet föreslås bestämmelser om förmedling av information till nära anhöriga, om besök hos den frihetsberövade och om anskaffande av rättshjälp och tolk. Under frihetsberövandet skall beskickningens uppgifter gälla kontakt med den frihetsberövade, kontroll av behandlingen av honom eller henne samt hjälp med att söka eventuell benådning eller förtida frigivning. En viktig uppgift för beskickningen skall dessutom vara att följa hur den främmande statens myndigheter handlägger ärendet. Enligt förslaget skall beskickningarna få möjlighet att förmedla pengar mot deponering då ett villkor för frigivning är att böter eller borgen betalas. Den berörda personen bör dock i regel sköta sådana betalningar på annat sätt där det är möjligt. Om någon står åtalad för ett brott men inte har berövats sin frihet på grund av detta, vidtar beskickningen vid behov och på begäran av personen i fråga åtgärder som gäller erhållande av rättshjälp samt håller kontakt med honom eller henne om det behövs.

Vid *dödsfall* föreslås som uppgifter för beskickningarna att man informerar om dödsfallet, sköter åtgärder som gäller begravningen samt skaffar utredning om dödsorsaken. Enligt förslaget skall ett dödsfall som man fått kännedom om meddelas till utrikesministeriet och den avlidnes nära anhöriga eller till någon annan närstående person, vars identitet och vistelseort kan utredas med rimligt besvär. En anhörig eller närstående person kan t.ex. vara en person som varit med på resan och som informeras om det inträffade. Till en anhörig eller närstående person i Finland meddelas dödsfallet i praktiken av polisen, som informeras om det inträffade av utrikesministeriet. Enligt förslaget skall beskickningen på begäran av de nära anhöriga ha möjlighet att vidta åtgärder för att ordna begravning, kremering eller

hemsändning av den avlidne.

Det är meningen att förslaget om tjänster som gäller *kvarlåtenskap* skall motsvara dagens behov. De tjänster som lämnas i samband med kvarlåtenskapsärenden föreslås bli begränsade så att de endast avser meddelande till anhöriga om kvarlåtenskapen. Dessutom skall arvingarna, om det behövs, få hjälp med att skaffa dödsboförvaltare. Avsikten med tjänsterna är framför allt att säkerställa att de finska medborgare i Finland eller i Finland permanent bosatta utlänningar som eventuellt har rätt till arv skall få kännedom om kvarlåtenskapen och att den efterlämnade egendomen inte blir outredd. Enligt förslaget skall egentlig skötsel av kvarlåtenskapen inte ankomma på beskickningen och utrikesministeriet.

I lagen föreslås bestämmelser om *anskaffning av uppgifter om enskilda personer*. Enligt förslaget skall uppgifter kunna skaffas om personer som av grundad anledning kan misstänkas vara försvunna eller ha blivit utsatta för ett brott samt om barns förhållanden. Härvid skall uppgifterna anskaffas främst genom förmedling av lokala myndigheter i beskickningens verksamhetsdistrikt. Uppgifter skall kunna skaffas endast om finländare eller i Finland permanent bosatta utlänningar som vistas tillfälligt i landet. I fråga om personer som vistas permanent i utlandet skall uppgifter inte skaffas enligt förslaget. Enligt förslaget skall en beskickning även kunna inhämta ämbetsbevis och andra handlingar gällande en person samt utreda adresser i sådana fall där det är motiverat att skaffa ett sådant dokument eller en adress för att verkställa den sökandes intressen, rättigheter eller skyldigheter, t.ex. för bouppteckning.

Om handläggningen av ärenden som gäller *bortförande av barn* finns ett särskilt kapitel i lagen. Under det pågående decenniet har antalet bortföranden av barn ökat. Det har inte funnits precisa bestämmelser om utrikesförvaltningens verksamhetsmöjligheter och befogenheter vid handläggningen av dylika ärenden, vilket har lett till okunskap och orealistiska förväntningar hos föräldrar som förlorat sina barn. Genom de föreslagna bestämmelserna försöker man inskriva utrikesförvaltningens gällande praxis — som motsvarar internationell sedvänja — samt internationell praxis som åtgärder för beskickningarna i fall av bortföranden av barn. Genom reglering som grundar sig på förfar-

andet i praktiken kan man bäst garantera att de lagfästa åtgärderna i regel faktiskt även kan vidtas i en främmande stat för att återföra barnet till Finland. I kapitlet föreslås även en bestämmelse om villkoren för att bistånd skall lämnas i fall av bortföranden av barn. Beskickningarnas skyldighet att biträda i dessa fall skall alltid komma i andra hand, om handläggningen av fallet sorterar under en annan myndighets behörighet i Finland eller i en främmande stat.

I fråga om *notariella uppdrag* föreslås bestämmelser som fastställer vilka personer som skall kunna utföra uppgifter som ankommer på notarius publicus i Finland samt notarius publicus uppgifter vid beskickningen och rätten att vägra en åtgärd. I fråga om fastställandet av de personer som får utföra notariella uppdrag har man stannat för samma lösning som i 6 § lagen om utrikesförvaltningen, vilken skall upphävas, men i den föreslagna lagen har även medtagits möjligheten att begränsa rättigheten till endast vissa bestämda notariella uppgifter. Detta är viktigt för att säkerställa att den som utför uppgifterna har tillräcklig kunskap och förmåga att utföra det enskilda uppdraget. Notarius publicus uppgifter vid beskickningarna har man försökt reglera så att uppgifternas art skall vara sådan att de är lämpliga att utföras vid en beskickning på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. På grund av att missbruk förekommit i samband med notariella uppgifter har en uttrycklig bestämmelse om rätten att vägra utföra ett notariellt uppdrag inskrivits i lagen. Bestämmelsen i 5 § lagen om notarius publicus gäller situationer där notarius publicus inte får vidta åtgärd, men denna bestämmelse är inte tillräcklig för att täcka fall som blir aktuella särskilt vid beskickningarna.

Det föreslås att i de *särskilda bestämmelserna* intas föreskrifter om avgifter för konsulära tjänster, återkrav av betalningar, skyldighet att anmäla frågor om konsulärt bistånd som blivit aktuella vid beskickningen, ändringssökande, erhållande och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter samt en övergångsbestämmelse om kvarlåtenskapsärenden.

I utrikesförvaltningens tidigare bestämmelser om konsulära uppdrag har det inte funnits någon bestämmelse om vem som står för kostnaderna för tillhandahållandet av tjänster. I enlighet med principen om god förvaltningssed har man i samband med till-

handahållandet berättat för kunden om den avgift som kommer att uppbäras samt informerat om att man utgår från att personen själv svarar för de kostnader som åtgärderna medför, t.ex. tolkarvoden. I praktiken har frågorna om kostnadsansvar inte förlöpt utan problem. I många fall har kunden ansett att det är utrikesförvaltningens sak att stå för kostnaderna. En lagbestämmelse föreslås om avgifter och andra kostnader för konsulerä tjänster, enligt vilken utrikesministeriet beslutar om avgifterna. För tydlighetens och informationsvärdets skull föreslås dessutom inskrivning av principen att utrikesministeriet inte svarar för kostnaderna för handläggningen av de konsulerä tjänsterna. Eftersom det inte är möjligt att på förhand förutse alla kostnader som åtgärderna kan medföra, har i lagen inskrivits en exempelförteckning på de mest typiska kostnaderna. Enligt förslaget skall utrikesförvaltningen ha ansvar endast i de fall då utrikesförvaltningens ansvar för kostnaderna bestäms i lag.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Revideringen av lagstiftningen om konsulerä tjänster kräver personalutbildning såväl i utrikesministeriet som i beskickningarna. Kostnaderna för utbildningen beräknas till ca 500 000 mk.

Till följd av den föreslagna lagen om konsulerä tjänster föreslås att bl.a. förordningen om utrikesrepresentationen upphävs. I 40 § i denna förordning bestäms om uppgifter i samband med skötseln av kvarlåtenskapsärenden. Enligt övergångsbestämmelsen i lagen om konsulerä tjänster kan ett kvarlåtenskapsärende som anhängiggjorts vid en beskickning eller utrikesministeriet före den 1 januari 2002 skötas så att arvingarna kan bistås med anskaffningen av de handlingar som behövs och med redovisningen av kvarlåtenskapsmedlen till arvingarna, vilket motsvarar den praxis som iakttagits i skötseln av kvarlåtenskapsärenden före ikraftträdandet av lagen om konsulerä tjänster. Enligt gällande praxis har arvingarna möjlighet att sköta ett kvarlåtenskapsärende med medverkan av utrikesförvaltningen, varvid de åtgärder som skall utföras utgörs av anskaffning av nödvändiga handlingar, t.ex. sändande av släktutredning och fullmakter av förmånstägarna till boförvaltaren, samt redovisning av

erhållna botillgångar till arvingarna i Finland. För skötseln av ett kvarlåtenskapsärende uppbärs avgift enligt utrikesministeriets beslut om avgifter för utrikesförvaltningens prestationer. För handläggning av ett kvarlåtenskapsärende uppbärs 500—50 000 mk. Avgiften räknas i regel i procent, antingen 2 eller 5 %, av den summa som skall redovisas. År 1995 inflöt 187 000 mk för skötsel av kvarlåtenskapsärenden, 1996 var denna summa 185 000 mk och 1997 var den 320 000 mk. År 1989 inflöt på motsvarande sätt 320 000 mk.

Meningen är att kvarlåtenskapsärenden som anhängiggörs 2002 eller därefter inte längre skall redovisas genom utrikesministeriet, vilket har betydelse för intäkterna av kvarlåtenskapsärendena. Under nästan tio år har intäkterna varierat från i snitt knappt 200 000 mk till ca 320 000 mk. Antalet enskilda nya kvarlåtenskapsärenden som utrikesförvaltningen skall sköta har minskat klart och det kan antas att de kommer att fortsätta att minska betydligt fram till år 2002. Denna uppskattning har gjorts på basis av meddelanden från beskickningar som handlägger kvarlåtenskapsärenden. När lagen om konsulerä tjänster träder i kraft kommer icke slutförda kvarlåtenskapsärenden att finnas kvar och i dessa fall kommer medlen att redovisas till arvingarna genom utrikesförvaltningens medverkan. Ett kvarlåtenskapsärende behandlas i två till tre år, vilket betyder att medel från arbetet med kvarlåtenskapsfrågor kommer att inflyta ännu efter det att övergångstiden tagit slut, varvid man räknar med att de ekonomiska verkningarna blir rätt små. Även för de åtgärder som man med stöd av bestämmelserna i lagen om konsulerä tjänster kommer att utföra, kommer en av utrikesministeriet fastställd avgift att uppbäras.

4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Genom förslaget försöker man klarlägga behörighetsfördelningen i utrikesministeriet och i beskickningarna i fråga om konsulerä tjänster. Meningen är att de konsulerä tjänsterna skall handläggas och att besluten om dem skall fattas vid beskickningarna i första hand och att utrikesministeriets uppgift skall bestå av allmän övervakning, styrning och planering. Vid beskickningarna är det alltid beskickningschefen som ansvarar för över-

vakningen av de konsulära tjänsterna och beslutanderätten ankommer i regel på beskickningschefen, om inte denna fråga delegerats i arbetsordningen. Propositionen har inga konsekvenser för antalet anställda.

4.3. Verknningar för medborgarna

Förslaget kommer att klarlägga och förbättra rättsskyddet för alla dem som söker konsulära tjänster, eftersom förslaget innebär enhetliga bestämmelser om de tjänster som lämnas. Förslaget kommer att förbättra i Finland permanent bosatta utlänningars, flyktingars och statslösas ställning vad gäller erhållandet av konsulära tjänster så att den föreslagna lagen i regel jämställer dem med finska medborgare vad gäller erhållandet av tjänster. Även andra utlänningar får en bättre ställning, eftersom en utlänning enligt förslaget får möjlighet att av särskilda skäl erhålla notariella tjänster samt tjänster i samband med krissituationer.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Justitiekanslern i statsrådet utfärdade ett beslut den 24 januari 1996 (Dnr 3/51/96) där han framställde att utrikesministeriet skulle vidta de åtgärder som behövs för att utfärda en sådan förordning om bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet som omnämns i 8 § lagen om utrikesförvaltningen och för att samtidigt få förordningen om utrikesrepresentationen att motsvara gällande lag och de faktiska förhållandena i dag. Av denna anledning utfärdades förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet den 20 december 1996.

En arbetsgrupp bestående av tjänstemän vid utrikesministeriet överlämnade en utredning om konsulära tjänster den 30 september 1996 (promemoria nr 299/30.9.1996). Arbetsgruppens utredning om de konsulära tjänsterna innehåller en övergripande rapport om de konsulära tjänster som utrikesförvaltningen lämnar, om lagstiftningen om dessa tjänster samt om de tjänster som beskickningarna borde lämna. I fråga om tjänsterna föreslås i vilken omfattning det borde finnas bestämmelser på lag- och förordningsnivå om uppgifterna. Arbetsgruppen stannade för

att den bästa lösningen vore att stifta en lag om konsulära tjänster, en lag som generell, men så heltäckande som möjligt skulle reglera de uppgifter som hör samman med utrikesförvaltningens utgivande av konsulära tjänster samt rättigheterna för den som söker om en konsulär tjänst. Arbetsgruppen utarbetade ett förslag om de sakhelheter som kunde intas i lagen om konsulära tjänster. Arbetsgruppen inbegärde utlåtande om rapporten av samtliga ministerier, utlänningsverket, befolkningsregistret och beskickningarna. De utlåtanden som inkom understödde behovet av en lag om konsulära tjänster. Med utgångspunkt i arbetsgruppens rapport och de inkomna utlåtandena har man fortsatt beredningen av lagen om konsulära tjänster som tjänstemannaarbete. Under beredningsarbetets gång har utlåtanden om ett upphävande av förordningen om utrikesrepresentationen inbegärts av arbetsministeriet och den underlydande delegationen för sjömansärenden. Delegationen hade ingenting att anmärka med anledning av ett upphävande och arbetsministeriet förenade sig med delegationens uppfattning. Regeringens proposition med förslag till lag om konsulära tjänster har färdigställts som tjänsteuppdrag vid utrikesministeriet.

5.2. Remissutlåtanden

Lagförslaget har varit på remiss hos olika myndigheter under beredningen. Utlåtanden om propositionen med förslag till lag om konsulära tjänster inbegärdes av de viktigaste myndigheterna och av Resebyråbranschens förbund i Finland. Dessutom inbegärdes utlåtande av vissa enheter i utrikesministeriet samt av sammanlagt tio beskickningar av olika typ, vid vilka handläggningen av den konsulära servicen t.ex. i fråga om tjänster som utges fokuseras på olika sätt. Majoriteten av dem som lämnade ett utlåtande förhöll sig positivt till lagförslaget. Man ansåg att lagstiftningsprojektet är motiverat och viktigt för att förenhetliga lagstiftningen om konsulära tjänster och klarlägga beskickningarnas uppgifter och för att förbättra rättsskyddet för dem som lämnar tjänsterna och dem som har rätt till dem. Inget utlåtande motsatte sig en enhetlig lag om konsulära tjänster. I många utlåtanden anfördes dock kommentarer och ändringar, särskilt i fråga om detaljer i lagförslaget. Under beredningen av förslaget har man försökt beakta kom-

mentarerna och ändringsförslagen så långt det varit möjligt. De stora ändringar som gällt dispositionen har man däremot inte ansett det vara motiverat att vidta.

6. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

6.1. Samband med andra propositioner

Till riksdagen har avlåtits en proposition med förslag till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet samt till lagar som har samband med den (RP 30/1998 rd) samt en proposition med förslag till personuppgiftslag och till vissa lagar som har samband med den (RP 96/1998 rd). Propositionen om konsulära tjänster har utarbetats så att den tar hänsyn till lagförslagets verkningar på den konsulära verksamheten, t.ex. anskaffning och överlåtande av sekretessbelagda uppgifter och förändring av personregister.

6.2. Samband med internationella fördrag

Wienkonventionen om konsulära förbindelser och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser

Beskickningarnas skyldigheter och rättigheter att utföra konsulära uppgifter i utlandet grundar sig på intern finsk lagstiftning. Folkkrätten och internationella överenskommelser fastställer grunderna för beskickningarnas behörighet att utföra dessa uppgifter på främmande stats territorium.

En stats rätt att bevaka medborgarnas intressen och rättigheter i en främmande stat grundar sig på internationell sedvanerätt. Denna princip i den internationella sedvanerätten om statens rätt att skydda sina medborgare i främmande stat (*jus protectionis*) har även kodifierats i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser och Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Med hänvisning till sedvanerätten kan den finska utrikesförvaltningen biträda sina medborgare inom ramen för sedvanerätten även i de stater som inte har anslutit sig till Wienkonventionen om konsulära förbindelser.

Artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser fastställer de uppgifter som en konsulär tjänsteman har rätt att vidta inom ramen för sin behörighet inom en konventionsstats territorium. Enligt konventio-

nen skall dessa uppgifter handläggas inom ramen för gränser som anges av folkkrätten samt i enlighet med lagar och föreskrifter i den mottagande staten eller på ett sätt som är förenligt med dessa.

Dessa uppgifter är:

a) att skydda den sändande statens och dess medborgares, både fysiska och juridiska personers, intressen,

b) att främja utvecklingen av kommersiella, ekonomiska, kulturella och vetenskapliga förbindelser mellan den sändande och den mottagande staten och i övrigt befordra vänskapliga förbindelser mellan dem,

c) att hålla sig underrättad om förhållanden och utvecklingen på de kommersiella, ekonomiska, kulturella och vetenskapliga områdena i den mottagande staten samt att avge rapporter därom till den sändande statens regering och lämna upplysningar till intresserade,

d) att utfärda pass och resehandlingar samt visum,

e) att lämna hjälp och bistånd åt den sändande statens medborgare, både fysiska och juridiska personer,

f) att verka som notarie och civilregisterförare och i annan liknande egenskap och fullgöra vissa administrativa uppgifter, om inte det står i strid med lagen i den mottagande staten,

g) att bevaka den sändande statens medborgares intressen, både fysiska och juridiska personer, i avlidna personers kvarlåtenskap,

h) att bevaka underårigas och andra omyndigas intressen när de är medborgare i den sändande staten, särskilt i de fall där förordnande av förmyndare eller god man för dem är påkallat,

i) att representera eller anordna lämplig representation för medborgare i den sändande staten inför domstolar eller andra myndigheter i den mottagande staten, när dessa på grund av bortavaro eller av annan anledning inte i tid kan bevaka sina rättigheter och intressen,

j) att delge domstolshandlingar och andra handlingar eller verkställa bevisupptagning för domstol i den sändande staten,

k) att utöva tillsyn och kontroll i fråga om fartyg hemmahörande i den sändande staten och luftfartyg registrerade i denna stat samt deras besättningar,

l) att lämna bistånd åt sådana fartyg och luftfartyg om avses i punkt k och deras be-

sättningar, att uppta förklaringar angående fartygs resa, att granska och visera skeppshandlingar och, utan intrång i den mottagande statens myndigheters befogenheter, att anställa förhör rörande händelser som inträffat under resan och avgöra tvister mellan befälhavaren, det övriga befälet och manskapet,

m) att fullgöra andra uppgifter som anförtros åt ett konsulat av den sändande staten, vilka inte är förbjudna enligt gällande lagar och föreskrifter i den mottagande staten, vilka denna stat inte motsätter sig eller vilka anges i internationella överenskommelser som är i kraft mellan den sändande och den mottagande staten.

Enligt ingressen till Wienkonventionen om konsulära förbindelser förblir den internationella sedvanerättens principer gällande för sådana konsulära förhållanden som inte har reglerats i Wienkonventionen om konsulära förbindelser.

I sin verksamhet skall beskickningarna även följa Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. I artikel 3 i denna konvention finns en exempelförteckning över en diplomatisk beskicknings uppgifter. Till dessa hör bl.a. att i den mottagande staten tillvarata intressena för den sändande statens medborgare inom den internationella rättens ram.

I en stats interna lagstiftning kan en konsulär tjänstemans uppgifter regleras. Wienkonventionerna förpliktar inte Finlands utrikesförvaltning att lämna de konsulära tjänster som konventionerna anger, och typförteckningen över konsulära uppgifter i konsularkonventionen är inte uttömmande. Till de konsulära tjänsterna hör även andra uppgifter som hör till beskickningarna enligt nationell finsk lag och som tillåts enligt lagar och föreskrifter i den mottagande staten eller som denna stat inte motsätter sig.

Nordiska samarbetsöverenskommelsen

Enligt artikel 34 i samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (den nordiska samarbetsöverenskommelsen) skall en befattningshavare som tillhör en fördragsslutande parts utrikestjänst och tjänstgör utanför de nordiska länderna, i den mån det är förenligt med hans tjänsteåligganden samt hinder icke möter från tjänstgöringslandets sida bistå jäm-

väl medborgare i annat nordiskt land, därest detta saknar representation på den ifrågavarande orten. En gemensam nordisk instruktion för konsulärt samarbete har antagits. Instruktionen gäller huvudprinciperna för genomförandet av artikel 34.

Instruktionen nämner de områden som samarbetet åtminstone skall omfatta. Dessa är bl.a. följande konsulära uppgifter: bistånd åt och hemsändning av nödställda nordiska medborgare, bistånd åt fängslade och åtalade, bistånd vid dödsfall, ekonomiskt bistånd, samarbete i krissituationer, t.ex. vid evakuering, bistånd inom handelssjöfarten, bistånd i kommersiella angelägenheter samt samarbete i kvarlåtenskapsärenden.

Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen

Enligt artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen skall varje unionsmedborgare inom ett tredje lands territorium, där den medlemsstat i vilken han är medborgare inte är representerad, ha rätt till skydd av varje medlemsstats diplomatiska eller konsulära myndighet på samma villkor som medborgarna i den staten.

Med stöd av 33 § 2 mom. förordningen om utrikesförvaltningen skall en beskickning lämna skydd till en medborgare inom Europeiska unionen i enlighet med artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Inom Europeiska unionen fattades beslut den 19 december 1995 om det skydd som diplomatiska och konsulära beskickningar lämnar till unionsmedborgare samt om åtgärder för att genomföra beslutet om skydd. Dessa beslut får internationell giltighet sedan samtliga medlemsstater anmält hos Europeiska unionens generalsekretariat att de åtgärder som besluten förutsätter har genomförts i medlemsstaten i fråga. För Finlands del har anmälan inlämnats till generalsekretariatet i januari 1996. Besluten har tills vidare inte trätt i kraft internationellt. Besluten omfattar dödsfall, anhållande och häktning, bistånd vid allvarliga olycks- eller sjukdomsfall, bistånd till offer för våldsbrott samt hemsändning av medborgare som råkat i svårigheter. Europeiska unionens råd beslutade dessutom den 27 juni 1996 om evakuering av EU-medborgare i sådana fall då deras säkerhet är i fara i tredje land.

Bilaterala konsularavtal

Utöver Wienkonventionerna om konsulära och diplomatiska förbindelser har Finland ingått bilaterala konsulära överenskommelser med Italien (FördrS 39/1950), Norge (FördrS 36/1927), Polen (FördrS 46/1972), Rumänien (FördrS 19/1973), Ungern (FördrS 41/1972), Förenta Staterna (FördrS 25/1934) och Ryssland (FördrS 33/1966).

Vissa av dessa överenskommelser innehåller dock huvudsakligen andra konsulära uppgifter än de traditionella uppgifterna enligt artikel 5 i Wienkonventionen. Av dessa kan nämnas överenskommelsen mellan Finland och Italien som gäller ömsesidigt avskaffande av sundhetspass och konsulära intyg samt vänskaps-, handels- och konsularfördraget mellan Finland och Förenta Staterna.

Med stöd av konsularöverenskommelsen mellan Finland och Ryssland har en konsul bl.a. rätt att inom sitt konsulardistrikt skydda sitt lands samt dess medborgares och juridiska personers rättigheter och intressen och han har rätt att företräda sitt lands fysiska och juridiska personer vid domstolar och administrativa myndigheter i verksamhetslandet när dessa inte har möjlighet att bevakna sina rättigheter och intressen. I överenskommelsen finns bestämmelser även om t.ex. registrering av medborgare, utfärdande av pass och visum, notariella uppgifter och skötsel av kvarlåtenskapsärenden. Enligt överenskommelsen har en konsular tjänsteman rätt att träffa, bistå och lämna råd till varje medborgare i den utnämmande staten samt att stå i förbindelse med honom eller henne och vid behov föranstalta om rättsligt bistånd. En konsular tjänsteman har även olika uppgifter i samband med handelssjöfart och luftfart. I fråga om anhållna och häktade är myndigheterna i stationeringslandet skyldiga att utan dröjsmål underrätta den utnämmande statens konsul om anhållande eller häktning av en medborgare i denna stat, utan att denne begär detta.

Internationell rättsvård

Utrikesförvaltningen har många uppgifter som hör samman med internationell rättsvård. Sådana uppgifter finns särskilt på civil- och straffrättens område i samband med delgivningar och rättshjälp samt vid överföring av åtal, överflyttning av dömda och utlämning av gärningsman. Uppgifterna ba-

serar sig antingen direkt på bestämmelser i internationella överenskommelser eller på handräckning till annan myndighet för fullgörande av uppdrag enligt internationell överenskommelse.

Rättshjälp i civilmål. De vanligaste åtgärderna inom internationell rättshjälp gäller bevisupptagning och hörande av parter inför behörig myndighet i stationeringslandet. Enligt Haagkonventionen från 1970 om bevisupptagning i utlandet i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur (FördrS 37/1976) får en diplomatisk företrädare eller konsular tjänsteman för en konventionsstat under vissa förutsättningar ta upp bevis i en annan konventionsstat i mål och ärenden av civil och kommersiell natur. Till myndigheterna i en stat som är part till 1954 års Haagkonvention angående civilprocessen (FördrS 2/1957) förmedlas framställningar om rättshjälp i civilmål på diplomatisk väg. Också i det fall att den stat som borde lämna rättshjälp inte är part av någon lämplig konvention och man inte heller kommit överens om rättshjälp i någon bilateral överenskommelse, förmedlar utrikesministeriet framställningarna om rättshjälp till staten i fråga. Dessutom skall utrikesministeriet i egenskap av förmedlande och mottagande myndighet enligt 1956 års New York-konvention om indrivning av underhållsbidrag i utlandet (FördrS 37/1962) vidta åtgärder för att säkerställa indrivningen av underhållsbidrag från en annan konventionsstat.

Utrikesministeriet är den instans som skickar ut framställningar om delgivning i mål och ärenden av civil natur när det är fråga om en part till Haagkonventionen 1954 eller om det finns en bilateral överenskommelse som förutsätter detta (t.ex. överenskommelsen med Sovjetunionen om rättskydd och rättshjälp i mål och ärenden av civil- och familjerättslig natur samt i brottmål, FördrS 48/1980) eller då framställningarna gäller ett land som inte är part av någon överenskommelse.

Rättshjälp i brottmål. I brottmål översänds stämningar och kallelser i enlighet med lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994). Justitieministeriet är centralmyndighet i mål som hör under denna lags tillämpningsområde. Stämning och kallelse översänds på diplomatisk väg när ett eventuellt fördrag kräver detta. Justitieministeriet kan enligt prövning använda diplomatisk väg också i andra fall. I brottmål inbe-

gärs rättshjälp av en annan stat i enlighet med lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. Som centralmyndighet enligt lagen skickar justitieministeriet framställningarna om rättshjälp till den främmande statens myndigheter. Enligt lagen kan dock justitieministeriet begära att en framställning om rättshjälp skall skickas genom förmedling av utrikesministeriet.

I frågor som gäller utlämning av gärningsman, överflyttning av en dömd person och överföring av åtal samarbetar utrikesministeriet och beskickningarna med justitieministeriet. Finland är part av europeiska konventionen om utlämning för brott (FördrS 33/1971), konventionen om överförande av dömda personer (FördrS 13/1987) samt europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål (FördrS 30/1981) som reglerar överföring av åtal. I de nämnda konventionerna är justitieministeriet centralmyndighet. Enligt en del av överenskommelserna skall justitieministeriet med stöd av överenskommelsen översända framställningen till staten i fråga på diplomatisk väg. Dessutom har Finland ingått bilaterala överenskommelser om utlämning av gärningsman samt överföring av dömda.

Övriga internationella överenskommelser

Utrikesministeriet och beskickningarna skall beakta även andra internationella överenskommelser som binder Finland. En del av dessa överenskommelser förpliktar utrikesministeriet att utföra vissa konsulära upp-

gifter eller berättigar eller bemyndigar till vissa uppgifter. Sådana överenskommelser finns bl.a. om forbundna rättshandlingar, sjömans- och fartygsärenden, kvarlåtenskapsärenden, medborgarskap och värnplikt. Skyldigheter som i internationella överenskommelser ålagts utrikesministeriet eller beskickningar gäller särskilt mottagande av olika slags handlingar, ansökningar eller uppgifter samt vidareförmedling till myndigheterna i stationeringslandet eller Finland.

I handläggningen av konsulära uppgifter skall utrikesförvaltningen också beakta de verksamhetsprinciper som härrör ur internationella överenskommelser och dokument om de mänskliga rättigheterna, vilka Finland är bundet av, t.ex. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (10.12.1948), internationella konventionen om medborgerskap och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976), konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (FördrS 60/1989), konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991) och europeiska människorättskonventionen, dvs. konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990). Bland dessa principer kan särskilt nämnas betydelsen av lika behandling samt förbudet mot diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, nationell eller social status, börd eller ställning i övrigt.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om konsulära tjänster

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. *Tillämpningsområde.* Av 1 § framgår vad som avses med konsulära tjänster. De konsulära tjänsterna hänför sig till de uppgifter som anges i artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser på så sätt att med tjänsterna avses sådana uppgifter som diplomatiska och konsulära beskickningar som hör till Finlands utrikesrepresen-

tation är berättigade att utföra för att bistå enskilda eller sammanslutningar eller för att bevaka deras intressen och rättigheter. I lagen föreslås att ordet "beskickning" används för beskickningar och konsulära beskickningar som hör till Finlands utrikesrepresentation och som sköter konsulära tjänster. Bestämmelser om beskickningar som sköter tjänsterna föreslås i 9 §.

Med konsulära tjänster avses de tjänster som nämns i lagen om konsulära tjänster och som å andra sidan kan tillhandahållas på basis av artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Lagrummet syftar till

att på ett uttömmande sätt definiera konsulära tjänster som skall tillhandahållas enskilda och sammanslutningar i syfte att bevaka deras intressen och rättigheter samt bistå dem. I lagförslaget har skrivits in sådana konsulära uppgifter för vilka det finns bara ett fåtal bestämmelser eller i fråga om vilka de befintliga bestämmelserna är föråldrade eller alltför vaga. Lagen om konsulära tjänster skall inte tillämpas, om något annat annars bestäms om tillhandahållandet av tjänsterna. Den som tillhandahåller tjänsterna definieras inte i lagrummet, utan tillämpningsparagrafen gäller hela utrikesförvaltningen, dvs. utrikesministeriet och beskickningarna. Frågan om huruvida tillhandahållandet av en enskild tjänst ankommer på utrikesministeriet eller en beskickning avgörs med stöd av de enskilda paragraferna i lagen om konsulära tjänster.

Så som framgår av punkt 6.2. (Samband med internationella fördrag) i allmänna motiveringen har beskickningarna rätt att utöver de uppgifter som föreskrivs i den föreslagna lagen om konsulära tjänster utföra flera andra konsulära uppgifter med stöd av artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser. I lagen om konsulära tjänster har inte tagits in sådana konsulära uppgifter som inte gäller tillhandahållandet av tjänster till enskilda eller sammanslutningar eller som regleras i någon annan lag (t.ex. passlagen), förordning (t.ex. köpvittnesförordningen) eller i ett internationellt fördrag. I internationella fördrag finns bestämmelser om t.ex. konsulära förbindelser och uppgifter. I internationella fördrag bestäms bl.a. om rättshjälp (den bilaterala överenskommelsen med Sovjetunionen om rättsskydd och rättshjälp i mål och ärenden av civil- och familjerättslig natur samt i brottmål, FördrS 48/1980), om delgivning (Haagkonventionen angående civilprocessen, FördrS 2/1957) och om uppgifter som hänför sig till barns rätt (New York-konventionen om indrivning av underhållsbidrag i utlandet, FördrS 37/1962).

Syftet med en så uttömmande reglering som möjligt av de konsulära serviceuppgifterna är att å ena sidan utrikesförvaltningen i egenskap av den som tillhandahåller tjänsterna och å andra sidan kunden i egenskap av den som behöver de konsulära tjänsterna bättre och tydligare än för närvarande skall känna till sina förmåner, rättigheter och skyldigheter.

2 §. *Mottagare av konsulära tjänster.* En-

ligt 1 mom. skall konsulära tjänster i första hand tillhandahållas finska medborgare och finska sammanslutningar. Finskt medborgarskap definieras med stöd av den gällande medborgarskapslagen i Finland. Utgångspunkten är att rätten till konsulära tjänster föreligger på basis av medborgarskap utan hänsyn till vistelse i Finland eller utomlands eller vistelsens längd. I bestämmelserna om enskilda konsulära tjänster föreslås däremot preciserande bestämmelser om förutsättningarna för erhållande av tjänsterna. Som mottagare av tjänsterna jämställs finska sammanslutningar med finska medborgare. Huvudregeln är att aktiebolag, föreningar och andra sammanslutningar anses vara finska, om sammanslutningen har registrerats i enlighet med finsk lag och har sin hemort i Finland. I praktiken är kontroll av nationalitet som baserar sig på denna definition den mest tillförlitliga. Definitionen är dock inte osmidig, utan i vissa fall är det möjligt att beakta också ägarskap i en sammanslutning och stationeringen för bolagets operativa ledning. I egenskap av mottagare av tjänster jämställs en sammanslutning inte med en finsk sammanslutning, om ägarkontrollen i sammanslutningen innehas av en eller flera utländska fysiska eller juridiska personer eller om den operativa ledningen är stationerad i en främmande stat. Detta gäller även om sammanslutningen har sin hemort i Finland.

Enligt 1 mom. är mottagare av tjänsterna för det andra sådana i Finland stadigvarande bosatta utlänningar, statslösa eller flyktingar som har rätt eller har beviljats tillstånd att i permanent eller motsvarande syfte vistas eller arbeta i Finland. En person kan ha rätt att vistas eller arbeta med stöd av ett internationellt fördrag, och då behövs inget tillstånd. Särskilt kan nämnas protokollet angående befrielse för medborgare i Finland, Danmark, Norge och Sverige från att under uppehåll i annat nordiskt land än hemlandet innehava pass och uppehållstillstånd (FördrS 17/1954 och FördrS 38/1955 om Islands anslutning) samt överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad (FördrS 40/1983), enligt vilken det i de fördragsslutande länderna inte skall krävas arbetstillstånd för medborgare i något av de övriga fördragsslutande länderna. I andra situationer skall det enligt lagen om konsulära tjänster gälla att utlänningar skall ha tillstånd för att kunna få konsulära tjänster. Om oklarhet

uppstår om en person är en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning eller ej, skall man utgå från att man försöker avgöra ärendet till kundens fördel.

Utgångspunkten är att de utlänningar som avses i momentet är berättigade till samma tjänster som finska medborgare. Utlänningar skall få tjänsterna under samma förutsättningar som finska medborgare, t.ex. när vistelsen utomlands är tillfällig. Genom lagen begränsas inte utländska medborgares rätt att få sådana tjänster som tillkommer dem enligt en annan lag, förordning eller ett internationellt fördrag. Tjänster tillhandahålls utländska medborgare med stöd av flera lagar, t.ex. lagen om faderskap. Med stöd av den förslagna lagen får utlänningar inte heller rätt att erhålla sådana tjänster som de inte har rätt till med stöd av andra bestämmelser.

I artikel 34 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen och i artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen bestäms att beskickningarna är skyldiga att tillhandahålla medborgare i ett annat nordiskt land eller i Europeiska unionen tjänster. När tjänsterna tillhandahålls iaktas bestämmelserna i de nämnda fördragen. I 2 mom. föreslås en uttrycklig hänvisning till fördragen. Utgångspunkten är att om en medborgare i ett nordiskt land eller ett EU-land i permanent eller motsvarande syfte vistas eller arbetar i Finland skall han tillhandahållas tjänster enligt lagen om konsulära tjänster, ifall något annat inte följer av den nordiska samarbetsöverenskommelsen eller av fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

I 3 mom. föreslås dessutom bestämmelser om andra än i 1 och 2 mom. avsedda utlänningars rätt att få konsulära tjänster. Av särskilda skäl skall i 4 och 10 kap. avsedda tjänster kunna tillhandahållas utlänningar, och av särskilda skäl skall i 10 kap. avsedda konsulära tjänster kunna tillhandahållas utländska sammanslutningar. I 4 kap. föreslås bestämmelser om beskickningars uppgifter i krissituationer och i 10 kap. om beskickningars notariella tjänster. I en krissituation kan särskilt skäl att erhålla tjänster föreligga t.ex. om föräldern till ett barn är finsk medborgare och barnet medborgare i en främmande stat, trots att barnet inte är stadigvarande bosatt i Finland. Billighetsskäl talar då för att bistå ett barn med utländskt medborgarskap när också dess förälder bistås i en

krissituation. Det är inte motiverat att utsträcka tjänsterna till inhemska eller utländska sammanslutningar, eftersom tjänster som tillhandahålls i en krissituation gäller skydd av den personliga säkerheten. Notariella tjänster för andra utlänningar än de som vistas eller bor i Finland permanent eller för utländska sammanslutningar kommer på fråga främst när det notariella uppdraget gäller dokument som behövs för finska myndigheter eller dokumenten har utfärdats av en finsk myndighet.

3 §. *Handräckning.* I paragrafen föreslås bestämmelser om utrikesministeriets och beskickningarnas skyldighet att lämna handräckning till finska myndigheter. Handräckning skall alltid ges om därom bestämts särskilt. På motiverade grunder kan handräckning lämnas också annars, även om därom inte har bestämts särskilt.

Handräckning som grundar sig på lagen ges bl.a. i ärenden som gäller befolkningsdata, värnplikt, medborgarskap samt i ärenden som gäller utredning av faderskap och indrivning av underhållsbidrag. I 5 § förordningen om hemkommun (351/1994) konstateras att anmälan om flyttning till utlandet kan tillställas en finsk beskickning utomlands när en persons tillfälliga bostad utomlands blir stadigvarande. Beskickningen skall utan dröjsmål vidarebefordra anmälan till befolkningsregistercentralen. Enligt 24 § värnpliktslagen (452/1950) skall ett läkarintyg för en uppbåd underkastad som vistas i utlandet vara godkänt av en finsk beskickning. A andra sidan kan en besvärsskrift som gäller sökande av ändring i ett beslut av huvudstaben enligt 45 § 3 mom. tillställas en finsk beskickning, som utan dröjsmål skall sända besvärsskriften till huvudstaben (45 § 6 mom.). I medborgarskapsärenden hänförs sig beskickningarnas handräckning i första hand till uppgiften att till utlänningsverket vidarebefordra ansökningar som nämns i 9 § medborgarskapsförordningen (699/1985) och som lämnats in till beskickningarna. Med stöd av lagen om faderskap är en sådan tjänsteman vid utrikesförvaltningen som är berättigad att utföra notarius publicus uppgifter berättigad att ta emot utsäga om erkännande av faderskap i utlandet. Vid internationell indrivning av underhållsbidrag är utrikesministeriet centralmyndighet, som skall utföra uppgifter som nämns i internationella fördrag eller i bilateralt överenskomna arrangemang, bl.a. mottagande

och vidarebefordran av dokument och yrkanden till vederbörande myndigheter. Handräckning begärs också när det gäller att få in betalningar av underhållsskyldiga.

På grund av särförhållandena utomlands kan det i vissa situationer vara svårt eller rentav omöjligt för en finsk myndighet att få behövliga utredningar i det ärende som den skall behandla. I sådana enskilda fall, i synnerhet i brottmål och i ärenden som hör till socialmyndigheternas och utlänningsmyndigheternas verksamhetsområde, kan utrikesförvaltningen enligt egen prövning lämna handräckning till andra myndigheter. Handräckning i samband med internationell rättshjälp skall kunna ges till annan finsk myndighet i sådana fall där det inte finns någon överenskommelse om rättshjälp mellan Finland och staten i fråga. I många fall går det inte att få rättshjälp utan överenskommelse mellan staterna.

4 §. *Allmän bevakning av intressen och rättigheter.* Staten har rätt att skydda och bistå sina medborgare i en främmande stat. Rättigheten baserar sig på internationell rätt, i synnerhet på Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser och Wienkonventionen om konsulära förbindelser. En allmän princip vid konsulär verksamhet är att skydd och bistånd skall ske inom de gränser som internationell rätt och den mottagande statens lagstiftning tillåter.

I paragrafen föreslås bli inskrivet att utrikesförvaltningen har en allmän skyldighet att följa hur finska medborgares och finska sammanslutningars intressen och rättigheter görs gällande utomlands, vilket också skall inbegripa bevakning av de mänskliga rättigheterna. Med stöd av 2 § 1 mom. utsträcks förpliktelsen även till sådana utlänningar som är stadigvarande bosatta i Finland.

Bevakningsskyldigheten är aktiv och allmän till sin karaktär. Med ordalydelsen i paragrafen avses dock att en beskickning inte är skyldig — än mindre har möjlighet — att följa hur samtliga ärenden för samtliga personer eller sammanslutningar som nämns i 2 § 1 mom. vilka befinner sig i landet behandlas i staten i fråga eller hos myndigheterna där. En beskickning kan även vara skyldig att spela en aktiv roll också i enskilda fall, om det finns särskild anledning till det, t.ex. på grund av kränkning av de mänskliga rättigheterna.

Finska medborgare kan ha intressen och rättigheter som baserar sig på en internatio-

nell överenskommelse mellan Finland och den stat där de vistas. Sådana överenskommelser finns t.ex. på områdena för handel och social trygghet. I paragrafen avses med bevakningsskyldighet att utrikesförvaltningen aktivt följer hur sådana förpliktelser enligt internationella fördrag som gäller medborgarnas intressen och rättigheter uppfylls utomlands samt huruvida finska medborgare och finska sammanslutningar kan tillgodogöra sig fördragsliga förmåner och rättigheter i de fördragslutande staterna i fråga. Trots bevakningsskyldigheten är finska medborgare och finska sammanslutningar i första hand själva skyldiga att se till att ärenden som gäller deras förmåner och rättigheter sköts i en främmande stat och i allmänhet skall de lokala rättsskyddsmedlen användas fullt ut.

De mänskliga rättigheterna är universella. De viktigaste principerna om mänskliga rättigheter anses höra till allmän internationell rätt, dvs. de är bindande för alla stater. Utrikesförvaltningen skall särskilt följa att finska medborgare och i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar bemöts i den mottagande staten i enlighet med de internationellt erkända mänskliga rättigheterna. Personer som vistas på en främmande stats territorium är underställda den lagstiftande, juridiska, administrativa och verkställande makten i staten och de skall iakttas vistelselandets lagar samt administrativa och andra föreskrifter. Internationell rätt begränsar dock statens rätt att utöva makt gentemot utlänningar: staten är skyldig att iakttas mänskliga rättigheter som definieras i internationell rätt och som tillkommer enskilda. De viktigaste är rätt till liv och fysisk integritet. Skyddandet av de mänskliga rättigheterna skall gälla alla som vistas i landet oavsett nationalitet. I fråga om konsulära uppgifter gäller bevakningen av bemötandet i synnerhet anhållna, häktade, dem som avtjänar frihetsstraff och andra som berövats sin frihet. FN har godkänt minimistandarderna för behandling av fångar 1955 (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955).

Mänskliga rättigheter av grundläggande natur har kodifierats i internationella fördrag och dokument om de mänskliga rättigheterna. Som de viktigaste kan nämnas FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättig-

heterna, internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (FördrS 68/1986), konventionen om barnets rättigheter, konventionen angående flyktingars rättsliga ställning (FördrS 77/1968) samt internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970). Av de regionala överenskommelserna är Europeiska människorättskonventionen, konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna jämte tilläggsprotokollen den mest betydelsefulla för Finland.

Om finska medborgare, i Finland stadigvarande bosatta utlänningar eller finska sammanslutningar inte får sådana förmåner och rättigheter som tillkommer dem i utlandet eller om deras ställning eller bemötandet ger anledning därtill, kan utrikesförvaltningen, i praktiken den finska beskickningen i landet i fråga, vidta åtgärder för att rätta till situationen. Vid prövningen av åtgärderna beaktas att det i allmänhet förutsätts att personen har använt alla effektiva nationella rättsskyddsmedel, om de skäligen står till förfogande. Det gäller alltså att låta ärendet prövas av högsta möjliga besvärinstans. Beskickningen kan underrätta sig om omständigheterna kring en viss händelse, lämna en protest eller kräva att de som begått fel ställs till svars. Om det är fråga om en grov, omfattande eller systematisk kränkning av de mänskliga rättigheterna, kan man överväga att vidta åtgärder omedelbart, alltså innan man tar till nationella rättsskyddsmedel.

Det gäller dock att beakta att utrikesförvaltningen, trots alla sina åtgärder, inte alltid kan garantera intressena och rättigheterna för sina medborgare i en främmande stat.

5 §. *Allmän rådgivning.* Enligt 4 § lagen om förvaltningsförfarande skall myndighet vid behov ge part och även annan person råd om hur ett ärende som hör till dess verksamhetsområde anhängiggörs och hur han skall förfara under ärendets handläggning. I enlighet med bestämmelsen skall myndigheten på begäran eller om den annars upptäcker att det finns anledning därtill ge råd till den som sköter ett ärende hos myndigheten för att han själv skall kunna sköta sitt

ärende. I enlighet med lagen om förvaltningsförfarande har utrikesförvaltningen förpliktats att bistå i fråga om uppgifter som hör till utrikesförvaltningen genom att alltid enligt behov ge allmänna råd om hur ärenden anhängiggörs och hur man skall förfara under ärendets handläggning.

Det föreslås att i lagen om konsulära tjänster skrivs in en bestämmelse om skyldigheten att ge råd. I bestämmelsen tas hänsyn till de särdrag som myndigheternas föreskrifter, förfaringssätten och särförhållandena i en främmande stat tillför rådgivningen. Bestämmelsen syftar inte till att utsträcka skyldigheten att ge råd längre än vad som följer av lagen om förvaltningsförfarande. Det är inte möjligt att ge detaljerade bestämmelser om rådgivningens innehåll eller form, eftersom de lokala förhållandena, myndigheterna och förfaringssätten i andra länder varierar. Innehållet och formen liksom behovet och kvaliteten bör således avgöras från fall till fall med beaktande av särförhållanden i stationeringslandet.

I paragrafen föreslås bli bestämt om skyldigheten att i mån av möjlighet ge allmänna råd till finska medborgare, finska sammanslutningar och i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar om särförhållandena i beskickningens verksamhetsområde. I mån av möjlighet ges allmänna råd också i frågor som hänför sig till hur ärenden som gäller intressen och rättigheter sköts hos myndigheten i en främmande stat.

Enligt lagrummet skall råd ges i mån av möjlighet. Detta påverkas dels av utrikesförvaltningens faktiska möjligheter att ge allmänna råd i frågor som hänför sig till myndigheterna i dess verksamhetsområde, dels av de berörda personernas skyldighet att själva utreda frågor som hänför sig till hur ärenden som gäller deras intressen och rättigheter sköts hos myndigheten i den främmande staten.

Med allmän rådgivning avses information av allmän natur. Innehållet i rådgivningen kan inte definieras närmare på lagnivå. Utrikesförvaltningens möjligheter att få upplysningar om särförhållandena i staten i fråga och om skötseln av ärenden hos myndigheterna beror på den främmande staten, deras funktioner, anhängiggörandet av ärenden och myndigheternas förfaringssätt. Innehållet i rådgivningen kan t.ex. vara snävt när det om ovan nämnda omständigheter är svårt att få upplysningar eller möjligheterna att få upp-

lysningar är begränsade. Detta händer i synnerhet när Finland inte har någon beskickning i staten i fråga.

Rådgivning om sårförhållanden kan hänföra sig till t.ex. kulturella och sociala förhållanden, allmän rådgivning om lagarna och bestämmelserna i den mottagande staten och frågor gällande säkerheten i verksamhetsområdet. Rådgivning om säkerheten kan gälla t.ex. oroligheter i landet samt krig, naturkatastrofer, miljökatastrofer eller andra krissituationer eller hot om sådana.

Utrikesförvaltningen skall ge allmänna råd i frågor som anknyter till hur ärenden som gäller intressen och rättigheter skall skötas i en främmande stat. I sådana fall gäller rådgivningen frågor om myndigheternas förfaranden och anhängiggörandet av ärenden. Det kan t.ex. vara fråga om att en finsk medborgare som söker socialskyddsförmåner i en främmande stat vägleds i att sköta sitt ärende hos vederbörande myndighet, dvs. får sitt ärende anhängiggjort hos den behöriga myndigheten. Avsikten är inte att beskickningarna skall ha en allmän skyldighet att ge råd i alla frågor som gäller myndighetsförfaranden eller anhängiggörande av ärenden.

Skyldigheten att ge råd gäller dock inte materiella frågor kring ärendet i fråga. Utrikesförvaltningen sköter inte sådana materiella frågor som hänför sig till en annan myndighets verksamhetsområde eller individens privatliv. När det gäller materiella frågor hänvisas kunden vid behov till en advokat.

6 §. *Allmänna begränsningar i fråga om konsulära tjänster.* I paragrafen föreslås bli bestämt om allmänna begränsningar som i enlighet med internationellt godkända principer skall iaktas när konsulära tjänster tillhandahålls. Avsikten är att bestämmelsen skall tillämpas generellt i fråga om alla tjänster som avses i lagen om konsulära tjänster.

I 1 mom. föreslås en bestämmelse om iakttagandet av lagarna och bestämmelserna i den mottagande staten. Förpliktelsen baserar sig på Wienkonventionen om konsulära förbindelser och Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Enligt artikel 55 stycke 1 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser och på motsvarande sätt artikel 41 stycke 1 i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser är beskickningarna "skyldiga att iakttaga den mottagande statens lagar och förordningar". A andra sidan

åtnjuter beskickningarna och tjänstemännen där privilegier och immuniteter på basis av vilka de inte omfattas av lagstiftningen i den mottagande staten. Privilegierna och immuniteterna är i allmänhet sådana som säkerställer att beskickningen och tjänstemännen utför sina uppgifter. Avsikten med privilegierna och immuniteterna har inte varit att skapa en situation där beskickningarna och tjänstemännen tillerkänns rätt att handla helt oberoende av lagstiftningen i den mottagande staten. Den tidigare uppfattningen att beskickningarnas lokaler är exterritoriala, varvid endast den sändande statens lagstiftning iaktas i beskickningens lokaler, överensstämmer inte dagens internationella rättsprinciper. Här, liksom också i andra situationer, gäller ovan nämnda grundregel att den mottagande statens lagar och bestämmelser skall iaktas, alltså också vid beskickningarna. Det gäller dock att notera att i de nämnda konventionerna omnämns också vissa immuniteter till den del det är fråga om verkställighetsåtgärder som den mottagande staten riktar till en beskickning och dess personal, vilket i praktiken gör det svårt att rikta åtgärderna mot en sådan beskickning eller en tjänsteman där som åtnjuter privilegier och immuniteter men som har brutit mot lagstiftningen i den mottagande staten. I allvarliga brottsfall har den mottagande staten dock i allmänhet förklarat personen i fråga icke önskvärd (persona non grata) och uppmanat honom lämna landet inom en bestämd tid. I varje fall är det möjligt att med den sändande statens samtycke avstå från immuniteten i enskilda fall, vilket har förekommit i praktiken.

Enligt den föreslagna bestämmelsen skall utrikesförvaltningen sköta de konsulära tjänsterna inom de gränser som uppställs i den mottagande statens lagar och bestämmelser, dock med beaktande av allmän internationell rätt och internationella fördrag som är bindande för Finland.

Utrikesförvaltningen är skyldig att beakta lagarna i beskickningens verksamhetsområde också när den bistår finska medborgare, i 2 § 1 mom. avsedda utläningar samt finska sammanslutningar och i andra ärenden som gäller deras intressen och rättigheter utomlands. Skyldigheten att iaktta lagstiftningen i verksamhetsområdet gäller också all annan verksamhet vid beskickningarna. Också en finsk medborgare, i 2 § 1 mom. avsedd utläning samt en finsk sammanslutning som

saken gäller är skyldiga att iakttä de lokala lagarna och bestämmelserna.

Principen om icke ingripande är en av de viktigaste principerna i den internationella rätt som gäller konsulerä tjänster. En beskickning skall inte ingripa i sådana ärenden i sitt verksamhetsområde som hör till statens interna behörighet. Av principen följer att utrikesförvaltningen t.ex. inte kan ingripa i en anhängig rättegång eller i domstolens avgörande i ärendet i den mottagande staten eller försöka påverka beviljandet av inrese-tillstånd och arbetstillstånd för finska medborgare eller finska företag.

Också med stöd av människorättskonventionerna har finska medborgare och i 2 § 1 mom. avsedda utläningar avtalsenliga rättigheter i en annan fördragsslutande stat. I lagförslagets 4 § föreslås bli bestämt att utrikesförvaltningen är skyldig att bevaka finska medborgares och i 2 § 1 mom. avsedda utläningar intressen och rättigheter med beaktande av de internationellt godkända mänskliga rättigheterna. Skyldigheten att bevaka, liksom handlande i ärenden som gäller de mänskliga rättigheterna överlag, betraktas inte som ingripande i en stats inre angelägenheter. Om ett land inte behandlar finska medborgare och i 2 § 1 mom. avsedda utläningar i enlighet med de internationellt godkända mänskliga rättigheterna, vidtar utrikesförvaltningen sådana åtgärder som den anser nödvändiga för att informera myndigheterna i landet i fråga om missförhållandena.

Utrikesförvaltningen kan likaså enligt egen prövning ingripa i ett ärende som behandlas av myndigheterna i en främmande stat och som gäller finska medborgare, i 2 § 1 mom. avsedda utläningar eller finska sammanslutningar, om kränkningen av de mänskliga rättigheterna är grov (t.ex. tortyr), eller om systematisk diskriminering har uppdragats vid skötseln av ett motsvarande ärende och ärendet är av allmän betydelse.

En persons medborgarskap är en faktor som kan påverka tillhandahållandet av konsulerä tjänster på ett betydande sätt. Även om lagen om konsulerä tjänster annars tillämpas, kan sökandens medborgarskap medföra att tjänsten i själva verket inte kan tillhandahållas. Den som anhåller om en konsuler tjänst kan förutom att han är medborgare i Finland vara medborgare i den stat där han anhåller om tjänsten. I sådana fall kan konsulerä tjänster i praktiken tillhandahållas en-

dast när staten i fråga inte motsätter sig det. Trots det finska medborgarskapet kan den som anhåller om tjänster betraktas som medborgare enbart i staten i fråga, och utrikesförvaltningens åtgärder tillåts inte i landet. Om en i Finland stadigvarande bosatt utlänning vistas i den stat där han är medborgare, godkänner denna stat i allmänhet inte utrikesförvaltningens åtgärder. Genom internationella fördrag har man försökt lösa problem som föranleds av dubbelt medborgarskap. I sådana fall där fördrag saknas och personen är medborgare i beskickningens verksamhetsområde, har man av hävd kunnat framföra endast informella eller undantagsvisa skyddskrav för personen. År 1955 godkände Internationella domstolen en princip om att personens aktiva och viktigaste medborgarskap är avgörande när ett skyddskrav framförs (fallet Nottebohm). Principen har bekräftats också genom ett beslut 1984 av tribunalen för Förenta Staterna och Iran, i vilket personernas dominerande och effektiva medborgarskap betraktades som avgörande.

En internationell överenskommelse som binder Finland kan även innebära att en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning inte har praktiska möjligheter att erhålla konsulerä tjänster på beskickningen. Till exempel Wienkonventionerna om diplomatiska och konsulerä förbindelser samt bilaterala konsularavtal gäller endast landets egna medborgare och en utlänning kan därför inte alltid få hjälp.

Enligt 2 mom. skall utrikesförvaltningen inte heller kunna vara rättegångsbiträde, rättegångsombud eller juridisk rådgivare för den berörda personen. Utrikesförvaltningen sköter alltså inte några uppgifter som gäller att föra talan, t.ex. som biträde vid rättegång eller som processagent. En tjänsteman inom utrikesförvaltningen som arbetar i en främmande stat har inte sådan kännedom om den främmande statens lagstiftning och rättegångsförfarande som ens i teorin skulle göra det möjligt för honom att vara rättegångsbiträde, rättegångsombud eller juridisk rådgivare. Sådan verksamhet skulle också stå i konflikt med beskickningspersonalens ställning. Okunskap om lagstiftningen i verksamhetsområdet skulle kunna leda till felaktig tolkning av lagen och ett för den berörda personen otillfredsställande domslut vid en eventuell domstolsbehandling, dvs. ett otillfredsställande avgörande för personen. Verk-

samheten är inte ens tillåten i alla stater, och i vilket fall som helst passar den inte ihop med beskickningarnas allmänna uppgifter.

En anställd inom utrikesförvaltningen kan alltså inte heller annars å tjänstens vägnar företräda den berörda personen inför rätta eller annars vara juridisk rådgivare genom att t.ex. ge råd som gäller beskattningen eller företagslagstiftningen i verksamhetsområdet. För att få ärendet skött hänvisas personen vid behov till ett lokalt biträde eller en lokal rådgivare.

7 §. *Rådgivningens förstahandskaraktär och sökandes skyldighet att lämna upplysningar.* I 1 och 2 mom. uttrycks principen om att utrikesförvaltningen, innan den vidtar andra åtgärder, skall försöka hjälpa den som söker om en konsulär tjänst att sköta sitt ärende, i första hand genom att ge råd och vägleda. Utgångspunkten är att den berörda personen sköter sitt ärende självständigt och själv svarar för sina avgöranden i utlandet på samma sätt som i hemlandet. De övriga åtgärder enligt 3—10 kap. som utrikesförvaltningen skall vidta för att bistå är sekundära och kommer på fråga, om kunden inte kan sköta sitt ärende utan utrikesförvaltningens hjälp. Medverkan kan behövas om kunden inte på annat sätt har möjlighet att sköta sitt ärende eller inte kan sköta sitt ärende. När någon vänder sig till utrikesförvaltningen gäller det att i enlighet med principen i 1 mom. i första hand hjälpa kunden att själv sköta sina ärenden, t.ex. genom att hänvisa kunden till den lokala myndigheten. Att utrikesförvaltningens åtgärder är sekundära innebär också att om den som anhåller om konsulära tjänster får det bistånd han behöver t.ex. på basis av ett internationellt fördrag, såsom med stöd av artikel 34 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen eller artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, skall utrikesministeriet eller beskickningen inte vara skyldiga att vidta andra åtgärder för att bistå kunden.

Enligt 17 § 2 mom. lagen om förvaltningsförfarande skall part vid behov framlägga utredning om grunderna för sitt yrkande. Det ankommer på myndigheten att inhämta andra utredningar. Enligt 17 § 1 mom. skall myndighet se till att ärendena utreds. I förslaget gällande förvaltningsförfarandet (justiteministeriets lagberedningsavdelnings publikationer 1/1979) konstateras att paragrafen syftar till att ange myndighetens skyldighet att inhämta och partens skyldighet att

framlägga utredningar som behövs för att avgöra ärendet. Denna princip framgår också av detaljmotiveringen till 17 § i regeringens proposition med förslag till lag om förvaltningsförfarande och till vissa till den anslutna lagar (RP 88/1981 rd)

Kännetecknande för konsulära ärenden utomlands är att ärendet skall avgöras eller skötas av en lokal myndighet eller någon annan dylik. Yrkanden jämte motiveringar framläggs då för denna myndighet. Bestämmelsen i 17 § lagen om förvaltningsförfarande är således inte tillräcklig för att garantera att behövliga uppgifter fås i fråga om konsulära tjänster. Skötseln av konsulära tjänster förutsätter att kunden aktivt ger upplysningar och utredningar. På grund av detta föreslås en uttrycklig bestämmelse om kundens skyldighet att lämna upplysningar. Enligt 3 mom. skall kunden tillstålla utrikesministeriet de uppgifter och utredningar som behövs för tillhandahållandet av de konsulära tjänsterna samt också annars främja lämnandet av service i sitt ärende. För att en enskild konsulär tjänst skall kunna tillhandahållas skall den som anhållit om den konsulära tjänsten bl.a. berätta om viktiga omständigheter i anslutning till sitt ärende och utrikesförvaltningen skall å andra sidan utreda vilka alternativ och möjligheter som finns för att sköta ärendet. Med viktiga omständigheter avses bl.a. att kunden meddelar vilka åtgärder han har vidtagit vid sidan av de åtgärder som utrikesministeriet eller beskickningen har vidtagit i ärendet. I servicefrämjande syfte bör kunden aktivt hålla kontakt med utrikesministeriet och beskickningen. Om han inte iakttar skyldigheten att lämna upplysningar, har utrikesförvaltningen begränsade och i praktiken rentav obefintliga möjligheter att tillhandahålla den begärda tjänsten.

2 kap. Förvaltning

8 §. *Utrikesministeriets uppgifter.* Med stöd av 1 § förordningen om utrikesförvaltningen sköter utrikesförvaltningen, dvs. utrikesministeriet och utrikesrepresentationen, bevakningen av finska medborgares intressen och rättigheter i främmande länder. Bestämmelsen i 1 § lagen om utrikesförvaltningen står som utgångspunkt för behörighetsfördelningen mellan dessa. Enligt lagrummet omfattar utrikesförvaltningen utrikesministeriet och den under ministeriet ly-

dande utrikesrepresentationen. I syfte att klarlägga behörighetsfördelningen mellan utrikesministeriet och utlandsrepresentationen i fråga om konsulära tjänster föreslås bestämmelser om utrikesministeriets uppgifter (8 §), skötseln av konsulära tjänster vid beskickningarna (9 §) samt om honorära konsulers konsulära uppgifter (10 §).

Enligt det föreslagna 1 mom. skall den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av konsulära tjänster ankomma på utrikesministeriet. Utrikesministeriet skall således sköta resultatstyrningen, se till att författningarna är tidsenliga, följa och utvärdera verksamheten vid beskickningarna samt svara för att beskickningarna har tillräckliga personalresurser. Utrikesministeriet skall i regel inte besluta hur ett enskilt fall som beskickningen skall sköta skall avgöras.

Med stöd av 2 mom. skall utrikesministeriet dock enligt behov kunna ge råd, vägleda och bistå beskickningen vid skötseln av enskilda konsulära tjänster. Avsikten är dock inte att beslutanderätten i ett ärende skall avgöras och skötas av beskickningen på grund av detta överförs till utrikesministeriet. Utrikesministeriets åtgärder kan gälla t.ex. utredning av bakgrundsuppgifter i ett ärende som gäller konsulära tjänster, kontakter med kundens anhöriga i Finland, förmedling av uppgifter till myndigheterna, kontakter med vårdnadshavaren till ett barn som bortförts till en främmande stat och med vårdnadshavarens ombud samt inhämtande av information i anslutning till lagstiftningen.

Utrikesministeriet kan också meddela beskickningarna allmänna anvisningar och föreskrifter om skötseln av konsulära tjänster. Det kan t.ex. bli fråga om att meddela anvisningar om tillämpningen av nya författningar.

9 §. *Skötseln av konsulära tjänster vid beskickningarna.* I 1 mom. nämns vilka beskickningar som tillhandahåller konsulära tjänster. I 5 § förordningen om utrikesförvaltningen nämns vilka beskickningar som hör till utrikesrepresentationen. Enligt paragrafen har Finland ambassader och legationer i olika stater, ständiga representationer och särskilda representationer i internationella organisationer och samarbetsorgan (diplomatiska beskickningar) samt i olika stater konsulat som förestås av en utsänd konsul och honorära konsulat (konsulära beskickningar). Konsulaten förestås antingen av en

utsänd generalkonsul, en konsul eller en vicekonsul.

I förordningen om utrikesförvaltningen nämns inte vilka beskickningar som tillhandahåller konsulära tjänster. I princip kan således även ständiga representationer och särskilda representationer i internationella organisationer och samarbetsorgan tillhandahålla konsulära tjänster. Dessa skall dock, så som redan namnet säger, sköta andra uppgifter än konsulära tjänster. I praktiken har de i synnerligen ringa utsträckning ombetts sköta konsulära tjänster. Med hänsyn till de nämnda beskickningarnas speciella karaktär ställs representationer och särskilda representationer i internationella organisationer och samarbetsorgan med stöd av det föreslagna 9 § 1 mom. tydligt utanför kretsen av beskickningar som tillhandahåller konsulära tjänster. Finland har nämnda representationer i Europarådet, i Europeiska unionen, i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), i Förenta Nationerna i New York och Genève samt i Nordatlantiska fördragsorganisationen (NATO). Beskickningen skall i enlighet med rådgivningsskyldigheten enligt 4 § lagen om förvaltningsförfarande vid behov hänvisa den som anhåller om en tjänst till den beskickning som tillhandahåller tjänsten.

Enligt 9 § 1 mom. skall ambassader, legationer och konsulat som förestås av en generalkonsul, en konsul eller en vicekonsul vara beskickningar som sköter konsulära tjänster. I fråga om honorära konsulater föreslås en särskild bestämmelse i 10 §.

Syftet med den föreslagna lagen är att utrikesministeriet i enlighet med 8 § i första hand skall sköta den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av konsulära tjänster. I 3—10 kap., som gäller enskilda konsulära tjänster och tillhandahållandet av dem, anges vilken skyldighet beskickningen har att tillhandahålla en enskild konsulär tjänst. Om man beaktar att anhållan om konsulära tjänster huvudsakligen görs utomlands och att tjänsterna i allmänhet riktas till dem som vistas utomlands, bör beslutsfattande i flera fall ankomma på beskickningen. Beskickningen fattar då beslutet och svarar för det.

Genom 2 mom. framhävs beskickningschefens ansvar för skötseln av konsulära tjänster. Enligt momentet skall beskickningschefen övervaka skötseln av de konsulära

tjänsterna och svara för att de tillhandahålls. Med beskickningschef avses en tjänsteman, som republikens president har förordnat till chef för en diplomatisk beskickning eller den som har förordnats till ledande tjänsteman vid beskickningen. Om det i samma stat finns flera beskickningar som sköter konsulära tjänster, t.ex. en ambassad och ett generalkonsulat, svarar varje beskickningschef i första hand för de konsulära tjänsterna inom sitt konsulära verksamhetsområde. I vissa situationer har de konsulära ärendena anknytningspunkter med bägge beskickningarna. Ansvaret för skötseln av ärendet kan då fördelas mellan beskickningarna. Det mest naturliga är att övervakningen av hur ärendet sköts ankommer på chefen för den beskickning där ärendet kan skötas på det effektivaste sättet.

Bestämmelser om ärenden som skall avgöras vid en beskickning finns i 22 § förordningen om utrikesförvaltningen. Enligt paragrafen kan rätten att avgöra ärenden dock i beskickningens arbetsordning överföras på chefen för en enhet som hör till beskickningen eller på någon annan tjänsteman vid beskickningen. Överföring av rätten att avgöra medför ansvar för beslutet. Oavsett om rätten att avgöra har överförts bär beskickningschefen det allmänna ansvaret för att konsulära ärenden sköts. Likaså skall beskickningschefen övervaka hur konsulära ärenden sköts.

I 3 mom. föreslås bestämmelser om tillhandahållandet av tjänster i sådana fall då landet inte hör till någon beskicknings verksamhetsområde. Enligt momentet skall utrikesministeriet då bestämma hur uppgifterna skall skötas och också vilken beskickning som skall tillhandahålla tjänsten i ett konkret fall. Om en konsulär tjänst behövs i en stat där Finland inte har någon beskickning eller där det inte finns någon representation för något annat nordiskt land eller något EU-land eller om landet hör till en ambulerande ambassadörs verksamhetsområde, tillhandahålls den konsulära tjänsten av den beskickning som kan tillhandahålla den på det ändamålsenligaste sättet.

10 §. *Honorära konsulter.* Honorära konsulter sköter sitt uppdrag som bisyssla, och de står inte i tjänste- eller arbetsförhållande till finska staten och staten betalar inte heller lön till dem. Enligt 10 § skall honorära konsulter tillhandahålla sådana konsulära tjänster som i enlighet med deras uppgift ankommer

på dem eller för vilka utrikesministeriet har förordnat dem. Honorära konsulter har till uppgift att i enlighet med anvisningar från utrikesministeriet och inom gränserna för sin behörighet representera Finland och bevaka finska medborgares intressen och rättigheter inom sitt verksamhetsområde. Det bemyndigande som avses i paragrafen gäller i första hand bestämda notariella tjänster som anges i 34 §. Honorära konsulter har inte samma förutsättningar att i alla situationer sköta konsulära tjänster som de beskickningar som avses i 9 § 1 mom. De honorära konsulterna bor ofta i en främmande stat och är medborgare där. Förutsättningarna att skaffa och bevara de uppgifter från Finland som behövs för tillhandahållandet av tjänsterna är inte alltid tillräckliga, och uppdraget harmonierar inte alltid med personens medborgarskap. De konsulära tjänsterna förutsätter dessutom kännedom om den finska lagstiftningen och myndigheternas förfaringsätt.

3 kap. Tjänster för nödställda

11 §. *Nödställda.* I paragrafen föreslås en definition av begreppet nödställd. I övrigt gäller 3 kap. tjänster till nödställda och möjligheten att förvägra ekonomiskt bistånd. Tjänsterna skall tillhandahållas av beskickningarna. Tjänsterna riktas till finska medborgare och till i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar som är stadigvarande bosatta i Finland, om de vistas tillfälligt utomlands i beskickningens verksamhetsområde. I allmänhet är det fråga om tillfällig vistelse när någon befinner sig på turistresa eller på en kort affärs- eller arbetsresa utomlands. I regel betraktas vistelsen utomlands som tillfällig, om personen under sin vistelse har sin hemkommun i Finland enligt vad som bestäms i 2—6 § lagen om hemkommun (201/1994).

Enligt 11 § är en person nödställd när beskickningen har konstaterat att nödläget beror på sjukdom, olyckshändelse, brott eller någon annan därmed jämförbar omständighet. Nödläget skall följa av sjukdom eller någon annan omständighet som nämns i paragrafen. Nödläget kommer till uttryck i att beskickningen har konstaterat att den berörda personen behöver beskickningens medverkan för att få den hjälp som situationen kräver. Formerna för biståndet till nödställda anges i 12 §. Innan beskickningen vidtar övriga åtgärder skall den utreda om perso-

nen är nödställd så som avses i paragrafen. I 7 § 1 mom. föreslås dessutom att beskickningen i första hand skall bistå den som anhåller om hjälp genom att ge råd och vägleda i skötseln av ärendet. Enligt 2 mom. skall åtgärder vidtas först om den som anhåller om bistånd inte kan sköta sitt ärende på något annat sätt.

12 §. *Bistånd till nödställda.* I paragrafen föreslås bestämmelser om de åtgärder som beskickningen skall vidta för att bistå nödställda. I 7 § bestäms om rådgivningens förstahandskaraktär. Om en person själv kan sköta sitt ärende efter det att han har fått råd och anvisningar av beskickningen, anses han inte vara nödställd så som avses i 11 § trots att han har blivit sjuk, råkat ut för en olycka, utsatts för brott eller befinner sig i en motsvarande situation.

I 1 mom. bestäms om nödvändig hjälp till nödställda. Om personerna inte utan beskickningens bistånd kan få omedelbar hjälp i sin situation, skall beskickningen enligt behov ge råd och bistå dem med att få kontakt med sina nära anhöriga, få sjukvård, ordna hemsändning till Finland, få rättshjälp, göra brottsanmälan samt få annan nödvändig hjälp som situationen kräver. Bistånd med att få kontakt begränsas till en person, en nära anhörig eller en annan person, t.ex. en medresenär. Den som bistås kan också eventuellt önska att en anhörig inte får reda på ärendet. Den nödställda kan också få nödvändig hjälp med stöd av bestämmelser i internationella överenskommelser, t.ex. artikel 34 i nordiska samarbetsöverenskommelsen och artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, varvid åtgärder av beskickningen i regel inte behövs. En nödställd kan dessutom få den erforderliga hjälpen av researrangören med stöd av 16 § lagen om paketresor. Enligt lagrummet skall researrangören bistå med att ordna sjukvård eller tidigare hemtransport eller med att utreda ett brott eller en skada samt i andra nödvändiga åtgärder, om resenären under resan insjuknar, drabbas av ett olycksfall, blir offer för ett brott eller lider annan skada.

Momentet innehåller inte någon uttömmande förteckning över biståndsåtgärderna, eftersom det är omöjligt att i lagen förutse alla situationer där bistånd behövs liksom alla behövliga åtgärder. Förplikelsen att bistå gäller dock endast nödvändiga biståndsåtgärder. En annan nödvändig åtgärd kan

vara att ge råd till ett brottsoffer om hur brottet anmäls till polismyndigheterna.

Momentet uttalar att beskickningen inte är skyldig att t.ex. lämna sjukvård eller göra brottsanmälan. Avsikten är att personen ges råd och bistås så att han t.ex. får sjukvård. Den behandlande läkaren, sjukhuset eller någon annan inrättning svarar för vården. Beskickningen förpliktas inte heller att garantera att personerna säkert får den vård de behöver eller att hemsändningen faktiskt ordnas eller att de får annan nödvändig hjälp. Särförhållandena i beskickningens verksamhetsområde eller omständigheterna i övrigt kan medföra att personerna, trots beskickningens åtgärder, inte alltid får den vård eller annat bistånd som de önskar sig.

Med stöd av momentet bestäms rådgivningen och biståndet enligt behov. Beskickningen skall således pröva vilka åtgärder enligt paragrafen som skall vidtas för att personen skall få det bistånd som behövs. Exempelvis när det gäller en hjälpbehövande person som blivit sjuk kan de nödvändiga åtgärderna inskränka sig till kontakter med en nära anhörig eller en annan person eller till bistånd för att få sjukvård.

I 2 mom. anges de åtgärder som beskickningen, utöver de åtgärder som avses i 1 mom., skall vidta för att bistå när nödläget beror på att någon orättmätigt har berövats sin frihet. Läget för den som orättmätigt berövats sin frihet avviker från läget för andra nödställda i synnerhet genom att den berörda personen på grund av frihetsberövandet i allmänhet inte kan vidta åtgärder för att underlätta sin belägenhet. Det har inte ansetts nödvändigt att formerna för berövandet av friheten skrivs in i lagen. Friheten kan berövas t.ex. genom att någon inspärras orättmätigt eller mot sin vilja eller isoleras från sin livsmiljö. Avsikten med frihetsberövandet orättmätighet är att betona bl.a. att de som anhållits misstänkta för brott, häktats eller annars har berövats sin frihet, t.ex. rannsakningsfångar, inte skall anses ha berövats sin frihet orättmätigt.

Beskickningens biståndsåtgärder förutsätter att beskickningen har konstaterat att personen är nödställd enligt 11 §. Beskickningen kan få t.ex. en anmälan av den lokala myndigheten eller någon annan tillförlitlig uppgift om att frihetsberövandet är orättmätigt.

Beskickningens första uppgift skall vara att underrätta den behöriga myndigheten i staten i fråga och vederbörande finska myn-

dighet om fallet. I praktiken förmedlas informationen om det orätmätiga frihetsberövandet via utrikesministeriet. Informationen kan således förmedlas oberoende av om beskickningen har fått offrets samtycke till förmedlingen eller inte. I allmänhet kan den som berövats sin frihet inte uttala sin önskan i ärendet. Den behöriga myndigheten i staten i fråga är förpliktad att agera för att befria personen.

Beskickningen kan vid behov bistå med att få kontakt med en nära anhörig till den berörda personen, och medan frihetsberövandet varar kan den bistå med nödvändiga kontakter och förmedling av information mellan den berörda personen och myndigheterna. Vid behov skall utrikesministeriet bistå med att hålla kontakt och förmedla information. Biståndet behövs inte, om offret utan beskickningens hjälp kan hålla kontakt med sina anhöriga eller förmedla uppgifter till myndigheterna eller om offret inte samtycker till detta i ett senare skede. Bestämmelsen innefattar en skyldighet att hålla kontakt med myndigheterna och att i mån av möjlighet bistå myndigheterna med att utreda situationen. Beskickningen skall följa hur ärendet sköts i hos myndigheterna i den främmande staten.

Om det är fråga om en situation som avses i FN:s internationella konvention om tagande av gisslan (FördrS 38/1983) och den som utsatts för brott befinner sig i en stat där konventionen gäller, är den stat inom vars territorium gisslan kvarhålls förpliktad att vidta åtgärder bl.a. för att söka få gisslan fri (artikel 3). På basis av konventionen kan även andra stater och myndigheterna där vara förpliktade att vidta åtgärder, t.ex. när ett föremål som gärningsmannen har erhållit till följd av tagande av gisslan kommer i en fördragsslutande stats besittning (artikel 3 stycke 2) och även annars (t.ex. artikel 6). I dessa situationer överensstämmer beskickningens uppgifter med de uppgifter som föreskrivs i denna paragraf.

13 §. *Förmedling av pengar och ekonomiskt bistånd.* I paragrafen föreslås bestämmelser om bistånd till nödställda för att de skall få medel för att kunna avhjälpa omedelbar nöd. I 1 mom. anges de grundläggande förutsättningarna för förmedling av pengar och beviljande av ekonomiskt bistånd. För det första förutsätts att personen är nödställd enligt vad som avses i 11 §. Dessutom förutsätts att beskickningen har

konstaterat att den nödställda inte utan beskickningens hjälp kan få tillgång till tillräckliga medel för att avhjälpa den omedelbara nöden. Vid behov skall sökanden klarlägga sin ekonomiska situation, t.ex. de penningtillgångar han har med sig och sina övriga disponibla medel. Den nödställdas penningtillgångar kan också eventuellt täcka en del av de medel han behöver, och då har beskickningen rätt att förmedla pengar eller bevilja ekonomiskt bistånd endast till den del personens egna medel inte räcker till.

Beskickningens hjälp med att förmedla pengar behövs inte, om personen på annat sätt kan få tillgång till de medel han behöver, t.ex. via banken eller någon annan penningförmedlande institution. Medel skall kunna förmedlas eller ekonomiskt bistånd skall kunna beviljas endast för att avhjälpa omedelbar nöd, t.ex. en biljett för hemresan, nödvändig tillfällig kost och logi. Pengar förmedlas inte för att förlänga vistelsen eller för att fortsätta resan till ett annat land.

Beskickningen undersöker förutsättningarna för förmedling av pengar och beviljande av ekonomiskt bistånd samt fattar beslut i ärendet. Med stöd av 1 mom. kan pengarna förmedlas mot en insättning som gjorts på förhand. I praktiken görs insättningen på ett konto som anvisats av utrikesministeriet.

I 2 mom. nämns formerna för det ekonomiska biståndet. Med ekonomiskt bistånd avses ett statslån som skall betalas tillbaka. Bestämmelser om återkrav föreslås i 42 §.

Som bistånd skall kunna beviljas smärre bistånd, bistånd för hemresa mot återbetalningsförbindelse eller i undantagsfall utan insättning på konto eller återbetalningsförbindelse.

Smärre ekonomiskt bistånd betalas en gång och beviljas i situationer där det på grund av lägets varaktighet eller det ringa beloppet inte är ändamålsenligt att överväga förmedling av pengar eller andra biståndsformer. Bistånd kan beviljas t.ex. för ett mål mat till den som frigetts eller för någon annan nödvändig mindre utgift när personen inte kan få pengar någon annanstans ifrån och personen klarar av sitt nödläge genom det smärre biståndet. Med stöd av 3 mom. skall värdet av ett smärre bistånd dras av från den summa som beskickningen eventuellt har förmedlat eller läggas till den återbetalningsförbindelse som eventuellt upprättas. Bestämmelsen är avsedd för sådana situationer där nödläget fortsätter trots det smär-

re biståndet och personen behöver mera än ett smärre belopp för att avhjälpa den omedelbara nöden.

Beskickningen skall kunna bevilja en nödställd bistånd mot återbetalningsförbindelse när det inte är möjligt att få en insättning på konto. Förmedling av pengar är alltså den främsta metoden att bistå någon med att få tillgång till tillräckliga penningmedel. Återbetalningsförbindelsen kan göras enbart för hemresa enligt det förmånligaste resealternativet. I biståndet för hemresan kan också ingå andra nödvändiga utgifter för resan, t.ex. kortvarig logi och en nödvändig måltid.

I undantagsfall skall beskickningen kunna bevilja ekonomiskt bistånd utan insättning på konto eller återbetalningsförbindelse. Beskickningen skall kunna bevilja bistånd för hemresa eller för nödvändig och tillfällig sjukvård, om det inte är möjligt att få en insättning på konto eller den nödställda inte heller kan ge en återbetalningsförbindelse på grund av allvarlig sjukdom eller annan därmed jämförbar omständighet. En sådan omständighet är att den som skall bistås är medvetlös eller rättshandlingsoförmögen av någon annan orsak. I fråga om omyndiga, dvs. minderåriga eller omyndigförklarade, gäller det att beakta att den som fyllt 15 år och den som omyndigförklarats genom ett beslut av domstol får bestämma om den egendom som han eller hon har förtjänat genom eget arbete. En omyndig kan således bestämma om nämnda egendom genom att göra en insättning på konto eller genom att upprätta en återbetalningsförbindelse som gäller egendomen. I fråga om en omyndig gäller det dock att i första hand försöka få insättningen genom förmyndaren. Den vårdnadshavare eller förmyndare som är med på resan kan underteckna återbetalningsförbindelsen på den omyndigas vägnar.

Ekonomiskt bistånd utan insättning på konto eller återbetalningsförbindelse är inte avsett för t.ex. transport med ambulansflygplan, utan hemresan bör i likhet med andra biståndsfall ordnas enligt det förmånligaste resealternativet. Om normal hemsändning inte kan ordnas, kan bistånd beviljas för nödvändig och tillfällig sjukvård. Det gäller att försöka ordna sjukvården så ändamålsenligt och förmånligt som möjligt. Sjukvården lämnas enligt vårdsystemet i det land där vården äger rum, och det kan inte garanteras att vården motsvarar vårdpraxisen i Finland.

14 §. *Vägran att bevilja ekonomiskt bi-*

stånd. I paragrafen föreslås att beskickningen skall ha rätt att förvägra ekonomiskt bistånd i situationer som gäller missbruk av biståndet. Någon motsvarande bestämmelse har inte funnits tidigare, men i praktiken har det förekommit situationer där personer har missbrukat det bistånd de fått för att resa till en annan stat i stället för till hemlandet. Det föreslås att ekonomiskt bistånd skall kunna förvägras på grund av att sökanden har lämnat oriktiga uppgifter, hemlighållit uppgifter, missbrukat bistånd eller försummat att betala tillbaka tidigare bistånd.

Medvetet lämnande av oriktiga uppgifter och hemlighållandet av uppgifter skall kunna leda till att bistånd förvägras, om uppgifterna kunde han inverkat på beslutets innehåll. Sökanden kan t.ex. ge vilseledande uppgifter om sitt medborgarskap eller om vistelsen i Finland, vilka medför att han ogrundat beviljas bistånd.

Om personen tidigare genom att medvetet lämna oriktiga uppgifter eller hemlighålla uppgifter har fått beskickningen att ogrundat bevilja bistånd, skall detta kunna leda till att ett nytt bistånd förvägras. Beskickningen beviljar bistånd endast för ett visst ändamål, t.ex. hemresa, nödvändig logi eller måltid. Om biståndet används för något annat ändamål, skall detta kunna utgöra grund för förvägran. Försummad återbetalning skall likaså kunna leda till att ett nytt bistånd förvägras.

Av paragrafen framgår att förvägran av ekonomiskt bistånd i de situationer som nämns i paragrafen inte är ovillkorlig. Beskickningen har prövningsrätt när den beslutar om förvägran, och då gäller det att beakta bl.a. hur pass allvarligt nödläget är.

4 kap. Tjänster i krissituationer

15 §. *Personlig säkerhet.* Rubrikens ordalydelse betonar att de tjänster som beskickningen tillhandahåller i en krissituation är inriktade på att skydda kundens personliga säkerhet. Beskickningens biståndsåtgärder hänför sig till skydd av kundens liv och hälsa. Beskickningen skall således inte försöka skydda kundens lösa eller annan egendom eller dennes husdjur. Åtgärderna riktar sig således inte heller till andra än fysiska personer. Mottagare av tjänsterna är finska medborgare och med stöd av 2 § 1 mom. även utlänningar som är stadigvarande bosatta i Finland. Med stöd av 2 § 3 mom. kan

beskickningen också bistå andra än i Finland stadigvarande bosatta utlänningar. Billighets-skäl bör då tala för att bistånd ges, t.ex. att en del av medlemmarna i samma familj är finska medborgare och en del medborgare i beskickningens verksamhetsområde. Den nordiska samarbetsöverenskommelsen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen förpliktar dessutom till att, i enlighet med bestämmelserna i överenskom-melserna, bistå medborgare från ett annat nordiskt land eller Europeiska unionen.

I paragrafen föreslås en förteckning med exempel på krissituationer. Sådana är t.ex. storolyckor såsom tågolyckor eller flygkrascher, naturkatastrofer såsom jordbävningar, översvämningar eller virvelstormar, miljöka-tastrofer såsom kemikalieläckage eller föran-ledda av något som hänt vid ett kärnkraft-verk, krig eller inbördeskrig eller hot om sådana. Också andra motsvarande situatio-ner, t.ex. omfattande oroligheter i beskick-ningens verksamhetsområde, kan föranleda krissituationer eller hot om sådana.

16 §. *Evakuering och hemsändning.* I pa-ragrafen föreslås bestämmelser om bistånd som hänför sig till den personliga säkerhe-ten. I enlighet med 1 mom. skall beskick-ningen i sista hand kunna bistå med att ord-na evakuering från krisområdet till närmaste trygga område eller till hemlandet, om skyd-et av den personliga säkerheten förutsätter det. Huvudsyftet är alltså att hjälpa medbor-gare att förflytta sig från krisområdet till ett tryggt område. Evakueringen kan begränsas till förflyttning till närmaste trygga område antingen inom staten eller till grannstaten.

Enligt 2 mom. skall beskickningen kunna börja ordna evakuering och hemsändning endast med samtycke av den berörda perso-nen. Samtycket kan också vara konkludent, dvs. personen ger sitt samtycke genom att delta i evakueringsåtgärderna. Den som skall evakueras eller sändas hem har rätt att be-sluta om han önskar få beskickningens bi-stånd och hjälp eller inte.

Den berörda personen svarar själv för de kostnader som föranleds av evakueringen och hemsändningen. Evakueringen och hem-sändningen kan ordnas så att den berörda personen betalar de föranledda kostnaderna först i efterhand, om förfarandet är nödvän-digt för att skydda personens personliga sä-kerhet. Bestämmelser om betalning av kost-nader som hänför sig till tillhandahållandet av konsulära tjänster föreslås i 39 §.

17 §. *Omständigheter som skall beaktas när bistånd ges.* I paragrafen föreslås bli be-stämt vilka omständigheter beskickningen skall beakta när den planerar eller genomför biståndsåtgärder för skydd av medborgarnas personliga säkerhet eller när den planerar åtgärdernas omfattning. I kapitlet nämns inga andra biståndsåtgärder än evakuering och hemsändning. Det är omöjligt att på lagstift-ningsväg förutse de egentliga krissituationer-na eller hot om sådana eller alla åtgärder som behövs. Beskickningen bör ha rätt att pröva vilka åtgärder och i vilken omfattning de behövs i händelse av eller vid hot om en krissituation. Detta gäller prövningsrätt bl.a. i fråga om huruvida beskickningen skall bör-ja bistå medborgarna med att ordna evakue-ring eller hemsändning. Enligt paragrafen skall krissituationen, övriga omständigheter, de övriga nordiska ländernas och Europeiska unionens medlemsstaters åtgärder samt be-skickningens faktiska möjligheter att bistå beaktas när åtgärderna och deras omfattning planeras liksom när åtgärderna vidtas.

Biståndsåtgärder i en krissituation som föranleds av krig avviker för bistånd i samband med storolyckor. Krig kan förutsätta arrangemang för att ordna evakuering medan åtgärderna i händelse av en storolycka i all-mänhet gäller bistånd med att få sjukvård. Omständigheterna inverkar också annars på planeringen av biståndsåtgärder och deras omfattning. I en krissituation ankommer hanteringen av själva krissituationen på den lokala myndigheten. I en krissituation kan också de nordiska länderna och medlemssta-terna i Europeiska unionen sköta evakue-ningen av finska medborgare. Beskickning-ens åtgärder inskränks då i första hand till att lämna upplysningar om finska medborga-re och i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar som befinner sig på krisområdet.

Beskickningens verksamhet baserar sig på en helhetsprövning som följer av de nämnda omständigheterna och på vilka faktiska möj-ligheter beskickningen har att agera i krissi-tuationen. Beskickningen är inte skyldig att bistå mera än de faktiska möjligheterna att agera förutsätter. I praktiken kan evakuering eller hemsändning i själva verket vara omöj-lig på grund av att t.ex. kommunikationsför-bindelserna eller vägnätet eller lufrummet har stängts. Därför kan beskickningarna inte garantera personernas liv och hälsa i krissi-tuationer.

18 §. *Kontakt och information.* I krissitua-

tioner känner de närmast anhöriga naturligtvis oro över det skedda och har ett behov av att få kontakt med sina anhöriga. Det har därför ansetts nödvändigt att ta in bestämmelser om kundernas kontakt med närmaste anhöriga i krissituationer eller vid hot om sådana. Med stöd av 1 mom. skall beskickningen bistå med kontakterna i mån av möjlighet. På grund av krissituationen kan beskickningen ha begränsade möjligheter att hålla kontakt med de anhöriga, t.ex. om kommunikationsförbindelserna inte fungerar. Beskickningen kan hålla kontakt med de anhöriga via utrikesministeriet. Kontakterna begränsas till de absolut nödvändiga. Ju större krisen är, desto flera personer berörs av kontakterna. Det är inte ändamålsenligt att beskickningen upprätthåller kontakt med de anhöriga i större utsträckning än vad som är nödvändigt. Omfattningen prövas av beskickningen enligt situation.

I 2 mom. föreslås en bestämmelse om kontakten mellan beskickningen och utrikesministeriet. Beskickningen skall förmedla uppgifter till utrikesministeriet om finska medborgare och i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar som befinner sig på krisområdet och om hur krissituationen utvecklas. Detta är nödvändigt bl.a. därför att utrikesministeriet får förfrågningar om resor till området och å andra sidan vill de anhöriga i hemlandet få uppgifter om sina anhöriga på krisområdet. I en krissituation kan beskickningen också behöva ministeriets råd, anvisningar och bistånd t.ex. för att ordna evakuering.

I enlighet med 5 § i förslaget kan utrikesförvaltningen ge allmänna råd om hur pass tryggt det är att resa till en viss stat. Med stöd av 3 mom. skall utrikesministeriet eller beskickningen enligt egen prövning kunna informera om resor till ett visst område samt om omständigheter som gäller vistelse där eller resor därifrån. Informationen kan lämnas via massmedierna, och den kan innehålla en bedömning av t.ex. de riskfaktorer som hänför sig till och som inverkar på säkerheten vid resor till ett visst land.

5 kap. Tjänster för dem som berövats sin frihet och till åtalade

19 §. *Omedelbart bistånd till den berövats sin frihet.* I paragrafen definieras begreppet den som berövats sin frihet och bestäms om omedelbart bistånd till sådana som berövats sin frihet. Med den som berövats

sin frihet avses enligt 1 mom. en finsk medborgare och en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning som är anhållen eller häktad eller på något annat sätt har berövats sin frihet genom myndigheternas försorg på grund av misstanke om brott eller som avtjänar ett frihetsstraff. I paragrafen nämns anhållan och häktning som några former av frihetsberövande. På grund av de terminologiska skillnaderna i olika länders lagstiftning är det omöjligt att definiera alla former av frihetsberövande i den föreslagna lagen.

Enligt artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser samt sedvanerätt skall den som anhålls, sätts i fängelse eller häkte eller på något annat sätt berövas sin frihet ha rätt att be polis- eller fängelsemyndigheterna att underrätta en finsk beskickning om frihetsberövandet. Dessutom skall bl.a. med stöd av en bestämmelse i konsularöverenskommelsen mellan Ryssland och Finland frihetsberövandet anmälas oberoende om den som berövats sin frihet begär det eller inte. När beskickningen har fått uppgift om ett frihetsberövande, skall beskickningen enligt 1 mom. omedelbart ta kontakt med den som berövats sin frihet, under förutsättning att han begär det. Även om polis- eller fängelsemyndigheten skulle meddela att den som berövats sin frihet inte vill ha kontakt med beskickningen, skall beskickningen försöka få personen i fråga att själv bekräfta huruvida han vill ha kontakt med beskickningen eller inte.

I 2 mom. bestäms om andra direkta åtgärder som gäller information till anhöriga om det inträffade, besök hos den som berövats sin frihet samt tillgodoseende av hans rättskydd. På begäran av den som berövats sin frihet skall beskickningen underrätta en nära anhörig eller någon annan namngiven person om det inträffade. Den som berövats sin frihet har inte alltid velat underrätta de anhöriga eller någon annan om situationen. I stället för den anhöriga kan någon annan som den som berövats sin frihet namnger underrättas.

En företrädare för beskickningen kan i mån av möjlighet besöka den som berövats sin frihet. Man skall försöka ordna besöket så snabbt som möjligt efter att beskickningen har fått uppgift om frihetsberövandet. Företrädaren skall i första hand höra till beskickningens personal, men i praktiken kan besök ordnas t.ex. med hjälp av en honorär konsul eller någon biståndsorganisation. Be-

sök av någon som inte hör till beskickningens personal kan komma i fråga i synnerhet när avståndet är långa eller när den som berövats sin frihet finns i en stat där Finland inte har någon beskickning. Behovet av besök bedöms i synnerhet med tanke på den som berövats sin frihet. Alla har inte samma förutsättningar att klara av situationen t.ex. på grund av bristande språkkunskap och för att de inte känner till rättssystemet. Om den som berövats sin frihet motsätter sig besöket ordnas det inte.

För att tillgodose rättsskyddet för den som berövats sin frihet är det beskickningens uppgift att enligt behov bistå med att skaffa rättsbiträde, annan rättshjälp enligt den lokala lagstiftningen och tolk. Syftet med dessa åtgärder är att den som berövats sin frihet skall ha tillräcklig beredskap att driva sin sak och försvara sina rättigheter. Det kan hända att staten i fråga ordnar biträde och tolk åt den som berövats sin frihet, och då behövs beskickningens åtgärder nödvändigtvis inte. Även någon annan, t.ex. arbetsgivaren, kan ha skött om att det ordnas med biträde och tolk.

20 §. *Bistånd under frihetsberövandet.* I 1 mom. bestäms om beskickningens kontakt med den som berövats sin frihet. Enligt momentet skall man hålla kontakt med den som berövats sin frihet enligt behov och de lokala förhållandena. Beskickningen skall försöka hålla regelbunden kontakt med den som berövats sin frihet. Kontakt med den som berövats sin frihet kan upprätthållas med hjälp av besök, brev, telefon eller annan datateknik. Besökaren kan även i detta fall vara någon annan än en som är anställd vid beskickningen. Besök i början av frihetsberövandet är särskilt viktigt för den som berövats sin frihet. På vilket sätt och hur ofta man håller kontakt bestäms enligt behovet och de lokala förhållandena, inklusive fängelsets läge, i det enskilda fallet i fråga. T.ex. stort avstånd mellan beskickningen och fängelset gör att det inte är möjligt att särskilt ofta ordna besök av någon som hör till beskickningens personal.

Fängelseförhållandena och fångarnas behandling i staten i fråga kan avvika avsevärt från motsvarande förhållanden i Finland. Beskickningen har i 2 mom. ålagts uttrycklig skyldighet att följa hur den som berövats sin frihet behandlas. Beskickningen skall i synnerhet se efter att den som berövats sin frihet behandlas i enlighet med internatio-

nellt accepterade mänskliga rättigheter och att han inte behandlas sämre än statens egna medborgare. Flera länder godkännt fördrag och handlingar som gäller grundläggande mänskliga rättigheter. De viktigaste av dessa när det gäller de frihetsberövades och de åtalades status och behandling är FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. FN har 1955 godkänt minimistandarder gällande behandlingen av fångar. Oavsett frihetsberövande gäller de grundläggande mänskliga rättigheterna varje person. På grund av frihetsberövandet kan vissa rättigheter vara begränsade, t.ex. rörelsefriheten, rätten till privatliv, föreningsfriheten och rösträtten. Vid behov kan beskickningen informera den som dömts i en främmande stat och förlorat sin frihet om möjligheterna att i vissa fall avtjäna frihetsstraffet i Finland.

Om behandlingen av och häktnings- eller fängelseförhållanden för den som berövats sin frihet strider mot internationellt accepterade mänskliga rättigheter, skall beskickningen försöka få en förändring till stånd. Till detta förpliktar även förslaget till 4 §. Att beskickningen ingriper i behandlingen på grundval av att de mänskliga rättigheterna kränkts kan inte betraktas som inblandning i landets inre angelägenheter. Även om beskickningen försöker få till stånd en förändring för att förbättra behandlingen av en fånge eller någon annan som berövats sin frihet, lyckas detta ändå inte alltid.

Med stöd av samma moment skall beskickningen vara skyldig att följa hur myndigheten i den främmande staten sköter ett ärende. Syftet är att beskickningens aktiva skötsel av ärendena skall bidra till att ett ärende inte utan orsak fördröjs hos myndigheten och att myndigheten sköter ett ärende som berör en som berövats sin frihet så sakligt som möjligt. Beskickningen har dock inte rätt att kräva att ett beslut eller ett annat avgörande i ett ärende skall ha ett visst innehåll.

Med stöd av 3 mom. ges beskickningarna möjlighet att enligt egen prövning bistå med ansökan om benådning eller förtida frigivning på begäran av den som berövats sin frihet. Det hör till den som berövats sin frihet eller dennes biträde att göra ansökan med beaktande av bestämmelsen i förslaget

till 6 § 2 mom., enligt vilken beskickningen eller en som är anställd vid den inte kan vara rättegångsbiträde, rättegångsombud eller juridisk rådgivare. Beskickningen kan på begäran av den som berövats sin frihet inhämta uppgifter om ansökningsförfarandet och om möjligheterna att ansöka om benådning eller förtida frigivning i landet i fråga och vid behov berätta vad han skall göra för att få ett rättsbiträde. Grunden för prövningsrätten är att beskickningarna inte i alla stater har tillräckliga förutsättningar att bistå med ansökan.

21 §. *Förmedling av pengar till den som berövats sin frihet.* Beskickningen kan mot en insättning på konto förmedla pengar till den som berövats sin frihet för betalningen av böter eller borgen som ställts som villkor för frigivning. I bestämmelsen har beaktats de beslut som fattats inom Europeiska unionen den 19 december 1995 om det skydd som diplomatiska och konsulära beskickningar ger medborgare i Europeiska unionen samt om åtgärder för att tillämpa beslutet om skydd. Med stöd av beslutet skall en diplomatisk beskickning som ger EU-medborgare skydd förmedla pengar som en anhållens eller häktads anhöriga eller vänner har betalat för borgen eller böter. Syftet med bestämmelsen är att finska medborgare skall få samma tjänster från beskickningen som övriga unionsmedborgare. Borgen eller böterna skall vara fastställda av en behörig myndighet, för att beskickningen skall kunna förmedla pengar för dessa ändamål. Pengarna förmedlas inte om den som berövats sin frihet kan få de pengar som behövs på annat sätt.

22 §. *Bistånd till åtalade.* Paragrafen gäller sådana som är åtalade på grund av misstanke om brott, men som inte har berövats sin frihet. Beskickningens uppgift är att enligt behov bistå den åtalade med att skaffa rättsbiträde, annan rättshjälp enligt den lokala lagstiftningen och tolk och att hålla kontakt med den åtalade. Det är ändamålsenligt att begränsa beskickningens åtgärder i första hand till omständigheter i anslutning till tillgodeendet av rättsskyddet. Behovet av hjälp är beroende av den åtalades egna möjligheter att sköta sin sak och myndigheternas åtgärder för att skaffa rättshjälp och tolk.

6 kap. Tjänster vid dödsfall

23 §. *Anmälan om dödsfall.* Beskickning-

arnas tjänster vid dödsfall gäller anmälan om dödsfall (23 §), begravning, kremering och hemsändning av avlidna (24 §) och utredning om dödsorsak (25 §). I enlighet med 23 § skall en beskickning vara skyldiga att underrätta utrikesministeriet om ett dödsfall, om beskickningen har fått uppgifter om att en finsk medborgare, som är bosatt i Finland, har avlidit inom dess verksamhetsområde. Lagrummet gäller också i 2 § 1 mom. avsedda utläningar som är stadigvarande bosatta i Finland.

Uppgifter om dödsfall skall enligt paragrafen också ges till en nära anhörig eller någon annan den avlidne närstående person. Det har inte ansetts vara nödvändigt att i paragrafen definiera huruvida uppgift om dödsfallet i det sistnämnda fallet ges av utrikesministeriet eller beskickningen. Ändamålsenligheten avgör vem som förmedlar uppgiften. Om den avlidne har en medresenär, som finns inom beskickningens verksamhetsområde och som är en nära anhörig eller någon annan närstående person till den avlidne, är det mest ändamålsenligt att beskickningen förmedlar uppgiften. Om någon nära anhörig eller någon annan person i fråga inte vistas inom beskickningens verksamhetsområde, är det utrikesministeriets uppgift att bistå med förmedlandet av uppgifterna. Uppgifter om ett dödsfall förmedlas endast till en sådan i paragrafen avsedd person vars identitet och vistelseort kan utredas med rimligt besvär. Beskickningen ser till att den befolkningsdataanmälan som ansluter sig till dödsfallet tillställs befolkningsregistercentralen när en finsk medborgare har avlidit utomlands.

24 §. *Begravning, kremering och hemsändning av avlidna.* Beskickningen kan enligt paragrafen vidta åtgärder för att ordna begravning, hemsändning till Finland eller kremering av en avlidne endast på en nära anhörigs begäran. Beskickningens åtgärder kan vara endast förmedlande, eftersom det i praktiken är någon lokal begravningsbyrå som sköter hemsändningen av den avlidne i enlighet med de lokala bestämmelserna. Beskickningens uppgift är då att bistå den anhörige med att ordna begravning, kremering eller hemsändning av den avlidne tillsammans med den lokala begravningsbyrån. I vissa länder och i vissa situationer kan det vara nödvändigt att beskickningen följer att den lokala begravningsbyråns handlande är korrekt.

I 2 mom. bestäms om åtgärder när den avlidnes anhöriga inte sköter om begravning, kremering eller hemsändning. Beskickningen skall då ta kontakt med den lokala myndigheten för att begrava eller kremera den avlidne i enlighet med lokal sedvänja. Bestämmelser om avgifter för begravning, kremering och hemsändning av avlidna och bistånd i anslutning därtill och om ansvar för andra kostnader i anslutning till saken ingår i 39 §.

25 §. *Utredning om dödsorsak.* Utgångspunkten är att den avlidnes nära anhöriga skaffar dödsattest eller någon annan utredning om dödsorsaken. Beskickningen kan bistå med att skaffa utredningen, om utredningen inte fås på något annat sätt, t.ex. på grund av lokala datasekretessbestämmelser. Även finska myndigheter kan begära att attesten skall lämnas, varvid utrikesministeriet med stöd av 3 § skall ge nödvändig handräckning.

7 kap. Tjänster som gäller kvarlåtenskap

26 §. *Meddelande om kvarlåtenskap till arvinge.* Av paragrafens rubrik framgår det viktigaste syftet med de tjänster som tillhandahålls i fråga om kvarlåtenskapsärenden. Syftet med tjänsterna är att en finsk medborgare eller en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning skall få information om arv som denne har att få i utlandet. Enligt 1 mom. skall beskickningen underrätta utrikesministeriet om kvarlåtenskap som nämnda person kan ha arvsrätt till. Beskickningen får i allmänhet information om kvarlåtenskap av de lokala myndigheterna eller av personer som stått den avlidne nära. Beskickningen behöver inte vara säker på att arvingen är finsk medborgare. Beskickningen har skäl att anta att personen i fråga har arvingar som är finska medborgare, om den avlidne är finsk medborgare eller före detta finsk medborgare. När det gäller en utlänning har beskickningen kunnat få uppgifter om att den avlidne har släktingar i Finland eller att den avlidne t.ex. har hållit kontakt med Finland. I lagen nämns också någon annan part, eftersom det i alla situationer inte går att få säker information om t.ex. den efterlevande makans eller makens ställning när det gäller arvet. Uppgifter om kvarlåtenskapen behöver inte förmedlas till alla arvingar eller andra parter, utan i enlighet med 1 mom. endast till den vars identitet och vistelseort kan klarläggas

med rimligt besvär.

I 2 mom. begränsas anmälningsskyldigheten. Om kvarlåtenskapen på orten där den finns har omhändertagits av en arvinge eller någon annan som har rätt till den eller om en arvinge eller någon annan som har rätt till kvarlåtenskapen har börjat sköta den, underrättar beskickningen inte utrikesministeriet om kvarlåtenskapen. När en arvinge eller någon annan som har rätt till kvarlåtenskapen känner till den eller sköter den, är det inte längre nödvändigt med något meddelande. Kvarlåtenskapen kan också finnas på flera olika orter. Anmälningsskyldighet föreligger emellertid inte om en del av kvarlåtenskapen på det sätt som avses i 2 mom. är känd eller har omhändertagits av en arvinge eller någon annan som har rätt till den.

27 §. *Andra uppgifter i anslutning till kvarlåtenskap.* I 1 mom. bestäms om beskickningens åtgärder i en situation där en i Finland bosatt finsk medborgare eller en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning misstänker att han har arvsrätt till kvarlåtenskap i utlandet, om vilken beskickningen inte har fått några uppgifter. Det är i allmänhet fråga om fall där arvingens ena förälder är utlänning. I dessa fall får beskickningen i undantagsfall uppgifter om kvarlåtenskap på annat sätt än när en finsk medborgare eller före detta finsk medborgare avlider. Beskickningen kan på begäran av en i Finland bosatt finsk medborgare eller en i 2 § 1 mom. avsedd utlänning höra sig för hos myndigheten inom dess verksamhetsområde om kvarlåtenskapen finns inom beskickningens verksamhetsområde och vem som sköter kvarlåtenskapen. Förfrågan kan göras om personen i fråga sannolikt har arvsrätt till kvarlåtenskapen. Det är fråga om en sådan situation åtminstone när personen i fråga har fått uppgift om att en förälder eller någon annan nära släkting har avlidit utomlands. Syftet med ordalydelsen är att poängtera att den som eventuellt befinner sig i ställning som arvinge är skyldig att förklara grunderna till sin förfrågan.

Med stöd av 2 mom. skall beskickningen vid behov bistå arvingarna med att skaffa en boförvaltare för att sköta kvarlåtenskap som finns inom beskickningens verksamhetsområde. I synnerhet när arvingarna befinner sig i Finland kan de behöva beskickningens hjälp med att skaffa en boförvaltare. Skötseln av boet och övriga åtgärder sker i enlig-

het med lokal lagstiftning, och beskickningen är inte skyldig att vidta andra åtgärder för att sköta boet, t.ex. bouppteckning. Bestämmelser om att skyldigheten att ge kunderna råd och vägleda dem är av förstahandskaraktär finns i 7 §, medan syftet med 2 mom. är att nämna uttryckligen rådgivning och vägledning i anslutning till kvarlåtenskapsärenden.

8 kap. Tjänster som gäller inhämtande av uppgifter om enskilda

28 §. *Personer som misstänks ha försvunnit och som misstänks ha blivit utsatta för brott.* Paragrafens 1 mom. gäller beskickningens åtgärder när en i 2 § 1 mom. avsedd person som tillfälligt vistas utomlands misstänks ha försvunnit eller misstänks ha blivit utsatt för ett brott inom beskickningens verksamhetsområde. Sålunda skall personen i fråga vara finsk medborgare eller en i Finland stadigvarande bosatt utlänning som tillfälligt vistas utomlands. Om den som misstänks vara försvunnen redan har varit försvunnen en längre tid, anses denne i enlighet med 1 mom. vistas tillfälligt utomlands, om syftet med utlandsvistelsen ursprungligen har varit av tillfällig karaktär. När det gäller någon som är stadigvarande bosatt utomlands skall den som gör förfrågan vända sig direkt till de lokala myndigheterna eller till någon annan instans för att finna en person och reda ut dennes förhållanden.

Vårdnadshavaren eller en nära anhörig till den som misstänks ha försvunnit eller misstänks ha blivit utsatt för ett brott kan av grundad anledning begära beskickningens hjälp. Den som gör förfrågan skall motivera varför man misstänker att personen i fråga har försvunnit eller har blivit utsatt för ett brott. Det kan t.ex. vara så att personen i fråga inte har återvänt från en utlandsresa eller att dennes regelbundna kontakter med nära anhöriga eller vårdnadshavare plötsligt har upphört. Den som gör förfrågan skall också motivera varför personen i fråga skulle ha försvunnit just inom beskickningens verksamhetsområde. Genom kravet på grundad anledning försöker man få den som gör förfrågan att ge så noggranna uppgifter som möjligt om personen i fråga och orsakerna till sina misstankar, vilket är en förutsättning för att förfrågan skall lyckas.

På vårdnadshavarens eller en nära anhörigs begäran kan beskickningen höra sig för om

en persons förhållanden och vistelseort inom dess verksamhetsområde. På vilket sätt förfrågan görs beror på de lokala förhållandena. Enligt 1 mom. skall förfrågan i första hand göras genom myndigheterna inom verksamhetsområdet, eftersom de har de bästa förutsättningarna att söka. Sådana myndigheter kan vara t.ex. polisen och gränsbevakningsmyndigheterna. Vid behov kan förfrågningar också riktas direkt bl.a. till inkvarteringsrörelser och sjömanskyrkor.

I 2 mom. bestäms om överlämnandet av erhållna upplysningar till den som gjort förfrågan. I regel behövs den berördes samtycke för att uppgifter skall kunna utlämnas. Beskickningen kan med stöd av 2 mom. inte ge den som gjort förfrågan uppgifter som beskickningen fått om en myndig person, om denne motsätter sig det. Personen kan ombes att själv ta kontakt med sina anhöriga eller sin vårdnadshavare. Om det inte är möjligt att få samtycke t.ex. därför att personen i fråga är allvarligt sjuk, kan beskickningen meddela de uppgifter den erhållit, om det är synnerligen sannolikt att samtycke skulle ha getts. Sannolikheten kan bedömas på grundval av s.k. normal livserfarenhet. Uppgifter om en minderårig får alltid utlämnas till den minderåriges vårdnadshavare.

Om den som misstänks ha försvunnit eller misstänks ha blivit utsatt för ett brott är nödställd, bistår beskickningen personen i fråga på det sätt som föreslås i 3 kap.

29 §. *Förfrågan gällande barns förhållanden.* Enligt paragrafen kan beskickningen höra sig för om ett barn som tillfälligt vistas utomlands, när barnet inte misstänks ha försvunnit eller ha blivit utsatt för något direkt brott, men när det finns grundad anledning att misstänka att barnets förhållanden äventyrar eller hotar att äventyra barnets hälsa. Med barn avses finska medborgare och i Finland stadigvarande bosatta i 2 § 1 mom. avsedda utlänningar under 18 år. Vistelsens tillfälliga natur bedöms på det sätt som förklaras i samband med 28 §.

Ett barns hälsa kan äventyras t.ex. om den psykiska eller fysiska omvårdnaden om barnet försummas. Barnet kan t.ex. vara ensamt på en utlandsresa, och kan inte ta hand om sig självt. Barnet kan vara tillfälligt utomlands med sin ena vårdnadshavare, som inte ser till barnets välfärd, t.ex. till följd av missbruk av rusmedel eller problem med hälsan. Grundad anledning till misstankar kan också vara anmälningar från myndighe-

ter inom beskickningens verksamhetsområde eller från medresenärer.

Förfrågan görs i första hand genom myndigheterna inom beskickningens verksamhetsområde, varvid man i mån av möjlighet skall försöka få den lokala fackmyndighetens utredning om saken. Med beaktande av de lokala förhållandena kan förfrågan också göras på något annat sätt.

Paragrafen gäller endast situationer där barnets vårdnadshavare framställt om att barnets omständigheter skall utredas. Dessutom skall beskickningen alltid bistå andra finska myndigheter, t.ex. socialvårdsmyndigheterna, med att utreda barns förhållanden när det finns särskilda bestämmelser om saken samt enligt prövning också i andra fall. Handräckning skall ges t.ex. med stöd av 45 § 3 mom. barnskyddslagen (683/1983) på kommunens begäran för utredning av behovet av barnskydd utomlands.

30 §. *Inhämtande av handlingar eller adressuppgifter om personer.* I paragrafen bestäms om möjligheten att genom beskickningen skaffa ämbetsbevis eller andra handlingar gällande en enskild eller att få reda på adresser. För att en handling skall kunna skaffas fram behövs en skriftlig anhållan till beskickningen eller utrikesministeriet. Anhållan kan i allmänhet riktas till beskickningen när sökanden vistas inom beskickningens verksamhetsområde. I övriga fall skall anhållan i allmänhet riktas till utrikesministeriet. Av anhållan skall framgå motiveringen till anhållan. I paragrafen förutsätts att det är motiverat att skaffa handlingen eller ta reda på adressen med tanke på intressen, rättigheter eller skyldigheter som tillkommer den som gjort anhållan. Ämbetsbevis och andra handlingar eller adressuppgifter antas i allmänhet behövas för bouppteckningar. Andra handlingar kan också vara t.ex. ett beslut om skilsmässa eller intyg över äktenskap utfärdat i en främmande stat när det behövs för att tillgodose någons intressen och rättigheter, t.ex. för att fastställa eller ansöka om skilsmässa i Finland. Det är inte alltid möjligt att få fram den begärda handlingen eller adressuppgiften t.ex. därför att det inte är tillåtet att överlämna uppgifterna till beskickningen på grund av bestämmelserna om datasekretess i staten i fråga. Begäran om att en handling eller adressuppgift skall skaffas kan göras av en person som avses i 2 § 1 mom. Grund till att skaffa en handling eller adressuppgift föreligger

åtminstone inte om den som behöver uppgiften kan få den på något annat sätt.

9 kap. Tjänster för att återföra barn

31 §. *Förutsättningar för åtgärder för att återföra barn.* I paragrafen bestäms om de förutsättningar under vilka beskickningen kan bistå med att överflytta barn. I 32 § bestäms vilka dessa åtgärder kan vara. I det föreslagna 31 § 1 mom. bestäms om grunderna för beskickningens bistånd, om barnet olovligt har förts bort från Finland till en främmande stat eller olovligt har kvarhållits och inte återförts till Finland. Huruvida barnet har förts bort eller kvarhållits olovligt bedöms med stöd av bestämmelserna i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983). I 32 § lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt bestäms om olovligt bortförande eller kvarhållande av barn. Definitionen innehåller tre kriterier. För det första förutsätts att bortförandet eller kvarhållandet av barnet kränker den rätt att ta vård om barnet som en person eller inrättning eller annat organ, antingen enskilt eller gemensamt, har enligt den rättsordning som gäller inom det område där barnet omedelbart före bortförandet eller kvarhållandet var bosatt. Ett annat krav är att denna rättighet faktiskt utövades vid tidpunkten för bortförandet eller kvarhållandet, eller skulle ha utövats om bortförandet eller kvarhållandet inte hade ägt rum. För det tredje skall bortförandet eller kvarhållandet inte anses olovligt, om innehavaren av rätten att ta vård om barnet har samtyckt till förfarandet eller godkänt det antingen uttryckligen eller konkludent. Med barn avses i lagen den som är under 16 år. I allmänhet är det fråga om en situation där den ena av två vårdnadshavare som har gemensam vårdnad om barnet eller den förälder som inte har anförtratts vårdnaden om barnet för bort ett barn som är bosatt i Finland till en främmande stat eller låter bli att återlämna barnet utan barnets vårdnadshavares eller den andra vårdnadshavarens samtycke. Kvarhållandet går ofta till så att föräldern har umgängesrätt och kvarhåller barnet i strid med bestämmelsen eller avtalet om umgänget.

Inga åtgärder vidtas när skötseln av ett ärende gällande överflyttning av ett barn hör till någon annan myndighets befogenheter på grundval av lag, förordning eller ett internationellt fördrag som är bindande för Finland.

Finland är part i konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (Haagkonventionen om barnkidnappning) och i den europeiska konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn. I Finland trädde dessa konventioner i kraft den 1 augusti 1994. I de situationer när ett barn har förts till eller olovligt kvarhållits i en stat som omfattas av Haagkonventionen om barnkidnappning eller den nämnda europeiska konventionen, har man i konventionerna kommit överens om ett förfarande och hur bortföranden av barn skall skötas mellan de behöriga myndigheterna. I Finland är nämnda centrala myndighet justitieministeriet. Om bortförandet av ett barn inte skall skötas av justitieministeriet, bistår utrikesministeriet i situationen på det sätt som bestäms i förslaget till 32 §.

Det föreslagna 2 mom. gäller en situation där ett barn under 16 som är stadigvarande bosatt inom beskickningens verksamhetsområde har förts från beskickningens verksamhetsområde till en annan beskicknings verksamhetsområde. Åtgärder förutsätter att tre kriterier uppfylls. För det första skall antingen barnet eller den vårdnadshavare som begär att barnet skall överflyttas ha finskt medborgarskap, eftersom beskickningen inte är skyldig att hjälpa medborgare i andra länder som är stadigvarande bosatta utomlands. Den andra förutsättningen för åtgärder från beskickningens sida är att bortförandet eller kvarhållandet av barnet betraktas som olovligt enligt rättsordningen i den stat från vilket barnet bortfördes eller till vilket barnet inte återlämnades. Det tredje kravet är att skötseln av ärendet gällande överflyttning av barnet inte hör till någon annan myndighets befogenheter. Åtgärder från beskickningens sida kommer i fråga först när någon annan myndighet inte bistår med överflyttningen av barnet. Ärendet kan ankomma på myndigheterna i staten i fråga t.ex. på den grunden att ärendet gäller stater mellan vilka Haagkonventionen om barnkidnappning gäller. En myndighet kan uppta ett ärende till behandling bl.a. även på den grunden att vårdnadshavaren och barnet på grund av stadigvarande bosättning har tillräckliga band till denna stat. När ett barn förs bort från en beskicknings verksamhetsområde till en annan beskicknings verksamhetsområde, skall beskickningen utreda om någon annan myndighet sköter fallet. Om så inte är fallet

bistår beskickningen barnet eller vårdnadshavaren på grundval av det finska medborgarskapet. Den som begär att barnet skall överflyttas skall i det landet från vilket barnet bortfördes eller till vilket barnet inte återlämnades ha vårdnaden om barnet direkt med stöd av lag, genom ett domstolsbeslut eller på grundval av ett avtal mellan föräldrarna eller så skall det finnas någon annan utredning om att vårdnaden om barnet enligt rättsordningen i staten i fråga tillhör den som begärt att barnet skall överflyttas.

32 §. *Åtgärder för att återföra barn.* I paragrafen bestäms om de åtgärder som beskickningen kan vidta när förutsättningarna enligt 31 § föreligger. Åtgärderna vidtas enligt behov. Vilka åtgärder som behövs i varje enskilt fall beror på det aktuella fallet. Enligt 2 mom. skall beskickningens uppgift vara att försöka arbeta för att barn skall återlämnas frivilligt och för att få till stånd uppgörelser i godo. På detta sätt försöker man få föräldrarna att sinsemellan komma fram till en lösning i saken utan att andra åtgärder behöver vidtas. Att arbeta för en uppgörelse i godo kan också vara främsta målet för den som begärt att barnet skall överflyttas och som har rätt till vårdnaden om barnet och denne vill då inte att beskickningen skall vidta andra åtgärder i saken. Man kan arbeta för en uppgörelse i godo och frivilligt återlämnande t.ex. genom att bistå vid kontakten mellan parterna och genom diskussioner med barnets föräldrar.

I 3—5 mom. anges de åtgärder som beskickningen utöver vad som nämns i 2 mom. faktiskt kan vidta för att överflytta ett barn. Åtgärderna i 3 mom. är av sådan natur att det i allmänhet är ändamålsenligast om den lokala myndigheten kan bistå med utredningen. Enligt momentet bistår beskickningen på begäran av barnets vårdnadshavare eller någon annan som har rätt att ta vård om barnet i första hand genom att framställa en begäran om handräckning till den behöriga myndigheten, för det första för att få reda på barnets vistelseort och förhållanden samt för att överflytta barnet. För det andra kan beskickningen framställa en begäran om handräckning för att den som begärt att barnet skall överflyttas skall få ett rättsbiträde och annan rättshjälp enligt den lokala lagstiftningen. När barn har förts bort till andra länder än sådana som omfattas av Haagkonventionen om barnkidnappning eller den europeiska konventionen om erkännande och

verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn kan man inte använda dessa konventioners samarbetsmekanismer för att överflytta barn. När en uppgörelse i godo eller frivilligt återlämnande är omöjligt blir vårdnadshavarens i allmänhet tvungen att antingen starta en rättsprocess om erkännande och verkställighet av beslutet gällande vårdnaden om barnet i staten i fråga eller en särskild vårdnadsrättegång för att få tillbaka barnet. För det tredje kan begäran om handräckning framställas för att få allmänna uppgifter om nödvändiga delar av lagstiftningen i staten i fråga. Detta betyder allmänna uppgifter om hur man skall förfara för att barnet skall överflyttas, behövs det rättegång eller något annat förfarande, hur beslut verkställas och vad som i lagen bestäms om förutsättningarna för att barnet skall få lämna landet. Trots att det enligt momentet i regel är myndigheterna som skall göra utredningen, kan beskickningen med beaktande av de lokala förhållandena göra utredningar också på annat sätt.

I 4 mom. bestäms om kontakt och förmedlande av uppgifter. Beskickningens uppgift är enligt momentet att bistå vid kontakten mellan parterna, i praktiken vanligen barnet, barnets föräldrar, vårdnadshavare och ombud samt förmedla uppgifter och handlingar gällande överflyttning av barnet till myndigheterna och den som begärt att barnet skall överflyttas. Vid behov kan beskickningen begära utrikesministeriets hjälp med förmedlingen av uppgifterna.

Enligt 5 mom. kan beskickningen bistå med ordnandet av hemsändning av barnet, vilket kan gälla koordinering för överlämnandet av barnet och praktiska researrangemang med beaktande av förslaget till 6 § 1 mom., med stöd av vilket beskickningen skall, med beaktande av allmän internationell rätt samt internationella fördrag som är bindande för Finland, sköta konsulära tjänster inom de gränser som uppställs i de lagar och bestämmelser som gäller i beskickningens verksamhetsområde. Beskickningen kan inte vidta åtgärder i strid mot lagstiftningen i staten i fråga för att omhänderta och återföra barnet till den som begärt återförande.

10 kap. Notariella tjänster

33 §. *Notarius publicus vid beskickningen.*
I 1 mom. bestäms vilka personer som utom-

lands är berättigade att sköta uppgifter som i Finland ankommer på notarius publicus eller som på grundval av lag, förordning eller internationella fördrag ankommer på beskickningen eller tjänstemän vid beskickningen. De uppgifter för notarius publicus som kan skötas vid beskickningen definieras närmare i förslaget till 34 §. För närvarande bestäms vem som har rätt att utföra dessa uppgifter i 6 § lagen om utrikesförvaltningen, som är avsedd att upphävas samtidigt som lagen om konsulära tjänster träder i kraft. Det har inte ansetts nödvändigt att ändra definitionen på personer som har rätt att utföra uppgifterna, utan 33 § motsvarar 6 § i den nuvarande lagen om utrikesförvaltningen. Rätten att utföra uppgifterna baserar sig antingen direkt på personens ställning eller på utrikesministeriets befullmäktigande, varvid personen i fråga skall vara en finsk medborgare som är anställd vid beskickningen. Sålunda kan enligt 33 § 1 mom. de uppgifter som nämns i 34 § inom beskickningens verksamhetsområde skötas av en vid beskickningen tjänstgörande attaché eller administrativ attaché och av en tjänsteman i högre tjänsteställning än dessa samt av andra finska medborgare som är anställda vid beskickningen och som utrikesministeriet av särskilda skäl har befullmäktigat att sköta en uppgift.

Enligt 2 mom. kan rätten att sköta vissa uppgifter enligt 34 § begränsas genom utrikesministeriets beslut. Utrikesministeriet kan begränsa rätten att sköta vissa uppgifter för den som på grundval av sin ställning fått notariella rättigheter i samband med ett befullmäktigande enligt 33 § eller senare bestämma att personen i fråga har rätt att sköta endast vissa notariella uppdrag, t.ex. styrka underskrifter och styrka avskrifter. I den allmänna motiveringen till lagförslaget har konstaterats att möjligheten att begränsa rätten att sköta vissa notariella uppdrag är viktig för att säkerställa att den som sköter uppdragen har tillräcklig kunskaper och färdigheter att sköta varje enskilt notariellt uppdrag.

Med stöd av 3 mom. har en honorär konsul rätt att inom sitt verksamhetsområde sköta de uppgifter som utrikesministeriet har befullmäktigat honom till.

34 §. *Notarius publicus uppgifter vid beskickningen.* I 1 mom. ingår en förteckning över uppgifter som med stöd av lagen om notarius publicus i Finland ankommer på

notarius publicus och som skall utföras vid beskickningarna. Så som har förklarats i den allmänna motiveringen har man försökt reglera notarius publicus uppgifter vid beskickningen så att uppgifterna är sådana att det är ändamålsenligt att utföra dem vid beskickningarna. Dessa uppgifter är att styrka underskrifter, att styrka avskrifter av handlingar samt att utfärda intyg över innehållet i företedda handlingar. Intyget över innehållet i en handling kan vara en redogörelse för handlingens innehåll som sådant eller delvis eller ett utdrag ur handlingen. Intyget gäller endast handlingens innehåll, eftersom det är inte möjligt att utfärda intyg över en handlingens riktiga form eller dess giltighet.

I 2 mom. bestäms om andra notariella uppgifter som sköts vid beskickningarna. Strävan är att i den föreslagna lagen definiera de övriga uppgifter som det är nödvändigt att utföra vid beskickningen i form av notariella uppdrag (1—3 punkten). Beskickningen kan enligt 2 mom. 1 punkten på grundval av företedd utredning utfärda intyg över att någon lever eller intyg över någon omständighet. Ett intyg över någon omständighet kan gälla t.ex. att man på grundval av en anteckning i passet intygar att personen i fråga vid tidpunkten för utfärdandet av passet har varit finsk medborgare. Ett intyg över någon omständighet gäller inte, liksom inte heller ett intyg över en handlingens innehåll, sakens materiella sida, t.ex. handlingens eller en antecknings riktighet eller giltighet. Det går inte att utfärda ett intyg över en sådan omständighet. Enligt momentets 2 punkt kan beskickningen styrka en underskrift och undertecknarens namn i en handling eller ett intyg som utfärdats av en myndighet inom beskickningens verksamhetsområde, om ett internationellt avtal som binder Finland inte hindrar detta och om beskickningen har behörigt namnteckningsprov, uppgift om undertecknarens tjänsteställning och prov på myndighetens stämpel. Det är fråga om s.k. legalisering av handling. I regel kan beskickningen legalisera det lokala utrikesministeriets handlingar och intyg utfärdade av utrikesministeriet. Syftet med kraven på namnteckningsprov, tjänsteställning och stämpelprov är att förhindra oegentligheter i anslutning till legaliseringar.

I 3 punkten bestäms om beskickningens möjlighet att av grundad anledning styrka att den som utfärdat ett intyg av utrikesministeriet med stöd av 7 § 1 mom. lagen om nota-

rius publicus har den tjänsteställning som nämns i handlingen och laglig rätt att utfärda ett sådant intyg. Det är alltså fråga om en av utrikesministeriet legaliserad handling, för vilken man normalt borde inhämta legalisering av den främmande statens beskickning. Den som anhåller om åtgärden borde kunna påvisa att åtgärden inte har kunnat eller skulle ha kunnat vidtas i Finland eller i något annat land där nämnda främmande stat har en beskickning.

Punkt 4 gäller skyldigheten att vidta andra åtgärder som utomlands ankommer på en beskickning eller beskickningens tjänstemän enligt lag, förordning eller internationella fördrag som är bindande för Finland. Dylika uppgifter är bl.a. mottagande av utsaga om erkännande av faderskap med stöd av lagen om faderskap, bestyrkande av köp på grundval av köpvittnesförordningen samt konsulära tjänstemäns skyldighet att styrka översättningar med stöd av överenskommelsen mellan Finland och Ryssland om rättsskydd och rättshjälp i mål och ärenden av civil- och familjerättslig natur samt i brottmål.

De uppgifter som avses i paragrafen utförs på begäran av antingen en finsk sammanslutning eller en enskild, om denne är finsk medborgare eller någon annan person som avses i 2 § 1 mom. Dessutom kan med stöd av 2 § 3 mom. den som erhåller notariella tjänster också vara någon annan utlänning eller en utländsk sammanslutning. Beskickningen kan av särskilda skäl vidta även åtgärder som nämns i 34 § 1 och 2 mom. på en utlännings begäran. En särskild orsak kan vara att handlingen är utfärdad av en finsk myndighet eller avsedd för en sådan eller att en finsk medborgare, en finsk sammanslutning eller en i 2 § 3 mom. avsedd utlänning har ett rättsligt intresse i saken. Om en utlänning kan erhålla nödvändiga notariella tjänster från en utländsk myndighet inklusive sin beskickning i Finland, föreligger inga särskilda skäl för åtgärder från beskickningens sida. På en utlännings begäran skall beskickningen dock sköta de notariella uppdrag som den är skyldig att sköta med stöd av lag, förordning eller internationella fördrag.

35 §. *Rätt att vägra att vidta åtgärder.* Enligt 5 § lagen om notarius publicus må notarius publicus icke vidtaga åtgärd, som ankommer på särskild myndighet eller inrättning, ej heller om ärendet är av den beskaffenhet, att åtgärd av notarius publicus icke

kan anses sakenlig. För tydlighetens skulle föreslås dessutom en uttrycklig bestämmelse om rätt att reagera på oegentligheter i anslutning till notariella uppdrag. Grund för vägran kan för det första vara att innehållet i en handling eller någon annan utredning inte motsvarar fakta som utrikesministeriet eller beskickningen känner till. Fakta kan gälla t.ex. omständigheter som har att göra med en person eller en sammanslutning, t.ex. namn, ålder eller medborgarskap. Fakta kan gälla en situation som beskrivits i handlingen, så att dess innehåll eller uppgifterna om den avviker från det som utrikesministeriet eller beskickningen känner till.

För det andra föreligger rätt att vägra att vidta en åtgärd när det finns grundad anledning att misstänka att handlingen, myndighetens underskrift eller ett intyg utfärdat av en myndighet har förfalskats eller att handlingen har upprättats för att användas i lagstridigt syfte. Detta är viktigt därför att efter att beskickningen har utfört ett notariellt uppdrag förhåller sig utomstående till handlingen i fråga som om rättsfakta i den vore obestriddliga, trots att det notariella uppdraget gäller endast t.ex. att styrka en avskrift av handlingen.

11 kap. **Behandlingen av personuppgifter i krissituationer**

36 §. *Förändret av registret och ändamålet med det.* Paragrafen anger ändamålet med registret och vem som är registeransvarig. Användningen av personregistret skall vara sakligt motiverad med avseende på den registeransvariges verksamhet och förvaltning. Beskickningens uppgift är i enlighet med 4 kap. i den föreslagna lagen att bistå i krissituationer och när sådana hotar. Beskickningen har med stöd av 1 mom. rätt att föra ett personregister, om det är nödvändigt för skötseln av de uppdrag som avses i 4 kap. Att föra personregister kan vara nödvändigt uttryckligen med tanke på de berördas personliga säkerhet. Syftet med registret är att säkerställa att beskickningen har möjligheter att i en krissituation eller när en sådan hotar så snabbt som möjligt få kontakt med personer som befinner sig i krisområdet och som beskickningen skall bistå. Enligt momentet är det beskickningen som fattar beslutet om att föra ett personregister. Detta är ändamålsenligt därför att beskickningen har de bästa förutsättningar att bedöma nödvändig-

heten av registret, eftersom den bäst känner till de lokala förhållandena.

Enligt 2 mom. tillämpas på personregistret lagstiftningen om skydd av personuppgifter, om inte något annat bestäms i den föreslagna lagen. Annan lagstiftning om skydd av personuppgifter kompletterar lagen om konsulära tjänster. Kompletterande bestämmelser som kan nämnas särskilt är bestämmelserna om den registrerades rättigheter och om förvaring av personuppgifter och datasäkerhet, t.ex. om utplåning och arkivering av personregister som den registeransvarige inte längre behöver.

37 §. *Behandlingen av personuppgifter.* Enligt artikel 7 c i direktivet om personuppgifter får personuppgifter behandlas endast om handlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den registeransvarige, eller enligt artikel 7 d, om handlingen är nödvändig för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade. I 4 kap. i den föreslagna lagen bestäms om beskickningens bistånd i krissituationer. Utförandet av dessa uppdrag motiverar behandlingen av uppgifter. Åtgärderna gäller de berördas personliga säkerhet, t.ex. skydd av liv och hälsa. Behandlingen kan anses vara nödvändig för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade. Enligt 1 mom. har beskickningen rätt att behandla de uppgifter som behövs för skötseln av uppdrag som nämns i 4 kap. Med behandling av personuppgifter avses insamling, registrering, organisering, användning, utlämnande, lagring, ändring, samkörning, blockering, utplåning och förstöring av personuppgifter samt andra åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifterna. Med personuppgifter avses åter alla slags anteckningar som beskriver en individ eller dennes egenskaper eller levnadsförhållanden som kan hänföras till en bestämd fysisk person eller till hans familj eller någon som lever i gemensamt hushåll med honom.

Beskickningen har rätt att utan hinder av sekretessbestämmelserna av andra personer, myndigheter och sammanslutningar få de uppgifter som behövs för skötseln av uppdrag enligt 4 kap. Uppgifterna skall vara nödvändiga med tanke på den registrerades personliga säkerhet. Bestämmelsen är nödvändig för att sekretessbestämmelserna inte skall hindra beskickningen från att få sådana uppgifter som den behöver för att utföra

uppdrag som avses i 4 kap.

Beskickningen har rätt att behandla endast sådana uppgifter som den behöver för att sköta uppdrag som avses i 4 kap. Hur nödvändiga uppgifterna är påverkas av krissituationen och förhållandena i övrigt. Av den enskilda krissituationen beror vilka uppgifter som är nödvändiga för att tillhandahålla tjänster i just den situationen.

Enligt principen i 2 mom. skall den registrerades samtycke till behandlingen av uppgifterna alltid inhämtas när det är möjligt. Undantagsvis behöver samtycke inte inhämtas om det är omöjligt eller om det skulle medföra oskäligt besvär. På grund av en krissituation, t.ex. när kommunikationen är bruten, är det inte alltid möjligt att inhämta samtycke eller så kan det medföra orimliga besvär. När samtycke inhämtas är det mycket viktigt att förklara för den som skall registreras vad som är ändamålet med registret. Med stöd av 3 mom. skall de registrerade alltid ha rätt att förbjuda att uppgifter om dem behandlas.

38 §. *Utlämnande av uppgifter utomlands.* Enligt artikel 26 e i direktivet om personuppgifter får överföring av personuppgifter till ett tredje land som inte har en adekvat skyddsnivå ske om överföringen är nödvändig för att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade. Beskickningens åtgärder i en krissituation avser att skydda intressen som är av grundläggande betydelse för den registrerade, dvs. skydd av den personliga säkerheten. Själv skötseln av krissituationen ankommer på de lokala krismyndigheterna. Beskickningen kan lämna ut uppgifter ur personregistret till en myndighet i den främmande staten antingen med samtycke av den registrerade eller om detta är nödvändigt för att skydda hans eller hennes intressen av grundläggande betydelse. Den främmande statens myndighet kan utöver en lokal myndighet också vara det främmande landets beskickning. Att lämna ut uppgifter till ett nordiskt lands eller ett EU-lands beskickning kan vara nödvändigt, när en registrerad bistås genom åtgärder av ett annat nordiskt land eller ett EU-land eller med deras hjälp.

12 kap. Särskilda bestämmelser

39 §. *Avgifter för konsulära tjänster samt andra kostnader.* I paragrafen bestäms om skyldighet för den som erhåller konsulära

tjänster att betala för de tjänster denne erhållit från utrikesförvaltningen samt andra kostnader för skötseln av konsulära tjänster. Enligt 1 mom. bestämmer utrikesministeriet om de avgifter som skall uppbäras. Den som tar emot konsulära tjänster skall betala en expeditonsavgift till utrikesförvaltningen. Utrikesministeriet bestämmer grunderna för och storleken av avgiften med stöd av 8 § lagen om grunderna för avgifter till staten. Huvudprincipen är att utrikesförvaltningens prestationer är avgiftsbelagda. En avgiftsbelagd konsulär tjänst kan ha ett fast pris eller så kan den prissättas på företagsekonomiska grunder. Avgiftsbelagda är i regel också de särskilda kostnader som förorsakas av tillhandahållandet av tjänster, t.ex. beskickningspersonalens resekostnader i anslutning till skötseln av ett ärende.

Det föreslagna 2 mom. gäller andra kostnader för erhållandet av konsulära tjänster än de avgifter som utrikesförvaltningen bär upp för tjänsterna. Den som tar emot konsulära tjänster kan åsamkas kostnader för t.ex. sjukvård, flygresa vid hemsändning i samband med nödläge eller evakuering eller advokatarvoden och advokatkostnader. Enligt momentet svarar varken utrikesministeriet eller beskickningen för dessa utgifter. Utgångspunkten är att den som erhåller konsulära tjänster själv svarar för dessa kostnader. I momentet har i synnerhet i informations-syfte tagits med de situationer där nämnda kostnader i allmänhet uppkommer. Förteckningen innehåller således exempel och är inte någon uttömmande förteckning över alla de kostnader som kan uppstå i samband med skötseln av konsulära tjänster. Med stöd av momentet skall utrikesförvaltningen ansvara för kostnaderna endast om detta bestäms i lag.

40 §. *Beskickningens anmälningsskyldighet.* Paragrafen innehåller en bestämmelse om beskickningens skyldighet att anmäla ärenden gällande konsulära tjänster enligt 3—9 kap. som har anhängiggjorts inom dess verksamhetsområde. Anmälningsskyldighet föreligger emellertid endast om ärendets natur kräver det. Ärendet kan vara betydelsefullt eller kräva specialanvisningar från utrikesministeriet. Ärenden av sådan natur att de bör anmälas är också sådana ärenden som sannolikt förorsakar förfrågningar från anhöriga, allmänheten eller massmedierna. Dessutom bör man beakta utrikesministeriets uppgift som allmän planerare, styrare och

övervakare av den konsulära verksamheten förutsätter tillräckliga uppgifter om hur beskickningen agerar i samband med konsulära uppgifter och om de avgöranden som beskickningen träffar i ärenden som gäller konsulära tjänster. Sedvanliga ärenden som ansluter sig till beskickningens allmänna rådgivande uppgift behöver emellertid inte anmälas.

Om ett ärendes brådskande natur kräver det kan beskickningen anmäla saken först när det är möjligt efter att de omedelbara och brådskande åtgärder som ärendet kräver har vidtagits. Beskickningens primära åtgärd är naturligtvis att bistå kunden så att denne får nödvändig hjälp.

41 §. *Erhållande och utlämnande av uppgifter.* Paragrafen innehåller en bestämmelse som ger utrikesministeriet och beskickningarna rätt att erhålla och utlämna sekretessbelagda uppgifter i andra situationer än krissituationer för att lämna konsulärt bistånd som avses i denna lag. Genom bestämmelsen har beaktats regeringens proposition med förslag till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet samt till lagar som har samband med den, vilken gäller offentlighetslagstiftningen. Med stöd av 30 § i förslaget till lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet kan utöver vad som särskilt bestäms i lag en myndighet lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling till en utländsk myndighet eller ett internationellt organ, om samarbetet mellan den utländska och den finska myndigheten regleras i en för Finland bindande internationell överenskommelse eller föreskrivs i en för Finland bindande författning och om uppgifter ur handlingen enligt den föreslagna lagen kan lämnas ut till den finska myndighet som bedriver samarbetet. Eftersom konsulära tjänster gäller ärenden utomlands är det nödvändigt att ge utrikesförvaltningen rätt att i vissa situationer lämna ut information till en främmande stats myndighet. Man kan bli tvungen att lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att man skall kunna bistå en person även till finska myndigheter, t.ex. sociala myndigheter eller sjukhus. Utan hinder av sekretessbestämmelserna kan enligt paragrafen uppgifter utlämnas även till en finsk myndighet. Utlämnandet av uppgifter begränsas till situationer där utlämnandet är nödvändigt för den berördes liv, hälsa eller fysiska eller psykiska välbefinnande.

Under samma förutsättningar ges utrikes-

ministeriet och beskickningarna rätt att utan hinder av sekretessbestämmelserna få uppgifter av andra myndigheter, sammanslutningar och personer i Finland.

Att erhålla och utlämna sekretessbelagda uppgifter kan vara nödvändigt t.ex. för hemsändning till följd av att en persons hälsotillstånd har försämrats eller för att få handräckning av den lokala myndigheten för att utreda barns förhållanden eller för att överflytta barn till hemlandet.

42 §. *Återkrav.* I paragrafen bestäms om återkrav av obetalda bistånd och avgifter. Om en person har försummat att betala tillbaka bistånd eller någon annan avgift som erhållits med stöd av 13 § kan den obetalda prestationen indrivivas utan särskild rättegång. Summan kan indrivivas utan utslag eller dom på det sätt som bestäms i lagen om indrivning av skatter och allmänna avgifter i utsokningsväg (367/1961). Bistånd kan dock i undantagsfall efterskänkas, om den som försummat betalningen är medellös eller det finns andra särskilda skäl, t.ex. att indrivningskostnaderna överstiger fordringen.

43 §. *Ändringssökande.* I paragrafen har intagits en hänvisning till förvaltningsprocesslagen (586/1996). På besvär över ett beslut som utrikesministeriet eller beskickningen har fattat med stöd av den föreslagna lagen tillämpas således förvaltningsprocesslagens bestämmelser om besvärsmyndighet, anförande av besvär och besväransvisning.

44 §. *Närmare bestämmelser.* Närmare bestämmelser om verkställigheten av lagen ges vid behov genom förordning.

45 §. *Ikraftträdande.* I 45 § i lagförslaget ingår en ikraftträdelsebestämmelse. Lagen föreslås träda i kraft tidigast sex månader efter att den har antagits och blivit stadfäst.

Samtidigt som lagen träder i kraft upphävs vidare 6 och 8 § lagen om utrikesförvaltningen, vilka blivit onödiga, upphävs 33 § förordningen om utrikesförvaltningen, förordningen om utrikesrepresentationen samt förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet.

46 §. *Övergångsbestämmelse.* Bestämmelsen gäller kvarlåtenskapsärenden som har anhängiggjorts vid utrikesministeriet eller en beskickning före den 1 januari 2002. På kvarlåtenskapsärenden tillämpas bestämmelserna i 7 kap. i den föreslagna lagen. Med avvikelse från dem har arvingarna med stöd av den föreslagna övergångsbestämmelsen

alltjämt möjlighet att få hjälp från utrikesministeriet eller beskickningen med att skaffa nödvändiga handlingar, t.ex. fullmakter, och med att redovisa kvarlåtenskapsmedlen om ärendet har anhängiggjorts före 2002. För de åtgärder som utrikesförvaltningen vidtar uppbärs en avgift som fastställs av utrikesministeriet.

1.2. Lagen om utrikesförvaltningen

6 §. Den 6 § som föreslås bli upphävd gäller rätten att utföra notariella uppdrag vid beskickningen och honorära konsulers rätt att utföra notariella uppdrag inom sitt verksamhetsområde. Bestämmelser om motsvarande saker ingår i 33 § lagen om konsulära tjänster.

8 §. I den 8 § som föreslås bli upphävd gäller 1 mom. beviljandet av ekonomiskt bistånd till finska medborgare som utomlands råkat i nödställt läge och 2 mom. återkrav av beviljat bistånd. Bestämmelser om ekonomiskt bistånd till nödställda ingår i 13 § lagen om konsulära tjänster och bestämmelser om återkrav av bistånd i 42 §.

1.3. Förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet

Förordningen om ekonomiskt bistånd till nödställda finska medborgare i utlandet har getts med stöd av 8 § 1 mom. lagen om utrikesförvaltningen. Avsikten är att 11 och 13 § i den föreslagna lagen om konsulära tjänster skall ersätta både 8 § 1 mom. lagen om utrikesförvaltningen och den ifrågakvarande förordningen. Av denna anledning upphävs förordningen.

1.4. Förordningen om utrikesförvaltningen

I 33 § 1 mom. förordningen om utrikesförvaltningen bestäms när de tjänster som tillhandahålls finska medborgare skall ges utlänningar och i 2 mom. om skyldigheten att bistå medborgare från ett annat nordiskt land eller ett EU-land. Bestämmelser om utlänningar som mottagare av tjänster ingår i 2 § lagen om konsulära tjänster, genom vilken utlänningarnas ställning som mottagare av konsulära tjänster förbättras jämfört med nuläget. En bestämmelse med samma innehåll som 33 § 2 mom. förordningen om utrikesförvaltningen intas i 2 § 2 mom. lagen

om konsulära tjänster. Sålunda upphävs 33 § i dess helhet.

1.5. Förordningen om utrikesrepresentationen

Till följd av den föreslagna lagen om konsulära tjänster upphävs förordningen om utrikesrepresentationen. I förordningen om utrikesrepresentationen finns bestämmelser om åligganden beträffande handelsfartyg och enskilda personer. Justitiekanslern i statsrådet framförde i ett beslut av den 24 januari 1996 (Dnr 3/51/96) att utrikesministeriet skulle vidta åtgärder för att få förordningen om utrikesrepresentationen att stämma överens med gällande lag och dagens reella förhållanden. I utrikesministeriets rapport gällande konsulära tjänster (promemoria nr 299/10.9.1996) föreslogs att revideringen av bestämmelserna skulle lösas genom att det stiftas en helt ny lag om konsulära tjänster. I samband med beredningen av lagen om konsulära tjänster har utlåtande begärts av arbetsministeriet och den under ministeriet lydande delegationen för sjömansärenden om upphävandet av förordningen om utrikesrepresentationen. Varken delegationen eller arbetsministeriet hade något att anmärka med anledning av upphävandet av förordningen och de ansåg det inte heller vara nödvändigt att ha särskilda bestämmelser om utrikesförvaltningens uppgifter beträffande sjömän och fartyg. I den föreslagna lagen om konsulära tjänster bestäms om konsulära uppgifter som avser enskilda och handräkning till andra myndigheter, och därför kan bestämmelserna i förordningen om utrikesrepresentationen om åligganden beträffande enskilda personer upphävas som onödiga.

2. Närmare bestämmelser

Med stöd av 44 § i den föreslagna lagen om konsulära tjänster kan närmare bestämmelser om verkställigheten av lagen vid behov utfärdas genom förordning. Om en förordning behövs, ges den efter att lagen har trätt i kraft. Någon omedelbart behov av en förordning i samband med att lagen träder i kraft föreligger inte, utan i den föreslagna lagen ingår de viktigaste konsulära tjänsterna, skötseln av dem och allmänna principer och begränsningar för skötseln av dem.

3. Ikraftträdande

Den föreslagna lagen innebär en avsevärd förändring av nuläget i fråga om tillhandahållandet av konsulära tjänster, eftersom nästan inga bestämmelser på lagnivå om de konsulära tjänster som avses i den föreslagna lagen och skötseln av dem har funnits i de tidigare författningarna. Därför är det viktigt att det reserveras tillräckligt med tid

för utbildning och handledning av samt information till personalen i samband med att lagen träder i kraft. Av denna anledning föreslås lagarna träda i kraft tidigast sex månader efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om konsulära tjänster

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

I denna lag avses med konsulära tjänster sådana konsulära uppgifter enligt artikel 5 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (FördrS 50/1980) som diplomatiska och konsulära beskickningar som hör till Finlands utrikesrepresentation (*beskickning*) kan utföra för att bistå enskilda eller sammanslutningar eller för att bevaka deras intressen och rättigheter och som med stöd av denna lag hör till utrikesförvaltningens uppgifter, om inte något annat bestäms om tillhandahållandet av tjänsterna.

2 §

Mottagare av konsulära tjänster

Om inte något annat bestäms om tillhandahållandet av konsulära tjänster, skall de konsulära tjänster som avses i 3—10 kap. ges till finska sammanslutningar samt till finska medborgare eller sådana i Finland stadigvarande bosatta utlänningar som har rätt att eller har beviljats tillstånd att permanent eller i motsvarande syfte vistas eller arbeta i Finland.

Om tjänster som tillhandahålls medborgare från ett nordiskt land bestäms i artikel 34 i

samarbetsöverenskommelsen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (FördrS 28/1962). Om rätten för en medborgare inom Europeiska unionen att tillhandahållas tjänster av en annan medlemsstats diplomatiska och konsulära myndigheter bestäms i artikel 8 c i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Konsulära tjänster som avses i 4 och 10 kap. kan av särskilda skäl tillhandahållas även andra utlänningar. Utländska sammanslutningar kan av särskilda skäl tillhandahållas konsulära tjänster som avses i 10 kap.

3 §

Handräckning

Utrikesministeriet och beskickningarna lämnar på begäran handräckning till finska myndigheter, om därom bestäms särskilt eller om handräckning annars kan anses motiverad.

4 §

Allmän bevakning av intressen och rättigheter

Med beaktande av de internationellt erkända mänskliga rättigheterna och andra internationella förpliktelser följer utrikesministeriet och beskickningarna allmänt att intressen och rättigheter görs gällande utomlands för de personer eller sammanslutningar som avses i 2 § 1 mom.

5 §

Allmän rådgivning

I mån av möjlighet ger utrikesministeriet och beskickningarna de personer och sammanslutningar som avses i 2 § 1 mom. allmänna råd gällande särförhållandena i beskickningens verksamhetsområde samt i frågor om hur ärenden som gäller intressen och rättigheter skall skötas hos myndigheten i en främmande stat.

6 §

Allmänna begränsningar i fråga om konsulära tjänster

Utrikesministeriet och beskickningarna skall, med beaktande av allmän internationell rätt samt internationella fördrag som är bindande för Finland, sköta konsulära tjänster inom de gränser som uppställs i de lagar och bestämmelser som gäller inom beskickningens verksamhetsområde.

Utrikesministeriet, en beskickning eller en anställd vid dessa kan inte vara rättegångsbiträde, rättegångsombud eller juridisk rådgivare för den som anhåller om konsulära tjänster.

7 §

Rådgivningens förstahandskaraktär och sökandes skyldighet att lämna upplysningar

Innan övriga åtgärder enligt denna lag vidtas, skall den som anhåller om konsulära tjänster ges råd om och vägledas i skötseln av sitt ärende.

Åtgärder som avses i 3—10 kap. kan vidtas, om den som anhåller om tjänster inte annars kan sköta sitt ärende.

Den som anhåller om tjänster skall tillställa utrikesministeriet och beskickningen de uppgifter och utredningar som behövs för tillhandahållandet av konsulära tjänster samt också annars främja lämnandet av service i sitt ärende.

2 kap.

Förvaltning

8 §

Utrikesministeriets uppgifter

Den allmänna planeringen, styrningen och övervakningen av konsulära tjänster ankommer på utrikesministeriet.

Utrikesministeriet ger enligt behov beskickningarna råd, vägledning och bistånd vid skötseln av enskilda konsulära tjänster.

9 §

Skötseln av konsulära tjänster vid beskickningarna

Ambassader, legationer och konsulat som förestås av en utsänd generalkonsul, konsul eller vicekonsul är beskickningar som sköter konsulära tjänster.

Beskickningschefen har till uppgift att övervaka skötseln av konsulära tjänster inom beskickningens verksamhetsområde och att svara för att de tillhandahålls.

Om en konsulär tjänst behövs i ett land som inte hör till någon beskicknings verksamhetsområde, bestämmer utrikesministeriet hur den konsulära tjänsten skall skötas.

10 §

Honorära konsulter

En honorär konsul kan sköta sådana konsulära tjänster som i enlighet med hans uppgift ankommer på honom eller för vilka utrikesministeriet har befullmäktigat honom.

3 kap.

Tjänster för nödställda

11 §

Nödställda

Konsulära tjänster som nämns i detta kapi-

tel kan tillhandahållas en i 2 § 1 mom. avsedd person som tillfälligt vistas utomlands på en beskicknings verksamhetsområde och som av beskickningen har konstaterats vara nödställd till följd av sjukdom, olycksfall, brott eller någon annan därmed jämförbar omständighet.

12 §

Bistånd till nödställda

Enligt behov ger beskickningen råd och bistår nödställda med att få kontakt med sina nära anhöriga eller någon annan samt med att få sjukvård, ordna hemsändning till Finland, få rättshjälp, göra brottsanmälan och få annan nödvändig hjälp som situationen kräver.

Om nödläget beror på att personen orättmätigt har berövats sin frihet, skall beskickningen dessutom underrätta den behöriga myndigheten i staten i fråga och den behöriga finska myndigheten därom, bistå enligt behov vid förmedlingen av uppgifter mellan de myndigheter som sköter ärendet och den som orättmätigt har berövats sin frihet, bistå vid personens nödvändiga kontakter med sina nära anhöriga samt följa hur ärendet sköts hos myndigheten i staten i fråga.

13 §

Förmedling av pengar och ekonomiskt bistånd

En beskickning kan på ansökan förmedla pengar mot insättning på förhand på utrikesministeriets konto eller, inom ramen för de anslag som reserverats för ändamålet, bevilja ekonomiskt bistånd till en nödställd som beskickningen har konstaterat att inte utan beskickningens hjälp kan få tillgång till tillräckliga medel för att avhjälpa den omedelbara nöden.

Som ekonomiskt bistånd kan beskickningen bevilja

1) smärre bistånd för att avhjälpa omedelbar nöd,

2) bistånd för hemresa mot återbetalningsförbindelse, om det inte är möjligt att få en insättning på konto, eller

3) bistånd för hemresa eller för nödvändig och tillfällig sjukvård, om det inte är möjligt att få en insättning på konto eller den nödställda inte kan ge en återbetalningsförbin-

delse på grund av allvarlig sjukdom eller annan därmed jämförbar omständighet.

Värdet av ett smärre ekonomiskt bistånd skall dras av från den summa som beskickningen eventuellt har förmedlat eller laggas till den återbetalningsförbindelse som eventuellt upprättas.

14 §

Vägran att bevilja ekonomiskt bistånd

Beskickningen kan vägra att bevilja ekonomiskt bistånd, om

1) sökanden när han anhållit om bistånd avsiktligt har lämnat oriktiga upplysningar om sin identitet eller andra oriktiga upplysningar som påverkar beslutet eller om han har hemlighållit något som hade kunnat inverka på beslutets innehåll,

2) sökanden tidigare har fått beskickningen att ogrundat bevilja ekonomiskt bistånd genom att medvetet lämna oriktiga upplysningar om sin identitet eller andra oriktiga upplysningar som påverkat beslutet eller hemlighållit något som hade kunnat inverka på beslutets innehåll,

3) sökanden har använt tidigare beviljat bistånd för annat ändamål än vad det beviljades för, eller om

4) sökanden inte har betalat tillbaka tidigare bistånd.

4 kap.

Tjänster i krissituationer

15 §

Personlig säkerhet

I händelse av eller vid hot om storolyckor, naturkatastrofer, miljökatastrofer, krig, inbördeskrig eller andra krissituationer bistår en beskickning i syfte att skydda den personliga säkerheten i 2 § 1 mom. avsedda personer som vistas inom beskickningens verksamhetsområde.

16 §

Evakuering och hemsändning

Om skyddet av en persons personliga säkerhet förutsätter det, kan beskickningen

bistå vid ordnandet av evakuering från krisområdet till närmaste trygga område eller till hemlandet.

Evakuering och hemsändning vidtas endast med samtycke av den berörda personen.

17 §

Omständigheter som skall beaktas när bistånd ges

Krissituationen, övriga omständigheter, de övriga nordiska ländernas och Europeiska unionens medlemsstaters åtgärder samt beskickningens faktiska möjligheter att hjälpa skall beaktas när biståndsåtgärder enligt 15 och 16 § och deras omfattning planeras samt när åtgärderna vidtas.

18 §

Kontakt och information

I krissituationer eller vid hot om sådana skall beskickningen i mån av möjlighet hjälpa de berörda personerna att hålla nödvändig kontakt med sina nära anhöriga i hemlandet.

Beskickningen skall förmedla uppgifter till utrikesministeriet om i 2 § 1 mom. avsedda personer som befinner sig inom ett krisområde samt om hur krissituationen utvecklas.

Utrikesministeriet eller beskickningen kan enligt egen prövning informera om förhållandena i ett område, vilka har betydelse för resor till, vistelse i eller lämnande av området i fråga.

5 kap.

Tjänster för dem som berövats sin frihet och till åtalade

19 §

Omedelbart bistånd till den som berövats sin frihet

Om en i 2 § 1 mom. avsedd person som inom beskickningens verksamhetsområde är anhållen eller häktad eller på något annat sätt har berövats sin frihet på grund av misstanke om brott eller avtjänar ett frihetsstraff (*den som berövats sin frihet*) begär det, skall beskickningen omedelbart ta kontakt med personen i fråga.

På begäran av den som berövats sin frihet

förmedlas uppgifter om frihetsberövandet till dennes nära anhöriga eller någon annan namngiven person, avläggs i mån av möjlighet besök hos denne och bistås denne enligt behov med att skaffa rättsbiträde och annan rättshjälp enligt lokal lagstiftning samt tolk.

20 §

Bistånd under frihetsberövandet

Under frihetsberövandet håller beskickningen enligt behov och med beaktande av de lokala förhållandena kontakt med den som berövats sin frihet.

Beskickningen följer med hur den som berövats sin frihet behandlas och hur ärendet sköts hos myndigheten i den främmande staten.

Beskickningen kan enligt egen prövning och på begäran av den som berövats sin frihet bistå denne med ansökan om benådning eller förtida frigivning.

21 §

Förmedling av pengar till den som berövats sin frihet

Beskickningen kan mot en insättning på förhand på utrikesministeriets konto förmedla pengar till den som berövats sin frihet för betalningen av böter eller borgen som ställts som villkor för frigivning.

22 §

Bistånd till åtalade

Om den som är åtalad för ett brott inte har berövats sin frihet, bistår beskickningen på den åtalades begäran denne enligt behov med att skaffa rättsbiträde och annan rättshjälp enligt lokal lagstiftning samt tolk och håller enligt behov kontakt med den åtalade.

6 kap.

Tjänster vid dödsfall

23 §

Anmälan om dödsfall

Om beskickningen har fått en anmälan om att en i 2 § 1 mom. avsedd person har av-

lidit inom dess verksamhetsområde, skall beskickningen underrätta utrikesministeriet om dödsfallet. Uppgifter om dödsfallet förmedlas också till en nära anhörig eller någon annan den avlidne närstående person vars identitet och vistelseort kan klarläggas med rimligt besvär.

24 §

Begravning, kremering och hemsändning av avlidna

Beskickningen kan på en nära anhörigs begäran vidta åtgärder för att ordna begravning, kremering eller hemsändning till Finland av en avlidne.

Om den avlidnes nära anhöriga inte sköter begravningen, kremeringen eller hemsändningen till Finland av den avlidne, tar beskickningen kontakt med den lokala myndigheten för att låta begrava eller kremera den avlidne i enlighet med lokal sedvänja.

25 §

Utredning om dödsorsak

Beskickningen bistår på en nära anhörigs begäran med att skaffa den avlidnes dödsattest eller en annan utredning om dödsorsaken, om utredningen inte fås på något annat sätt.

7 kap.

Tjänster som gäller kvarlåtenskap

26 §

Meddelande om kvarlåtenskap till arvinge

Om beskickningen av en myndighet eller på något annat sätt får uppgifter om kvarlåtenskap, till vilken en person som avses i 2 § 1 mom. kan ha arvsrätt, skall beskickningen underrätta utrikesministeriet om detta. Utrikesministeriet förmedlar uppgifter om kvarlåtenskapen till i Finland bosatt arvinge eller någon annan part, vars identitet och vistelseort kan klarläggas med rimligt besvär.

Beskickningen informerar dock inte om kvarlåtenskapen, om kvarlåtenskapen på den ort där den finns har omhändertagits av en arvinge eller någon annan som har rätt till

den eller om en arvinge eller någon annan som har rätt till kvarlåtenskapen har börjat sköta den.

27 §

Andra uppgifter i anslutning till kvarlåtenskap

Om en person som avses i 2 § 1 mom. och som är bosatt i Finland uppenbart har arvsrätt till kvarlåtenskap i utlandet, kan beskickningen på begäran av personen i fråga höra sig för hos myndigheterna inom sitt verksamhetsområde om kvarlåtenskapen finns inom beskickningens verksamhetsområde samt vem som sköter kvarlåtenskapen.

Beskickningen bistår vid behov arvingarna med att skaffa en boförvaltare för att sköta kvarlåtenskap som finns inom beskickningens verksamhetsområde.

8 kap.

Tjänster som gäller inhämtande av uppgifter om enskilda

28 §

Personer som misstänks ha försvunnit och som misstänks ha blivit utsatta för brott

Beskickningen kan av grundad anledning höra sig för om förhållandena och vistelseorten för en sådan i 2 § 1 mom. avsedd person som tillfälligt vistas utomlands och som vårdnadshavaren eller en nära anhörig misstänker att har försvunnit eller blivit utsatt för ett brott inom beskickningens verksamhetsområde. Beskickningen gör förfrågan på vårdnadshavarens eller en nära anhörigs begäran och i första hand genom myndigheterna inom dess verksamhetsområde.

Beskickningen kan meddela den som gjort förfrågan uppgifter som den fått om en myndig person endast med samtycke av personen i fråga. Utan samtycke kan beskickningen meddela uppgifter som den erhållit, om det är mycket sannolikt att personen i fråga skulle ha gett sitt samtycke.

29 §

Förfrågan gällande barns förhållanden

Beskickningen kan på begäran av barnets

vårdnadshavare höra sig för om förhållandena för ett i 2 § 1 mom. avsett barn som tillfälligt vistas utomlands, om det finns grundad anledning att misstänka att barnets förhållanden äventyrar eller hotar att äventyra barnets hälsa. Beskickningen gör förfrågan i första hand genom myndigheterna inom dess verksamhetsområde.

30 §

Inhämtande av handlingar eller adressuppgifter om personer

Beskickningen kan efter att ha fått en skriftlig anhållan som riktats till den eller till utrikesministeriet inom sitt verksamhetsområde skaffa ämbetsbevis eller andra handlingar gällande en person samt adressuppgifter, om det är motiverat att skaffa handlingen eller adressuppgifterna för att tillgodose intressen, rättigheter eller skyldigheter för den i 2 § 1 mom. avsedda person eller sammanslutning som lämnat ansökan.

9 kap.

Tjänster för att återföra barn

31 §

Förutsättningar för åtgärder för att återföra barn

Beskickningen bistår med återförandet av ett barn till Finland, när bortförandet av barnet från Finland till en främmande stat eller kvarhållandet av det i en främmande stat är olovligt med stöd av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), och skötseln av ett ärende som gäller återförande av barn med stöd av lag, förordning eller internationella fördrag som är bindande för Finland inte hör till någon annan myndighets behörighet.

Om ett barn under 16 år som är stadigvarande bosatt inom beskickningens verksamhetsområde har förts till en annan beskicknings verksamhetsområde eller kvarhållits där, bistår beskickningen med återförandet av barnet.

1) om barnet eller vårdnadshavaren som begär att barnet skall återföras är finsk medborgare,

2) om bortförandet eller kvarhållandet av barnet anses vara olovligt enligt rättsord-

ningen i den stat från vilken barnet bortfördes eller till vilken barnet inte återfördes, och

3) om skötseln av ett ärende som gäller återförande av barn inte hör till någon annan myndighets behörighet.

32 §

Åtgärder för att återföra barn

När de villkor som anges i 31 § uppfylls kan beskickningen enligt behov vidta åtgärder som nämns i 2—5 mom. för att återföra ett barn.

Beskickningen strävar efter att främja ett frivilligt återförande av barn och efter att få till stånd uppgörelser i godo om återförandet av barn.

Beskickningen bistår på begäran av barnets vårdnadshavare eller någon annan som är berättigad till vårdnaden om barnet i första hand genom att framställa en begäran om handräckning till den behöriga myndigheten inom beskickningens verksamhetsområde

1) för att få reda på barnets vistelseort och förhållanden samt för att återföra barnet,

2) för att den som begärt att barnet skall återföras skall få ett rättsbiträde och annan rättshjälp enligt den lokala lagstiftningen, samt

3) för att till nödvändiga delar få allmänna uppgifter om lagstiftningen i staten i fråga.

Beskickningen bistår vid kontakten mellan parterna i fråga och förmedlar uppgifter och handlingar gällande återförandet av barnet till myndigheterna och den som begärt att barnet skall återföras.

Beskickningen bistår med ordnandet av hemsändning av barnet.

10 kap.

Notariella tjänster

33 §

Notarius publicus vid beskickningen

De uppgifter som nämns i 34 § kan inom beskickningens verksamhetsområde skötas av en vid beskickningen tjänstgörande attaché eller administrativ attaché och av en tjänsteman i högre tjänsteställning än dessa samt av andra finska medborgare som är anställda vid beskickningen och som utrikes-

ministeriet av särskilda skäl har befullmäktigat att sköta en uppgift.

En i 1 mom. avsedd persons rätt att sköta vissa uppgifter enligt 34 § kan begränsas genom utrikesministeriets beslut.

En honorär konsul kan inom sitt verksamhetsområde sköta uppgifter enligt 34 §, om utrikesministeriet befullmäktigar den honorära konsulin därtill.

34 §

Notarius publicus uppgifter vid beskickningen

Sådana uppgifter som avses i lagen om notarius publicus (287/1960) och som på begäran av en person eller en sammanslutning som avses i 2 § 1 mom. kan skötas vid beskickningen är

- 1) att styrka underskrifter,
- 2) att styrka avskrifter av handlingar, samt
- 3) att utfärda intyg över innehållet i handlingar som företetts för notarius publicus.

Beskickningen kan dessutom på en persons eller sammanslutnings begäran

- 1) på grundval av företedd utredning utfärda intyg över att någon lever eller intyg över någon omständighet,

- 2) styrka, om något internationellt fördrag som är bindande för Finland inte förhindrar det, en underskrift i en handling eller ett intyg som utfärdats av en myndighet inom beskickningens verksamhetsområde och undertecknarens tjänsteställning, om beskickningen har ett adekvat namnteckningsprov, uppgift om undertecknarens tjänsteställning samt prov på myndighetens stämpel,

- 3) av grundad anledning styrka att undertecknaren av ett intyg som utrikesministeriet utfärdat med stöd av 7 § 1 mom. lagen om notarius publicus har den tjänsteställning som nämns i handlingen och att undertecknaren har haft laglig rätt att utfärda ett sådant intyg, samt

- 4) vidta de övriga åtgärder som utomlands ankommer på en beskickning eller en tjänsteman vid en beskickning enligt lag, förordning eller internationella fördrag som är bindande för Finland.

35 §

Rätt att vägra att vidta åtgärder

En åtgärd som avses i 34 § behöver inte

vidtas, om innehållet i en handling eller någon annan utredning inte motsvarar fakta som utrikesministeriet eller beskickningen känner till eller om det finns grundad anledning att misstänka att handlingen, myndighetens underskrift eller ett intyg utfärdat av en myndighet har förfalskats eller att handlingen har upprättats för att användas i lagstridigt syfte.

11 kap.

Behandlingen av personuppgifter i krissituationer

36 §

Förändret av registret och ändamålet med det

Beskickningen kan föra ett personregister, om det är nödvändigt för skötseln av de uppdrag som gäller personlig säkerhet och som avses i 4 kap. Beskickningen beslutar om upprättandet av registret.

På beskickningens personregister tillämpas lagstiftningen om skydd av personuppgifter, om inte något annat bestäms i denna lag.

37 §

Behandlingen av personuppgifter

Beskickningen har rätt att behandla de uppgifter som behövs för skötseln av uppdrag som nämns i 4 kap. samt att utan hinder av sekretessbestämmelserna av andra myndigheter, sammanslutningar och personer få de uppgifter som behövs för skötseln av uppdragen.

Den registrerades samtycke till behandlingen av uppgifterna inhämtas, om det inte är omöjligt att inhämta samtycke eller om det skulle medföra oskäligt besvär.

Registrerade har rätt att förbjuda att uppgifter om dem behandlas.

38 §

Utlämnande av uppgifter utomlands

Beskickningen får lämna ut uppgifter ur personregistret till en främmande stats myndighet med samtycke av den registrerade eller om det är nödvändigt för att skydda den registrerades intressen av grundläggande betydelse.

12 kap.

42 §

Särskilda bestämmelser*Återkrav*

39 §

Avgifter för konsulära tjänster samt andra kostnader

Om de avgifter som uppbärs för konsulära tjänster bestämmer utrikesministeriet.

Om inte något annat bestäms i lag ansvarar utrikesförvaltningen inte för de kostnader som uppkommer vid skötseln av ett ärende och som beror på sjukvård, evakuering, hemsändning, begravning, kremering eller hemsändning av en avliden, rättegångar, avlönande av rättegångsbiträde eller juridisk rådgivare, tolkning samt anskaffning och översättning av de handlingar som behövs för skötseln av ett ärende.

40 §

Beskickningens anmälningsskyldighet

Beskickningen skall underrätta utrikesministeriet om att ett ärende som gäller konsulära tjänster enligt 3—9 kap. har anhängiggjorts inom dess verksamhetsområde, om ärendets natur kräver det. Om omedelbar anmälan inte är möjlig på grund av ärendets brådskande natur, skall saken anmälas så snart som möjligt efter att de omedelbara och brådskande åtgärder som ärendet kräver har vidtagits.

41 §

Erhållande och utlämnande av uppgifter

Utöver vad som i 37 och 38 § bestäms om erhållande och utlämnande av uppgifter, har utrikesministeriet och beskickningen rätt att för lämnande av i denna lag avsedda konsulära tjänster utan hinder av sekretessbestämmelserna få uppgifter av andra myndigheter, sammanslutningar och personer och att lämna ut uppgifter till finska eller en främmande stats myndigheter, när det är nödvändigt för liv, hälsa eller fysiskt eller psykiskt välbefinnande för den person som saken gäller.

I denna lag avsedda bistånd och avgifter, vilkas betalning har försummats, indrivs utan dom eller utslag på det sätt som bestäms i lagen om indrivning av skatter och allmänna avgifter i utsökningsväg (367/1961). Bistånd som betalats av statens medel kan dock efterskänkas, om den av vilken biståndet skall återkrävas är medellös eller om det finns andra särskilda skäl.

43 §

Ändringssökande

Ändring i ett beslut som utrikesministeriet eller en beskickning har fattat med stöd av denna lag söks genom besvär på det sätt som bestäms i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

44 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om verkställigheten av denna lag ges vid behov genom förordning.

45 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

46 §

Övergångsbestämmelse

Om ett ärende som gäller kvarlåtenskap har anhängiggjorts vid en beskickning eller utrikesministeriet före den 1 januari 2002, kan beskickningen eller utrikesministeriet bistå arvingarna med anskaffningen av de handlingar som behövs för att klarlägga kvarlåtenskapen och med redovisningen av kvarlåtenskapsmedlen till arvingarna.

2.**Lag****om upphävande av 6 och 8 § lagen om utrikesförvaltningen**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §	2 §
Genom denna lag upphävs 6 och 8 § lagen den 23 december 1987 om utrikesförvalt- ningen (1164/1987).	Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 29 januari 1999

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Pekka Haavisto